

**ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ
ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ
1821**

**ὑπό
Ε. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ**

ΑΘΗΝΑΙ 1971

*Εκδόσεις
Εκδοτική
Εταιρεία*

*Βιβλίο
1897*

**ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ
1821**

Ε. Γ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ
1821

ΑΘΗΝΑΙ 1971

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.
1. Εἰσαγωγή	9-10
2. Μεγάλη Ἰδέα τοῦ Ἑλληνισμοῦ	11-13
3. Παρακμή καὶ κατὰπτωσις τοῦ ὑποδουλωθέντος Ἑλληνισμοῦ	13
4. Οἱ παράγοντες τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821	13-17
α' Ἐθνικὴ παράδοσις	13
β' Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία	13-14
γ' Πνευματικὴ ἡγεσία	14-15
δ' Ἀριστοκρατία τοῦ Γένους	15
ε' Κοινότητες	15
στ' Αἱ κατὰ ξηρὰν πολεμικαὶ δυνάμεις	16
ζ' Ἑλληνικὸν ναυτικὸν	16-17
η' Φιλελληνισμὸς	17
5. Ἐπαναστατικὰ κινήματα τῶν Ἑλλήνων πρὸ τοῦ 1821	17-18
6. Τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης	18-20
7. Φιλικὴ Ἑταιρεία	20-23
8. Ἡ Ἐπανάστασις εἰς τὰς Παραδουναβίους Ἡγεμονίας	23-24
9. Ἡ Ἐπανάστασις εἰς τὴν Ἑλλάδα	24-27
10. Πολιτικὴ Σύνταξις	27-28
α' Δημήτριος Ὑψηλάντης	28
β' Ἰγνάτιος - Καποδίστριας	28-29
11. Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος	30-31
12. Ἡ Α' ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἐθνικὴ Συνέλευσις	31-32
13. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ διπλωματία ἔναντι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ..	33-35
14. Ἐξέλιξις τῆς Ἐπαναστάσεως κατὰ τὸ 1822	35-36
α' Ἡ ἀτυχὴς μάχη τοῦ Πέτα	35
β' Α' πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου	35
γ' Μάχη Δερβενακίων	35-36
δ' Καταστροφὴ τῆς Χίου	36
15. Νέα πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας	36-37
16. Φιλελληνισμὸς	37-40
α' Ἀγγλικὸς Φιλελληνισμὸς	37-38
β' Γαλλικὸς Φιλελληνισμὸς	38-39
γ' Ρωσικὸν σχέδιον περὶ τριῶν ἡγεμονιῶν ἐν Ἑλλάδι	39-40
17. Ἡ ἐν Ἀστρεὶ Β' Ἐθνικὴ Συνέλευσις καὶ ὁ ἐσωτερικὸς διχασμὸς	40-41
18. Στρατιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις κατὰ τὸ 1823	41
19. Ἐκστρατεία τῶν Αἰγυπτίων εἰς Ἑλλάδα	41-44
α' Καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν	42-43
β' Ἀπόβαςις τῶν Αἰγυπτίων	43-44
20. Πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου	44-45
21. Αἵτησις Ἀγγλικῆς προστασίας	45-46
22. Ἡ πτῶσις τοῦ Μεσολογγίου	46-48
23. Ἡ Γ' ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἐθνικὴ Συνέλευσις	48
24. Γεώργιος Καραϊσκάκης	48-49
25. Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῆς Τροιζήνης (1827)	49-50

26. Ριχάρδος Τσώρτς — Θωμᾶς Κόχραν	50-51
27. Μάχη Ἀναλάτου	51
28. Παράδοσις Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν	51-52
29. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ διπλωματία καὶ ἡ Ἑλλάς (1826 - 1827)	52-54
α' Ἡ λύσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Ζητήματος	52-53
β' Πρωτόκολλον Πετρουπόλεως	53
γ' Ἰουλιανὴ Σύμβασις	54
30. Ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου	54-56
31. Καποδίστριας	56-58
32. Ρωσοτουρκικὸς πόλεμος	58-59
33. Ἐκστρατεία τοῦ Μαιζὼν εἰς Ἑλλάδα	59
34. Ἐντελὴς ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος	60-61
35. Ἐπισκόπησις τῆς Πολιτικῆς Ἱστορίας τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος	62-65
36. Πρόσωπα, κείμενα, σκηναὶ τοῦ Ἀγῶνος	67-100

«Θέλει ἀρετὴν καὶ τόλμην ἢ ἐλευθερία...
Αὐτὴ ἐπτέρωσε τὸν Ἴκαρον».

(*Α. Κάλβος – Εἰς Σάμον*)

Ἡ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία τοῦ Βυζαντίου διέγραψεν ἐπὶ 1000 περίπου ἔτη μίαν λαμπρὰν τροχίαν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ κόσμου. Διὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ κοσμοθεωρίας, τὴν ὁποίαν ἐκαλλιέργησε καὶ διὰ τοῦ ἰδιοτύπου πολιτισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐδημιούργησεν, εὐηργέτησεν ἔθνη καὶ χώρας εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Δύσιν. Διὰ τοῦ ἰσχυροῦ κράτους τῆς ἐπέβαλε τὴν δυναμικὴν τῆς ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας ἀπὸ τοῦ τετάρτου μέχρι τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος μ. Χ.

Ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, ὅταν ἀπροσδοκῆτως διὰ τῆς Τετάρτης Σταυροφορίας ἐπεβλήθη εἰς τὰς πλείστας ἐπαρχίας τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Ἀνατολῆς ἡ Φραγκοκρατία, ἡ ὁποία ὑπεδούλωσε καὶ κατεκερμάτισε τὸ μεῖζον τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, ὁ Ἑλληνισμός, ἀπολέσας τὸν ἐλεύθερον πολιτικὸν βίον καὶ τὴν ἐδαφικὴν του ἐνότητα, περιέπεσεν εἰς ἠθικὴν καὶ οἰκονομικὴν παρακμὴν.

Ἡ δυναστεία τῶν Παλαιολόγων, ἥτις ἀπὸ τοῦ 1261 ἀνέκτησε τὴν Κωνσταντινούπολιν, παρὰ τὰς δραματικὰς προσπάθειάς τῆς, ὅχι μόνον δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν αὐτοκρατορίαν εἰς τὰ παλαιὰ ἐκτεταμένα ὅριά τῆς, ἀλλ' οὐδὲ κἂν νὰ συντηρήσῃ τὰ λείψανά τῆς. Ὁ πνευματικὸς πόλεμος μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ὁ συνεχῶς μεγεθυνόμενος τουρκικὸς κίνδυνος καὶ ἡ βουλμία τῶν Φράγκων τυχοδιωκτῶν ὑπῆρξαν οἱ συντελεσταὶ τῆς φθορᾶς τοῦ Βυζαντίου, ἡ ὁποία κατέληξεν εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453) καὶ τὴν κατάληψιν ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἐπιδρομέων.

Ἡ Κωνσταντινούπολις ὅμως ἀπετέλει κατ' οὐσίαν τὴν κυριωτάτην δύναμιν, τὴν ψυχὴν τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἡ ἄλωσις αὐτῆς ἐσήμαινεν ὅχι ἀπλῶς τὴν συντριβὴν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ἀλλὰ τὴν πτῶσιν ἑνὸς ὁλοκλήρου κόσμου ἰδεῶν, δογμάτων καὶ διδαγμάτων, τοῦ ἑλληνικοῦ βίου καὶ τοῦ ἰδιοφυοῦς ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἐξέλιπεν οὕτω τὸ πνευματικὸν καὶ ὑλικὸν ὄχυρόν, ὁ φραγμός, ὁ χωρίζων καθ' ὅλην τὴν μεσαιωνικὴν περίοδον τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην ἀπὸ τὴν μωαμεθανικὴν Ἀσίαν. Καταρρεύσαντος τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους τοῦ Βυζαντίου, ἡ μωαμεθανικὴ πλημμυρὶς εἰσῆλασεν εἰς τὴν Εὐρώπην, οἱ δὲ δύο διάφοροι οὗτοι κόσμοι, ὁ τῆς Ἀσίας καὶ ὁ τῆς Εὐρώπης, ἤλθον εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν καὶ εἰς σύγκρουσιν. Ὁ ἀσιατικὸς ἱστορικὸς κόσμος μετεφέρθη εἰς τὴν Εὐρώπην, ἡ ὁποία ἀπέβη ἔκτοτε τὸ μέγα θέατρον καὶ ἡ κυριωτέρα κονίστρα τῆς παγκοσμίου ἱστορικῆς ἐξελίξεως.

Ὁρμώμενοι ἐκ Κωνσταντινουπόλεως οἱ Μωαμεθανοὶ ἐπεχείρησαν, διὰ τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, νὰ κατακτήσουν ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην καὶ νὰ ἀποβοῦν οἰονεὶ κοσμοκράτορες. Τὴν ἀπειλὴν ταύτην ἠδυνήθη νὰ ἀποτρέψῃ ἡ Χριστιανικὴ Δύσις, ἀλλὰ διὰ τεραστίων θυσιῶν. Ἀρνηθεῖσα ἢ διστάσασα, κατ' ἀρχάς, νὰ στηρίξῃ τὸ ἑλληνικὸν χριστιανικὸν κράτος τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν κρίσιμον ὥραν τῆς ἱστορίας του, ὑπεχρεώθη βραδύτερον νὰ δαπανήσῃ πολλαπλάσιαι δυνάμεις καὶ νὰ ἀπολέσῃ ποταμοὺς αἵματος, διὰ νὰ προστατεύσῃ τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἐλευθερίαν ἐκ τῶν ἀτελευτήτων ἐπιδρομῶν τοῦ Μωαμεθανικοῦ κόσμου, ὅστις ἤσκησεν ἔκτοτε ἰσχυρὰν ροπὴν καὶ ἐπίδρασιν ἐπὶ τὰς τύχας ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης καὶ μάλιστα ἐπὶ τὰς τύχας τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους.

Μεγάλη Ίδέα τοῦ Ἑλληνισμοῦ

Ὑπῆρξε μέγα εὐτύχημα διὰ τὸν Ἑλληνισμόν, ὅτι ἐπὶ κεφαλῇς τῆς αὐτοκρατορίας κατὰ τὴν πτωσίν της ἵστατο ἀνὴρ τοῦ χαρακτήρος καὶ τῶν ἀρετῶν τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου. Εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Μωάμεθ Β΄ νὰ παραδώσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν «ἀποχωρῶν σῶος αὐτὸς μετὰ καὶ τῶν σῶν», ἔδωκε τὴν περίφημον ἀπάντησιν, ἣ ὁποία ἦτο ἡ ἀπόκρισις ὁλοκλήρου τοῦ ἔθνους διὰ τοῦ βασιλέως του:

—«Τὸ τὴν πόλιν σοι δοῦναι οὔτ' ἐμὸν ἐστὶν οὔτ' ἄλλου τῶν κατοικούντων ἐν ταύτῃ· κοινῇ γὰρ γνώμῃ πάντες αὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμεν καὶ οὐ φεισόμεθα τῆς ζωῆς ἡμῶν» (Δούκας, 280).

Χάρις εἰς τὸν Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον δὲν συνοδεύει τὸν ἀφανισμόν τοῦ ἑλληνικοῦ ἱστορικοῦ κόσμου ἢ θλιβερά ταπείνωσις τοῦ ἔθνους μας, ἀλλ' ἡ μεγαλοπρέπεια ἀρχαίας τραγωδίας. Ἡ μεγαλειώδης θυσία τοῦ ὑπῆρξεν ὁ σπόρος, ὅστις ἐδημιούργησε τὸν θρῦλον τοῦ «μαρμαρωμένου βασιλιᾶ» καὶ ὅλον τὸ εὐρύτατον σύστημα τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν Πόλιν παραδόσεων καὶ θρήνων, οἱ ὅποιοι ἐκφράζουν μὲ βαθεῖαν ἀπλότητα τὸ συναίσθημα τῆς ἐγκαρτερήσεως πρὸς τὰ μεγάλα ἔθνικα δεινά, καὶ τὴν βεβαίαν ἐλπίδα τοῦ ὑποδουλωθέντος γένους περὶ ἐλευθερίας καὶ ἀνορθώσεως. Σὺν τῷ χρόνῳ, ὁ θρῦλος ἐκεῖνος ἐγιγαντώθη καὶ μετουσιωθείς εἰς δύναμιν καὶ εἰς ἐνέργειαν διεπότισε σύμπαν τὸ Ἑλληνικόν, ἐσφράγισε βαθύτατα τὸ πνεῦμά του καὶ ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος ὁδηγὸς τῆς ἱστορικῆς πορείας του.

Τὴν Πόλιν ὄντες ὥριζεν ὁ Ἕλλην Κωνσταντῖνον...
Ἔρθεν πουλὶν κ' ἐκόνεψεν τ' ἀγὶ Σοφιάς τὴν πόρταν.
Τὸ ἓνα τὸ φτερούλιν ἄθε σοδὸ γαῖμαν βουτεμένον,
σοδὸ ἄλλο σοδὸ φτερούλιν ἄθε χαρτὶν βαστᾶ γραμμένον...
—«Νᾶηλὶ ἐμᾶς, νὰ βαί ἐμᾶς, οἱ Τοῦρκ' τὴν Πόλ' ἐπαῖραν,
ἐπαῖραν τὸ βασιλοσκάμν', ἐλλάγεν ἡ ἀφεντία».
Μοιρολογοῦν τὰ ἐγκλησιὰς, «ἐλλάγεν ἡ ἀφεντία»,
μοιρολογᾶ καὶ ἡ ἀγὶ Σοφιά, τὸ μέγα μοναστήριν.
Ὁ βασιλεάς, ὁ βασιλεάς, παργόρῃαν ἔκὶ παῖρνε.
Ἐπαῖρνε τ' ἐλαφρὸν σπαθίν, τ' ἑλλενικὸν κοντάριν,
τσὶ Τούρκους κροῦγεν σοδὸ σπαθίν, τσὶ Τούρκους σοδὸ κοντάριν...
Κὶ' ἀτοῖν ἀτόναν ἔθαψαν σοδὸ χλοερὸν τιουσσέκιν...
Ἐκλείδωσαν τὰ ἐγκλησιὰς καὶ τὴν ἀγὶ Σοφίαν.
Ἀπ' οὐρανοῦ κλειδὶν ἔρθεν σο' ἀγὶ Σοφιάς τὴν πόρταν.
Χρόνους ἔρθαν καὶ πέρασαν, καιροὶ ἔρθαν καὶ δέβαν,
νεσπάλθεν τὸ κλειδὶν ἄθες, καὶ πέμνεν κλειδωμένον.
Θέλ' ἀπ' οὐρανοῦ μάστοραν καὶ ἀπὸ τὴν γῆν ἀργάτεν.

(Ἀποσπάσματα ἀπὸ τοὺς Τραπεζουντιακοὺς θρήνους
περὶ τῆς Ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως).

Εἶναι γνωστόν, ὅτι ὁ βίος ἐκάστου ἔθνους διέπεται ἀπὸ ἰδιότυπον πνεῦμα, εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ὁποίου συντελοῦν ὁ χαρακτήρ τοῦ λαοῦ καὶ ὅλοι οἱ πνευματικοὶ καὶ ὕλικοι παράγοντες τῆς ἱστορίας του. Ποῖον εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας;

Τὸ πνεῦμα τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ταυτίζεται μὲ τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν, ἡ ὁποία καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας ἐποπτεύει καὶ καθοδηγεῖ τὰς ἐθνικάς μας τύχας. Ἡ ἐθνικὴ αὕτη ἰδέα περιέκλειεν ὅλα τὰ ἰδεώδη ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἠγωνίσθη ὁ Ἑλληνισμὸς καθ' ὅλας τὰς ἐποχάς, καὶ ἐνέπνεεν, ἀπὸ τῶν κλασσικῶν ἀκόμη χρόνων, τοὺς προγόνους μας εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν ὅλων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν εὐγενὲς δίδαγμα διὰ πάντα φιλελεύθερον λαόν. Αὕτη ἐγαλούχησε τοὺς Ἕλληνας καθ' ὅλας τὰς περιόδους τῆς ἱστορίας των καὶ ὑπῆρξεν ἡ θεωρητικὴ πανοπλία τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, τὸ βάθρον τῆς ἐθνικῆς του ζωῆς, καὶ ἐστηρίζετο εἰς τὴν πίστιν, ὅτι τίποτε δὲν ἦτο ἱκανὸν νὰ διακόψῃ τὴν μακρὰν καὶ ἑνδοξὸν σταδιοδρομίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ δὲ πίστις αὕτη εἶχε πνευματικὸν χαρακτῆρα καὶ προήρχετο ἀπὸ τὴν πεποίθησιν τῶν Ἑλλήνων, ὅτι ἔχουν ἀκατάβλητον δύναμιν καὶ ὑψηλὴν ἀποστολὴν ἐν τῷ κόσμῳ.

Ἀφ' ὅτου κατελύθη ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία ὑπὸ τῶν Φράγκων (1204), ἡ πολιτικὴ σκέψις τῶν Ἑλλήνων, ὡς ἔκφρασις τῆς ἐθνικῆς των ἰδέας, συνεκεντρώθη εἰς τὸ αἶτημα τῆς ἀπελευθερώσεως ἐκ τοῦ ξενικοῦ ζυγοῦ καὶ τῆς ἀναστηλώσεως τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας. Τὸ αἶτημα τοῦτο δὲν ἐπραγματοποιήθη ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ τῆς δυναστείας τῶν Παλαιολόγων. Ὄταν δέ, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ Β', ὁ Ἑλληνισμὸς ὑπεδουλώθη ἐν τῷ συνόλῳ του εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς, τὸ αἶτημα τῆς ἀνακτήσεως ἐλευθέρου πολιτικοῦ βίου καὶ τῆς ἀνορθώσεως τῆς πεσούσης αὐτοκρατορίας, γενικευθὲν εἰς ὀλόκληρον τὸ ἔθνος, ἀπετέλεσε τὸν θεμελιώδη πολιτικὸν στοχασμὸν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὴν μεταγενεστέρως ὀνομασθεῖσαν Μεγάλην Ἰδέαν (1844), ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ὅχι μόνον τὸ ἰδεολογικὸν σύστημα ἀλλὰ καὶ τὸ πολιτικὸν πρόγραμμα τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ.

Τὸ ἰδεολογικὸν τοῦτο σύστημα συνετήρησαν εἰς μὲν τὸ ἐξωτερικὸν ἡ πληθὺς τῶν Ἑλλήνων λογίων, οἱ ὁποῖοι καταφυγόντες εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην ἐδίδασκον τὰ κλασσικὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἐκήρυττον τὰ ἑλληνικὰ δίκαια, εἰς δὲ τὸ ἐσωτερικὸν σύμπας ὁ ὑπόδουλος ἑλληνικὸς λαός, ὁ ὁποῖος, ζῶν συμπαγῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐτρέφετο ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων καὶ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, ὑπὸ τῶν λαϊκῶν θρύλων καὶ τῶν χρησμῶν, ὑπὸ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ πάντων ἐκείνων τῶν συμβόλων καὶ τῶν ἰδεῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπήχουν τὰς ἐλπίδας τῶν ὑποδούλων. Κατὰ ταῦτα, ἡ Βυζαντινὴ παράδοσις, διατηρηθεῖσα ζῶσα ἐντὸς τοῦ θεσπεσίου κύκλου τῆς θρησκείας, ἐκληροδότησεν εἰς τὸν νεώτερον Ἑλληνισμὸν τὸ πολιτικὸν ἰδεῶδες τῆς Μ. Ἰδέας, ἡ ὁποία ἐμφανισθεῖσα, ἐξ' ἀρχῆς, ὡς αἶτημα ἀπελευθερώσεως ὀλοκλήρου τοῦ ἑλληνικοῦ ἱστορικοῦ χώρου, ἀπετέλεσε τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν τοῦ πολιτικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων.

Σημειωτέον ὅτι ἡ Μεγάλῃ Ἰδέᾳ δὲν ὑπῆρξε προῖον ἐθνικῆς φιλαυτίας, οὐδὲ προῖον ἐνθουσιώδους ὁρμῆς πρὸς δόξαν καὶ ἐθνικὸν μεγαλεῖον ἢ χιμαιρικὴ ἐπιδιώξις ἐθνικῶν πόθων. Ὑπῆρξεν ὀργανικὴ ἀνάγκη τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους νὰ ἐπιτύχῃ τὴν κάθαρσιν τῆς τραγωδίας, τῆς ὁποίας ἐγένετο ἥρως κατὰ τὸ 1453.

Αἱ μεγάλαι ἱστορικαὶ πληγαὶ λαῶν, οἱ ὁποῖοι ἐμεγαλουργήσαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἀπαιτοῦν καὶ ἀνάλογα φάρμακα θεραπείας. Εἰς τὸ σύστημα τῆς Μ. Ἰδέας ἀνεζήτησε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος τὸ μέσον θεραπείας τῆς μεγίστης τῶν συμφορῶν ἡ ὁποία τὸ ἐπληξε.

Πράγματι, ἡ Μ. Ἰδέα ὑπῆρξε διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν δύναμις δημιουργικὴ, διότι ἀπέβη συντελεστὴς ἐνότητος αὐτοῦ καὶ ἔδωσε σύμβολα εἰς τοὺς πνευ-

ματικούς του αγώνα. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Μ. Ἰδέας συνεχωνεύθησαν τὰ ἑτερότροπα στοιχεῖα τοῦ διεσπαρμένου ἑλληνικοῦ γένους καὶ τοιουτοτρόπως ἀπηρτίσθη τὸ ἀρραγὲς σύνολον τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Ὡς προστεθῇ ἀκόμη, ὅτι ἡ ἐπίδρασις τῆς Μεγάλης Ἰδέας τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπῆρξεν, ὡς πολιτικὸν ἰδεῶδες, εὐεργετικὴ καὶ εἰς ἄλλους λαούς, ἰδίᾳ δὲ τοὺς πρὸς τὴν Ἑλλάδα γειτονικούς, διότι ἀφύπνισε καὶ ὥθησεν αὐτούς, μηδὲ τῶν Τούρκων ἐξαιρουμένων, πρὸς ἐθνικὰς καὶ πολιτικὰς κατακτήσεις.

**Παρακμὴ
καὶ κατάπτωσις τοῦ
ὑποδουλωθέντος
Ἑλληνισμοῦ**

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος περιέπεσεν εἰς πλήρη κατάπτωσιν ἐξ αἰτίας τῶν πληγμάτων, τὰ ὅποια κατέφερε κατ' αὐτοῦ ἡ Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορία. Ὁ ὑποδουλωθεὶς πληθυσμὸς ἐστερήθη τῶν καλυτέρων γαιῶν του, ὑπεχρεώθη εἰς βαρεῖαν φορολογίαν καὶ ἄλλας οἰκονομικὰς ἐπιβαρύνσεις καὶ ἀγγαρείας, ὑπέστη τὸν φοβερὸν ἐξισλαμισμόν, τοῦ ὁποίου ἡ χειροτέρα μορφή ὑπῆρξε τὸ παιδομάζωμα.

Οἱ ὁμαδικοὶ ἐξισλαμισμοί, ἡ αἰχμαλωσία καὶ ἡ πειρατεία, αἱ ὁποῖαι ἐμάστιζον τὰς ἑλληνικὰς χώρας καθ' ὅλην τὴν Τουρκοκρατίαν, προεκάλεσαν φυγὴν καὶ διασπορὰν τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀσφαλεστέρους τόπους, μετακινήσεις πληθυσμῶν καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει γενικὴν φθορὰν καὶ δημογραφικὴν μείωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπιζήσουν οἱ Ἕλληνες ὡς ἔθνος, ἂν δὲν συνεσπειροῦντο καὶ ἂν δὲν ὠργανώνοντο. Εἰς τὴν καταπίεσιν καὶ τὴν δυστυχίαν ἀντέδρασαν διὰ τῆς ὁργανώσεως καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Συσπειρωθέντες πέριξ τῶν ἀρχαίων θεσμῶν, ἀνέπτυξαν νέας θαυμασίας δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι συνετέλεσαν εἰς τὴν ἄνοδον καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν ἐξόρμησιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους πρὸς ἀνάκτησιν ἐλευθέρου πολιτικοῦ βίου. Οἱ θεσμοὶ οὗτοι, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίχθη ἡ γιγαντιαία προσπάθεια τῶν Ἑλλήνων, αἱ νέαι δυνάμεις καὶ ἐπιδόσεις, τὰς ὁποίας οὗτοι ἀνέπτυξαν εἰς τὸν ἐθνικόν, τὸν πνευματικόν, τὸν οἰκονομικόν καὶ τὸν κοινωνικόν τομέα, ἀπετέλεσαν τοὺς θεμελιώδεις παράγοντας τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ αγῶνος τοῦ 1821.

Οἱ παράγοντες τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821

**Ἑθνικὴ
παράδοσις**

1. Πρωτίστη καὶ θεμελιώδης δύναμις τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ λογίζεται ἡ ἐθνικὴ του παράδοσις, τόσον ἡ δημώδης ὅσον καὶ ἡ λογία, ἡ ὁποία ὑπῆρξε ζῶσα καὶ ἐνεργὸς δύναμις ζυμωθείσα μὲ τὰ κύτταρα τῶν Ἑλλήνων. Αὕτη συνετήρησε τὰς ρίζας τοῦ ἔθνους, τὰς πηγὰς τῆς ζωῆς του, τὰ ἀρχαῖα του θεμέλια, τὰ ὅποια τὸ συνεκράτησαν ἐπὶ αἰῶνας ἐν ζωῇ, παρὰ τὰς προσβολὰς καὶ τὰς συμφορὰς τὰς ὁποίας ὑπέστη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μακρᾶς ἱστορίας του.

**Ὁρθόδοξος
Ἐκκλησία**

2. Ἡ Ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ὑπῆρξεν ἡ ἱερὰ κιβωτός, ἡ ὁποία διεφύλαξεν ἀλώβητον τὴν ἐθνικὴν μας παράδοσιν, ἀκεραίαν καὶ γόνιμον ἐντὸς τοῦ ἐθνικοῦ κατακλυσμοῦ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πολιτικοῦ κράτους τοῦ Βυζαντίου καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτοῦ ἀνηγέρθη μὲ πένθιμον μεγαλοπρέπειαν τὸ ἠθικὸν καὶ θρησκευτικὸν κράτος τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία διὰ τῆς ἠθικῆς δυνάμεως, τὴν ὁποίαν ἐνέβαλεν εἰς τὸ ἔθνος, διὰ τῆς διατηρήσεως καὶ καλλιεργείας τῶν λειψάνων τοῦ ἐθνικοῦ βίου, τῆς γλώσσης καὶ τῆς φιλολογίας, κατέστη τὸ κέντρον καὶ ὁ πόλος ἑλξεως ὅχι μόνον τοῦ θρησκευτικοῦ ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐθνικοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων, ἀπετέλεσε δὲ ἓνα ἐκ τῶν κυριωτέρων παραγόντων τῆς πολιτικῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ὑποδουλωθέντος ἔθνους μας.

Μέγα κέντρον τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἐθνικοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων ὑπῆρξε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, τὸ ὁποῖον ἀπέβη δύναμις συμβολίζουσα τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐνότητα τοῦ ὅλου γένους, ἥσκει δὲ ὡς ἐκ τούτου μεγίστην ροπὴν καὶ ἐπὶ τὰ λοιπὰ Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς, τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο εἰς ἠθικὴν ἐξάρτησιν ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ κέντρου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τοιουτοτρόπως ὁ Ἑλληνισμός, καίτοι ὑπόδουλος, ἐπέτυχεν, ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, πλήρη ἐνότητα, ὅσῃν οὐδέποτε κατὰ τὸ παρελθὸν εἶχεν ἀποκτήσει.

Σημειωτέον ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ὑπῆρξε κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς Τουρκοκρατίας λίαν προοδευτικὴ, ἐπιδοθεῖσα εἰς τὴν διάδοσιν τῶν φώτων, εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, διότι ἐπίστευεν ὅτι ἐξ αὐτῆς θὰ προήρχετο κατὰ κύριον λόγον ἡ ἐθνικὴ ἀναγέννησις. Τὰ δύο τρίτα τῶν διδασκάλων τῆς Τουρκοκρατουμένης Ἑλλάδος καὶ τῶν ἑλληνικῶν παροικιῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἦσαν ἱερωμένοι, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ ὑπῆρξαν προοδευτικοὶ καὶ καινοτόμοι. Συχνότατα συνέπιπτον εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον ὁ κληρικός, ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ ἐθνικὸς παιδαγωγός.

Ὅταν δὲ θὰ φθάσῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, χεῖρες ἐπισκόπων θὰ ἀναπετάσουν τὴν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ πλεῖστοι ἱερωμένοι θὰ καταστοῦν οἱ ἥρωες καὶ μάρτυρες τοῦ ἐθνικοῦ ἀγώνος τῶν Ἑλλήνων.

Πνευματικὴ ἡγεσία

3. Ἡ Ἑλληνικὴ πνευματικὴ ἡγεσία ὑπῆρξε μέγας παράγων τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ἐλειτούργησαν προοδευτικῶς εἰς πόλεις καὶ χωρία τῆς Ἑλλάδος σχολεῖα μικρὰ καὶ μεγάλα, εἰς τὰ ὁποῖα εἰργάσθησαν ἑξοχοὶ πνευματικοὶ ἄνδρες, κληρικοὶ καὶ λαϊκοί, διδάσκοντες εἰς τοὺς ἑλληνόπαιδας τὰ ἐκκλησιαστικὰ γράμματα καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν.

Τὸ πρῶτον κέντρον παιδείας τοῦ ὑποδούλου ἑλληνισμοῦ ὑπῆρξε βεβαίως ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολή, ἡ ὁποία, ἰδρυθεῖσα τὸ δευτερον μετὰ τὴν ἄλωσιν ἔτος, ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γενναδίου Β΄ Σχολαρίου, ἀπέβη σὺν τῷ χρόνῳ ἐθνικὴ πνευματικὴ ἐστία. Πλήθος διαπρεπῶν λογίων ἐκόσμησαν τὰς ἑδρας τῆς κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνας τῆς λειτουργίας τῆς, οἱ μεγαλύτεροι Διδάσκαλοι τοῦ Γένους.

Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 18ου αἰῶνος ἡ παιδεία καὶ γενικῶς ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὀφειλομένη εἰς συγκεκριμένους ἱστορικοὺς λόγους, ἔλαβε τὴν μορφήν μεγάλου διαφωτιστικοῦ κινήματος, τὸ ὁποῖον ἐκάλυψεν ὁλόκληρον τὸ ἔθνος. Εἰς πᾶσαν γωνίαν τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου καὶ εἰς τὰ ἐμπορικὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης, ὅπου ἤκμαζον Ἑλληνικαὶ παροικίαι, ἰδρύθησαν σχολεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐδίδαξαν διδάσκαλοι μορφωθέντες εἰς τὰς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας λειτουργούσας ἀνωτέρας ἑλληνικὰς

σχολάς. Πλούσιαι ἑλληνικαὶ κοινότητες τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἐθνικαὶ φιλόμουσοι ἑταιρεῖαι, φιλοπάτριδες ἔμποροι, φιλέλληνες ξένοι (ὡς ὁ λόρδος Γκίλφορντ, ἱδρυτὴς τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας) χορηγοῦν ἀφθόνως ὑποτροφίας εἰς φιλομαθεῖς Ἕλληνας, ὑποσχομένους μετὰ τὰς σπουδὰς των εἰς Εὐρώπην νὰ ἐργασθοῦν εἰς τὴν ὑπόδουλον Ἑλλάδα.

Πλεῖστοι ἐκ τῶν διδασκάλων, οἱ ὅποιοι εἰργάσθησαν εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα κατὰ τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας, ἀνεδείχθησαν ὡς ἐπιφανεῖς λόγιοι καὶ ἡ ἀκτινοβολία των ἐξῆλθε τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος.

Πάντες οὗτοι, ἀνεξαιρέτως, ὑπῆρξαν ἐθνικοὶ παιδαγωγοί, οἱ ὅποιοι ὠδήγησαν τὸ Ἔθνος εἰς τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν καὶ παρεσκεύασαν οὕτω τὴν πολιτικὴν του ἀνάστασιν.

Ἀριστοκρατία τοῦ Γένους

4. Εἰς τὴν πνευματικὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἔθνους δέον ὅπως συνυπολογισθῇ καὶ ἡ κοσμικὴ ἀριστοκρατία τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ πλούτου, ἡ ὁποία συνεκεντρώθη βαθμιαίως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἡ ὁποία εἶναι γνωστὴ μὲ τὸν γενικὸν ὄρον «Φαναριῶται». Ἐκ τῆς τάξεως αὐτῶν προήρχοντο οἱ ὀφφικιάλιοι τοῦ Πατριαρχείου, μεγάλοι διερμηνεῖς τῆς Ὑ. Πύλης, ἡγεμόνες τῆς Μολδοβλαχίας καὶ οἱ δραγομάνοι τοῦ στόλου.

Πάντες οὗτοι, παρὰ τὰ ἐλαττώματα καὶ μειονεκτήματα τὰ ὁποῖα καταλογίζει ἡ ἱστορία εἰς τινὰς ἐξ αὐτῶν, ὑπῆρξαν ὑπέροχοι εἰς τὸν διπλωματικὸν στίβον καί, χάρις εἰς τὴν ἐμπειρίαν καὶ τὴν ἐπιδεξιότητά των, ἡδυνήθησαν, ὑπηρετοῦντες εὐδοκίμως τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν, νὰ προστατεύσουν πολλὰ ἐθνικὰ συμφέροντα γενικῆς καὶ μερικῆς φύσεως. Εἰς αὐτοὺς ἐπίσης ὀφείλεται ἡ δημιουργία, ἐν μέσῳ τῆς Τουρκοκρατίας, μεγάλης ἑλληνικῆς πολιτικῆς σχολῆς, ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθεν ἡ πρώτη κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν καὶ μετ' αὐτὴν ἀξία πολιτικὴ ἡγεσία τοῦ Ἔθνους.

Κοινότητες

5. Θεμελιώδης δύναμις τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ ὑπῆρξεν ὁ θεσμὸς τῆς αὐτοδιοικήσεως κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν.

Οἱ ὑπόδουλοι Ἕλληνες δὲν ἀπετέλουν ἄμορφον μᾶζαν ὑπὸ τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν τοῦ κυριάρχου, ἀλλ' ἐμφανίζονται ὠργανωμένοι εἰς κοινότητας, (συγκεκροτημένας κατὰ τρόπον ἀπλοῦν καὶ σταθερόν), αἱ ὁποῖαι ὑπῆρξαν τὰ πολιτικὰ κύτταρα τοῦ ὑποδούλου Ἔθνους.

Πᾶσα πόλις, κώμη, πᾶν χωρίον ἀπετέλει κοινότητα, δηλ. νομικὸν πρόσωπον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐπὶ κεφαλῇς τοὺς αἵρετοὺς δημογέροντας (κοτσαμπάσηδες), οἱ ὅποιοι ἔκρινον ὡς διαιτηταὶ τὰς ἀστικὰς διαφοράς, εἰσέπραττον τοὺς κοινοτικοὺς φόρους, διεχειρίζοντο τὴν κοινοτικὴν περιουσίαν, μετεῖχον δι' ἀντιπροσώπων των εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ἐπαρχίας καὶ ἦσαν οἱ φυσικοὶ προστάται παντὸς καταδιωκομένου κατοίκου τῆς κοινότητός των. Ἡ κοινοτικὴ ὀργάνωσις εἶχε μεγίστην εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν τυχῶν τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ· ἐμετρίασε τὰ δεινὰ τῆς δουλείας καὶ ἐδημιούργησε προϋποθέσεις ὑποτυπώδους πολιτικοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων ἐντὸς τοῦ Τουρκικοῦ κράτους.

Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 καὶ ἀμέσως μετ' αὐτὴν ὁ παλαιὸς θεσμὸς τῆς αὐτοδιοικήσεως παρέμεινεν ἐν χρήσει ἐπ' ἄρκετὸν χρόνον. Οἱ πρῶτοι πολιτικοὶ θεσμοὶ τῆς Πελοποννήσου (1821) ἀπέρρευσαν ἐκ τοῦ ὑπάρχοντος ἤδη κοινοτικοῦ συστήματος.

**Αἱ κατὰ ξηρὰν
πολεμικαὶ δυνάμεις**

6. Σπανίως ἀπαντᾶται εἰς τὴν ἱστορίαν τὸ φαινόμενον ὑποδούλου ἔθνους δημιουργήσαντος ἀξιολόγους πολεμικὰς δυνάμεις ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ κατακτητοῦ. Τοῦτο ἐπέτυχεν ὁ ὑπόδουλος Ἑλληνισμὸς καὶ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν.

Αἱ ἔνοπλοι χερσαῖαι δυνάμεις τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ Τουρκοκρατίας συνεκροτήθησαν ἀπὸ τοὺς ἀρματολοὺς καὶ τοὺς κλέφτας, οἱ ὅποιοι ὑπῆρξαν τὰ ὄργανα τῆς ἐνόπλου ἀντιστάσεως τοῦ ἔθνους κατὰ τῶν κατακτητῶν.

*«Μάννα σοῦ λέω δὲν μπορῶ τοὺς Τούρκους νὰ δουλεύω,
δὲν ἤμπορῶ, δὲν δύναμαι, ἐμάλλιασε ἡ καρδιά μου,
θὰ πάρω τὸ τουφέκι μου νὰ πάω νὰ γίνω κλέφτης...»*

ἔψαλλεν ἡ λαϊκὴ μοῦσα, καὶ οἱ νέοι τῶν χωρίων, γοητευόμενοι ἐκ τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ ἐλευθέρου βίου τῶν κλεφτῶν, ἐκ τῶν διαθρυλουμένων κατορθωμάτων των, ἀνέβαινον καθ' ὁμάδας εἰς τὰ ὄρη καὶ ἐπύκνωνον οὕτω τὰς τάξεις τῶν ἀγωνιστῶν τῆς ἐλευθερίας.

Τοιοτοτρόπως διεμορφώθη σὺν τῷ χρόνῳ τάξις ἐνόπλων, οἵτινες, διηρημένοι καθ' ὁμάδας, ἔζων εἰς τὰ ὄρη καὶ εὐρίσκοντο εἰς συνεχῇ ἐμπόλεμον κατάστασιν πρὸς τὰς δυνάμεις τοῦ κατακτητοῦ.

Τὸ φαινόμενον τοῦτο δὲν ἐσημειώθη βεβαίως μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ὑποδούλους Βαλκανικὰς χώρας, εἰς τὴν Σερβίαν, εἰς τὴν Βουλγαρίαν, εἰς τὴν Μολδαβίαν, παντοῦ ὅπου ἐπεκράτησαν αἱ αὐταὶ ὡς εἰς τὸν ἑλληνικὸν χῶρον συνθῆκαι.

Ἐν τούτοις, Ἕλληνες καὶ ξένοι ἱστορικοὶ καὶ λαογράφοι ἐπεσήμαναν τὴν ἰδιορρυθμίαν τῶν Ἑλλήνων κλεφτῶν, οἱ ὅποιοι, ζῶντες ἐν παρανομίᾳ, οὐδέποτε ἀπέστησαν τῶν στοιχειωδῶν ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἀρχῶν.

Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν κλεφτῶν, ἡ Ὑ. Πύλη, μιμουμένη τοὺς Βενετούς, ἐχρησιμοποίησε τὸ σύστημα τῶν ἀρματολῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνέθεσε τὴν φύλαξιν τῆς δημοσίας τάξεως καὶ τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν κλεφτῶν.

Ἄλλ' ἢ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν δύο τούτων τάξεων — κλεφτῶν καὶ ἀρματολῶν — ἦτο μόνον θεωρητικὴ, συχνάκις δὲ συνέπραττον εἰς κοινὰς ἐπιδρομὰς κατὰ τῶν Τούρκων, οἵτινες τότε ἐπεχείρουν νὰ ἐξοντώσουν τόσον τοὺς μὲν ὅσον καὶ τοὺς δέ.

Ἐντεῦθεν προῆλθεν ἡ τόσον συνήθης μετάπτωσις ἀπὸ τῆς ιδιότητος τοῦ ἀρματολοῦ εἰς ἐκείνην τοῦ κλέφτου καὶ ἀντιστρόφως. Διὸ καὶ αἱ δύο αὗται λέξεις ἀπώλεσαν τὴν ἀρχικὴν των ἔννοιαν καὶ προσήγγισαν σημασιολογικῶς ἢ ἄλλως ἐταυτίσθησαν.

Εἰς τοὺς κλεφταρματολοὺς ὀφείλεται ἡ ἀνάπτυξις τοῦ μαχητικοῦ πνεύματος τῶν Ἑλλήνων. Ὁ κλεφτοπόλεμος, τὸν ὅποιον τὰ παράνομα ἐκεῖνα σώματα ἐκαλλιέργησαν κατὰ τὸν συνεχῇ ἀγῶνά των ἐναντίον τοῦ κατακτητοῦ, ὑπῆρξεν ἡ ἑλληνικὴ στρατιωτικὴ τακτικὴ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 21.

Ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ κλεφταρματολικοῦ κόσμου, ἐμπνεόμενα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ κατὰ τοῦ τυράννου μαχητικοῦ πνεύματος, δέον νὰ λογισθῶσι καὶ τὰ δύο ἐπὶ Τουρκοκρατίας στρατιωτικὰ κέντρα, τὸ Σούλι καὶ ἡ Μάνη.

**Ἑλληνικὸν
ναυτικόν**

7. Ὁ ὑπόδουλος Ἑλληνισμὸς ἠδυνήθη νὰ ἀναπτύξῃ σπουδαῖον ἐμπορικὸν ναυτικόν, τὸ ὅποιον κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἀγῶνος ἀπετέλεσε τὰς ναυτικὰς δυνά-

μεις τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ πρόοδος τοῦ ναυτικοῦ ἐκείνου ὠφείλετο ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν φυσικὴν ροπὴν τοῦ Ἑλλήνος πρὸς τὴν θάλασσαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς εὐνοϊκὰς ἐξωτερικὰς περιστάσεις, ὡς ἦσαν ἡ συνθήκη τοῦ Κουτσούκ Καϊναρτζῆ (1774), αἱ μετ' αὐτὴν Ρωσοτουρκικαὶ ἐμπορικαὶ συνθήκαι καὶ οἱ Ναπολεόντιοι πόλεμοι, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων οἱ Ἕλληνες ἐμποροπλοίαρχοι, διασπῶντες τὸν ἀγγλικὸν ἀποκλεισμόν, ἠδυνήθησαν ν' ἀποκομίσουν τεράστια κέρδη. Ἡ αὐξησης τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορίου εἰς τὸν Εὐξεῖνον καὶ τὴν Μεσόγειον καὶ γενικῶς τὴν οἰκονομικὴν ἄνοδον τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἐὰς προστεθῇ ἀκόμη, ὅτι εἰς τῶν λόγων τῆς αὐξήσεως καὶ τῆς ἀκμῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ ὑπῆρξεν ὁ θαυμάσιος ὀργανισμός, ὁ ὁποῖος διεῖπε τὰς σχέσεις κεφαλαίου καὶ ἐργασίας μεταξὺ ἐφοπλιστῶν, πλοιάρχων καὶ ναυτῶν καὶ συμφῶνως πρὸς τὸν ὁποῖον ἕκαστος ναύτης ἀπελάμβανεν ἐκτὸς τοῦ μισθοῦ του καὶ ἀναλόγων ἐκ τοῦ ἐμπορίου κερδῶν.

Τὸ μέγεθος τῆς συμβολῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ εἰς τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα τὸ κατανοοῦμεν καλύτερον, ἐὰν σκεφθῶμεν ὅτι οἱ Ἕλληνες θαλασσοπόροι ἀπέφραζαν τὴν εὐρεῖαν λεωφόρον τῆς θαλάσσης καὶ οὕτως ἡ Ὄθωμανικὴ αὐτοκρατορία δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταφέρῃ ἐγκαίρως τὰς τεραστίας χερσαίας δυνάμεις τῆς εἰς τὰς πρώτας ἐστίας τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος κατέστησεν ἀδρανῆ τὴν τουρκικὴν ὑπεροπλίαν.

Φιλελληνισμός 8. Ὁ φιλελληνισμὸς ἀπέβη δύναμις ἀξιόλογος, λίαν εὐεργετικὴ εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων. Ἡ εὐγενὴς καὶ ἀνιδιοτελεὴς ἐκείνη κίνησις εἶχεν ἀναπτυχθῆ εἰς τὴν Εὐρώπην ἐνωρίτατα, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀθρόας μεταναστεύσεως Ἑλλήνων λογίων εἰς τὴν Δύσιν, ἠϋξήθη δὲ καὶ ἐγίγαντώθη μεταξὺ τῶν φιλελευθέρων καὶ πεπαιδευμένων πολιτῶν ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, εὐθύς ὡς ἐξερράγη ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις. Ὁγκουμένη σὺν τῷ χρόνῳ, ἡ κίνησις ἐκείνη, ἐγένετο οἰκουμενικὴ.

Πάντες οἱ ἀνωτέρω παράγοντες συνέκλιναν ἐν ἀπολύτῳ ἁρμονίᾳ, διὰ νὰ μᾶς δώσουν τὸ θαῦμα τοῦ 21.

Ἐπαναστατικὰ κινήματα τῶν Ἑλλήνων πρὸ τοῦ 1821

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν ὁλοσχερῇ κατάλυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, δὲν ἀπέθανεν ἡ ἐθνικὴ συνείδησις τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐπέζησεν αὕτη συνεχῶς κρατυνομένη ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα. Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος οὐδέποτε, κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνας τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας, ἔπαυσε νὰ ἀναζητῇ τὴν ἐθνικὴν του ἐλευθερίαν καὶ νὰ ἐκδηλῶνῃ τὴν βούλησίν του διὰ νὰ ἐπανεύρῃ αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον πολιτικὸν βίον. Ἐμπνεόμενον ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐθνικῆς Ἰδέας ἐπεχείρησε πολυαρίθμους ἐξεγέρσεις κατὰ τοῦ κατακτητοῦ, μεταξὺ τῶν ὁποίων περιλαμβάνονται ἰσχυρὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα, ἐνθαρρυνόμενα συνήθως ὑπὸ Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, εὐρισκομένων εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Ὄθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ ἐπιζη-

τούντων νὰ δημιουργήσουν στρατιωτικὸν ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς.

Οἱ Βενετοτουρκικοὶ πόλεμοι, οἱ ὅποιοι ἐξερράγησαν πυκνοὶ ἀπὸ τοῦ 1463 μέχρι καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰῶνος, καὶ κατὰ τοὺς ὁποίους ἠγωνίσθησαν ὑπὸ τὰς σημαίας τῆς Γαληνοτάτης χιλιάδες Ἑλλήνων, ἡ θρυληθεῖσα ἐκστρατεία τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου τοῦ Η' πρὸς κατάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως περὶ τὰ τέλη τοῦ 15ου αἰῶνος, ἡ κίνησις τοῦ Γάλλου δουκὸς τοῦ Νεβέρ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀρχομένου τοῦ 17ου αἰ. ὠργανώθη εὐρεῖα ἐπανάστασις ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου μέχρι τῆς Σερβίας, οἱ Ρωσοτουρκικοὶ πόλεμοι, διὰ τῶν ὁποίων ἡ Ρωσικὴ Αὐτοκρατορία, χρησιμοποιοῦσα εἰς τὰς κατὰ τῶν Τούρκων πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις τοὺς ὑποδούλους χριστιανικοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς καὶ ἰδίᾳ τοὺς Ἕλληνας, ἐπεδίωξεν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰ. νὰ λύσῃ κατὰ τὸ συμφέρον της τὸ Ἀνατολικὸν Ζήτημα, οἱ Ναπολεόντιοι πόλεμοι, κατὰ τοὺς ὁποίους οἱ Ἕλληνες δελεασθέντες ἐκ τῶν κηρυγμάτων τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως περὶ ἐλευθερίας καὶ πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἐθνῶν τοῦ κόσμου, πλανηθέντες ὅμως εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν περὶ Ἑλλάδος ἀντιφατικῶν καὶ ἀσαφῶν προθέσεων τοῦ Βοναπάρτου, ἤλπισαν ματαίως εἰς ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν, πᾶσαι αὗται αἱ περιστάσεις καὶ ἄλλαι δευτερεύουσαι ὑπῆρξαν διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν εὐπρόσδεκτοι εὐκαιρίαι, διὰ νὰ ἐκδηλώσῃ δυναμικῶς τὴν διαμαρτυρίαν του κατὰ τοῦ κατακτητοῦ καὶ τὸν ἀσίγαστον πόθον ἐπανιδρύσεως τῆς καταλυθείσης αὐτοκρατορίας του.

Αἱ ἀδιακόπως ἐπαναλαμβανόμεναι ἔνοπλοι αὗται διαμαρτυρίαι, τινὲς τῶν ὁποίων ἔλαβον τὴν μορφὴν μεγάλων ἐπαναστάσεων, ἀπέληγον συνήθως εἰς οἰκτρὸν τέλος, ἐφ' ὅσον αἱ χριστιανικαὶ Δυνάμεις πρὸς τὰς ὁποίας ἐστρέφοντο αἱ προσδοκίαι τῶν Ἑλλήνων, ἐπιτυγχάνουσαι δι' ἑαυτὰς μικρὰ ἢ μεγάλα ὀφέλη ἐκ τῆς Τουρκίας, ἐγκατέλειπον τοὺς ἐπαναστάτας εἰς τὴν ἐκδικητικὴν μανίαν τοῦ δυνάστου των. Εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἡ Δυτικὴ Εὐρώπη, ἀπαλλαγεῖσα τοῦ κινδύνου ἐκ τοῦ Ἰσλάμ, ἐστράφη πρὸς κατάκτησιν οἰκονομικῶν συμφερόντων καὶ πολιτικῶν προνομίων εἰς τὸν ἀχανῆ χώρον τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Τὰ χριστιανικὰ κράτη τῆς Δύσεως, συναγωνιζόμενα πρὸς ἄλληλα διὰ τὴν ἀπόκτησιν καὶ τὴν κατοχύρωσιν ποικίλων συμφερόντων ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἐλησμόνησαν τὸν αὐθάδη καὶ ἐπικίνδυνον ἐχθρὸν τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου καὶ μετεβλήθησαν, ἐπὶ μακρὸν χρόνον, εἰς προστάτας τῆς Ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας.

Ἡ δὲ Ἀγία Ρωσικὴ Αὐτοκρατορία, ἡ ὁποία, ἐπιδιώκουσα διέξοδον εἰς ἀνοικτὴν καὶ θερμὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἐν τῇ Ἑγγύς Ἀνατολῇ, ἐξήγειρεν ἐπανειλημμένως τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῆς Τουρκίας, οὐδέποτε ἐτήρησε τὰς πρὸς αὐτοὺς ὑποσχέσεις της. Αἱ ρωσοτουρκικαὶ συνθήκαι τοῦ Κουτσούκ Καϊναρτζῆ (1774), τοῦ Ἰασίου (1792), τοῦ Βουκουρεστίου (1812), ἐξησφάλισαν βεβαίως εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ἀνατολῆς ποῖά τινα προνόμια. Ἀλλὰ καὶ ἡ Δύναμις αὕτη, ἡ ὁποία λόγῳ τῆς ταυτότητος τοῦ θρησκευτικοῦ δόγματος συνεκέντρωσε τὰς περισσοτέρας ἐλπίδας τῶν Ἑλλήνων, διότι ἐνεφανίζετο ὡς ἡ φυσικὴ προστάτις αὐτῶν, δὲν ἠδυνήθη ἢ δὲν ἠθέλησε νὰ πράξῃ τι τὸ γενναιότερον ὑπὲρ αὐτῶν.

**Τὸ συνέδριον
τῆς Βιέννης**

Ἡ ἐξουσία τοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτου καὶ ἡ Γαλλικὴ Ἠγεμονία ἐπὶ τῆς Εὐρώπης κατελύθησαν ἐν μέσῳ μεγάλων μαχῶν καὶ καταστροφῶν ὑπὸ

τῆς ἡνωμένης δυνάμεως ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης. Ποῖα εἶδωλα καταρρέουν ταχύτερον ἐκείνων τὰ ὁποῖα φιλοτεχνεῖ τὸ ἄλογον ζῖφος; Ἡ ἱστορία διδάσκει, ὅτι τὴν θριαμβευτικὴν πορείαν τῶν κατακτητῶν ἀκολουθεῖ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἡ πένθιμος συνοδεία.

Κατὰ τὸ 1814 ἡ μὲν Γαλλία μετὰ 20 ἐτῶν θριάμβους ἔκειτο εἰς ἐρείπια, ἡ δὲ Εὐρώπη ἦτο κυριολεκτικῶς ἀνάστατος. Οἱ νικηταὶ τοῦ Ναπολέοντος, συνεργαζόμενοι μετὰ ὑπευθύνων πολιτικῶν ἀνδρῶν ἐξ ὅλων σχεδὸν τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ἀνέλαβον τὴν εὐθύνην νὰ ἐπαναφέρουν τὴν Εὐρώπην εἰς δικαίαν τάξιν, ρυθμίζοντες τὰ πολυάριθμα καὶ ποικιλόμορφα προβλήματα αὐτῆς.

Ἀλλὰ τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης, τὸ ὁποῖον ἀνέλαβε νὰ ἀποκαταστήσῃ, μὲ τὰ κριτήρια τῆς δικαιοσύνης, τὴν εὐρωπαϊκὴν ἰσορροπίαν καὶ τάξιν, δὲν ἀνταπεκρίθη εἰς τοὺς πόθους τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης. Τὸ ἔργον του, ὡς ἐμφανίζεται εἰς τὴν Βιενναίαν συνθήκην (Acte Final) τῆς 9 Ἰουνίου 1815, ὑπῆρξεν ἐπιπόλαιον καὶ αἱ λύσεις τὰς ὁποίας ἔδωσεν εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ ζητήματα ἀπεδείχθησαν ἐφήμεροι. Παρεῖδε κυρίως τὴν ἔξαρσιν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν λαῶν, ἡ ὁποία ἦτο ἔκδηλος εἰς τὸν ἐσωτερικὸν πολιτικόν, κοινωνικὸν καὶ πνευματικὸν βίον αὐτῶν καὶ ἡ ὁποία ἔρρεπεν ὀρμητικῶς πρὸς ἐθνικὴν ἐλευθερίαν καὶ πολιτικὴν ἐνότητα.

Διὰ τοῦτο καὶ οὐδὲν ἔπραξεν ἀντάξιον τῆς μεγάλης ἱστορικῆς περιόδου, τῆς ὁποίας ἐκλήθη νὰ ἀνορθώσῃ τὸ ἐξωτερικὸν πολιτικὸν οἰκοδόμημα.

Ἡ Πολωνία καὶ ἡ Γερμανία δὲν ἐπέτυχον τὴν ἐθνικὴν των ἑνώσιν, ἡ δὲ Ἰταλία κατεκερματίσθη πολιτικῶς. Οὐδὲν ἐπίσης ἔπραξεν, οὐδὲ κἂν μίαν εὐχὴν ἐξεδήλωσε τὸ πανευρωπαϊκὸν ἐκεῖνο συνέδριον ὑπὲρ τῶν χριστιανικῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς τῶν διατελούντων ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν, καὶ μάλιστα ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Σέρβων, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἤδη παράσχει μέγιστα τεκμήρια τῆς ἐθνικῆς των ζωῆς καὶ τῆς πολιτικῆς των ὠριμότητος.

Ἀντιθέτως μάλιστα, ὑπεστήριξε τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος, διότι ἔθεσε τοῦτο σιωπηρῶς ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ δικαίου, διὰ τοῦ πολιτικοῦ συστήματος τὸ ὁποῖον ἐθεμελιώθη ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν Χριστιανῶν ἡγεμόνων διὰ τῆς ἐν Παρισίοις ὑπογραφείσης Ἱερᾶς Συμμαχίας (26 Σεπτεμβρίου 1815) καὶ εἰδικώτερον διὰ τῆς Συνθήκης τῆς συναφθείσης ἐν Παρισίοις τὴν 20 Νοεμβρίου 1815, διὰ τῆς ὁποίας καθιερώθη ἡ ἐπὶ τῆς Εὐρώπης ρυθμιστικὴ ἐξουσία τῶν τεσσάρων Δυνάμεων, Ἀγγλίας, Αὐστρίας, Πρωσσίας καὶ Ρωσίας, εἰς ἃς προσετέθη τὸ 1818 ὡς πέμπτη Δύναμις ἡ Γαλλία (Πενταρχία).

Δυνάμει τῶν συνθηκῶν τούτων αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις ἠκολούθησαν καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην πολιτικὴν ἀπολυταρχικὴν, ἀρνούμεναι νὰ ἱκανοποιήσουν τὰς ἐθνικὰς διεκδικήσεις καὶ τοὺς περὶ φιλελευθέρου πολιτεύματος πόθους τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν.

Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, ὁ ἔξοχος Ἕλλην πατριώτης καὶ πολιτικός, ὅστις μετέσχε τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ πληρεξουσίου ὑπουργοῦ τῆς Ρωσίας, ματαίως ἠγωνίσθη νὰ ἐπιτύχῃ τότε ἐν Βιέννῃ ἀπόφασιν τινὰ δυναμένην νὰ ἀνακουφίσῃ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος.

Ἐκτὸς τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας, τὴν ὁποίαν μετ' ἄλλων διακεκριμένων Ἑλλήνων ἵδρυσε τότε ἐν Βιέννῃ (1814) καὶ ἡ ὁποία ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων διὰ τῆς καλλιέργειας τῶν γραμμάτων καὶ τῆς παιδείας, οὐδὲν ἕτερον ἄξιον λόγου ἠδυνήθη νὰ ἐπιτύχῃ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, διότι εὗρεν ἀντιθέτους τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας

τῶν μεγάλων κρατῶν τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίως τὸν καγκελλάριον τῆς Αὐστρίας πρίγκηπα Μέττερνιχ (Clément Metternich - Winneburg), ὅστις δημοσίᾳ ἰσχυρίσθη, ὅτι δὲν ἐγνώριζεν ἐλληνικὸν ἔθνος, ἀλλὰ μόνον χριστιανούς ὑπηκόους τοῦ Σουλτάνου, εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ ὁποίου οὐδεὶς δῆθεν ἐδικαιοῦτο νὰ ἀναμιχθῇ.

Πάντα ταῦτα ἐδίδαξαν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὅτι πᾶσα προσδοκία ἐκ μέρους τῶν ξένων ἦτο ματαία.

Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης περιγράφων, μεταγενεστέρως, εἰς τὸν Γεώργιον Τερτσέτην τὴν ἀπήχησιν τὴν ὁποίαν εἶχεν εἰς τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ἡ πολιτικὴ κατάστασις τῆς Εὐρώπης, ἡ προκύψασα ἐκ τῆς Βιενναίας συνόδου καὶ ἐκ τῶν μετ' αὐτὴν συνθηκῶν, ἔλεγεν: «Εἶδα τότε, πῶς ὅ,τι κάμωμεν, θὰ τὸ κάμωμεν μονάχοι, καὶ δὲν ἔχουμε ἐλπίδα καμμιά ἀπὸ τοὺς ξένους».

Πράγματι, εἰς ποῖον νὰ ἐλπίσουν πλέον; Ποῦ νὰ στηριχθοῦν; Δὲν ἀπέμενεν εἰς αὐτοὺς εἰμὴ νὰ ἀντλήσουν θάρρος καὶ δύναμιν ἀπὸ τὰς ἰδίας αὐτῶν καρδίας καὶ νὰ στηριχθοῦν εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀρετὴν καὶ εἰς τὰ ὅπλα των.

Φιλικὴ Ἑταιρεία

Ἐντὸς τοιοῦτου πολιτικοῦ κλίματος ἀπομονώσεως καὶ ἀπελπισίας ἐγεννήθη καὶ ἐθεμελιώθη, ἐκτὸς τῆς ὑποδοῦλου Ἑλλάδος, ἐν μέσῳ τοῦ ἀποικιακοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἰς τὴν Ὁδησσὸν τῆς Ρωσίας, ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία.

Οἱ ἰδρυταὶ τῆς, Νικόλαος Σκουφᾶς, Ἑμμανουὴλ Ξάνθος καὶ Ἀθανάσιος Τσακάλωφ, ἀφανεῖς ἐμποροῦπάλληλοι, ὑπῆρξαν τὰ ἐκτελεστικὰ ὄργανα τῆς ἠθικῆς δυνάμεως τοῦ ἔθνους. Εἰς τὰ πρόσωπά των ἔλαβε συγκεκριμένην μορφήν ἡ ἀσίγαστος ροπὴ τοῦ ἐλληνικοῦ γένους πρὸς τὴν πολιτικὴν του ἐλευθερίαν. Ἡ ἐθνικοαπελευθερωτικὴ ἐκείνη ὁργάνωσις, διαδοθεῖσα ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ὡς ἰστὸς ἀράχνης μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ Βαλκανικῶν τινων παραγόντων, ἐνεφύσησε θάρρος καὶ αἰσιοδοξίαν εἰς τὸ ὑπόδουλον ἔθνος, ὡργάνωσεν ἐκ τῶν ἐνόντων καὶ ὑπεκίνησε τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

Ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία ἰδρύθη τὸ φθινόπωρον τοῦ 1814. Αἱ ρίζαι τῆς ὅμως, ὡς συνωμοτικῆς ἐθνικῆς ὁργανώσεως, εἶναι βαθεῖαι καὶ ἀνατρέχουν μυστικαὶ ἢ μόλις ὁραταὶ εἰς μακρὸν πρὸ τοῦ 1814 χρόνον.

Ἦδη, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰῶνος ἐμφανίζονται πυρῆνες μυστικῶν πατριωτικῶν ἐταιρειῶν εἰς τὴν ὑπόδουλον Ἑλλάδα, ἔκτοτε δὲ ἡ ἐταιριστικὴ δραστηριότης τῶν Ἑλλήνων εὗρε πεδῖον ἀναπτύξεως κυρίως εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη, ὅπου διὰ λόγους πολιτικοὺς ἢ συναισθηματικοὺς ἦτο συμπαθὴς ἡ ὑπόθεσις τῶν Ἑλλήνων.

Εἰς τὰς Παραδουναβίους Ἡγεμονίας, ὅπου ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἔδρασε μυστικῶς ὁ μέγας ἐθναπόστολος καὶ ὁ σπουδαιότερος ἐκ τῶν προδρόμων τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, Ρήγας ὁ Βελεστινλῆς (1757 - 1797), εἰς τὰς ἐλληνικὰς κοινότητας τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ἰταλίας, εἰς τὴν Ρωσίαν, εἰς τὴν Γαλλίαν, εἰς τὴν Ἑπτάνησον καὶ ἐντὸς τῆς ὑποδοῦλου Ἑλλάδος, μαρτυροῦνται συνωμοτικαὶ ὁργανώσεις Ἑλλήνων πατριωτῶν καὶ φιλελλήνων ὑπὸ ποικίλα ὀνόματα, αἱ ὁποῖαι ὑπῆρξαν αἱ ρίζαι τῆς μεγάλης Ἑταιρείας τῶν Φιλικῶν.

Μεταξύ αὐτῆς καὶ ἐκείνων ὑπάρχει ἡθικὴ συνέχεια καὶ ἀλληλουχία, ἐφ' ὅσον τὰς ὀργανώσεις ταύτας διεῖπε τὸ πνεῦμα τῆς Μεγάλης Ἰδέας τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἐφ' ὅσον ἐξ ἀρχῆς εἷς ἦτο καὶ παρέμεινεν ἀναλλοίωτος ὁ ἀντικειμενικὸς αὐτῶν σκοπός: ἡ ἐθνικὴ ἀπελευθέρωσις τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία ἦτο ὀργάνωσις καθαρῶς Ἑλληνική, ἐνεπνέετο δὲ ἀπὸ ἀρχὰς καὶ ἰδεώδη ἀμιγῶς ἑλληνικά. Ἡ ἵδρυσις καὶ ἡ δραστηριότης της οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸν Τεκτονισμὸν ἢ πρὸς τὰς καρμποναρικὰς ἑταιρείας τῆς Εὐρώπης τῶν χρόνων ἐκείνων.

Ὁ Νικόλαος Ὑψηλάντης, σημαίνων τέκτων, σημειώνει εἰς τὰς Ἀναμνήσεις του περὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας: «Elle ne suivait point les lois de Francs-maçons ni de Carbonaris, mais elle s'attachait à la fois du Christ, car elle s'était répandue de la manière apostolique».

Ἀλλὰ πέραν τῆς μαρτυρίας ταύτης, εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ μέγας ὄρκος, τὸν ὁποῖον ἔδιδον οἱ Φιλικοὶ κατὰ τὴν μύησίν των, ἀπηγόρευεν εἰς αὐτοὺς νὰ ἀνήκουν εἰς ἄλλας φανεράς ἢ μυστικὰς ὀργανώσεις. «Ὁρκίζομαι ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θέλω ἔμβη εἰς καμμίαν ἄλλην ἑταιρείαν, ὁποία καὶ ἂν εἶναι, μήτε εἰς κανένα δεσμὸν ὑποχρεωτικόν. Καὶ μάλιστα, ὅποιον δῆποτε δεσμὸν ἂν εἶχα, καὶ τὸν πλεον ἀδιάφορον ὡς πρὸς τὴν Ἑταιρείαν, θέλω τὸν νομίζει ὡς οὐδέν...».

Σημειωτέον, ὡσαύτως, ὅτι ἡ συμμετοχὴ τῶν Βαλκανικῶν στοιχείων εἰς τὸ ἔργον τῶν Φιλικῶν ἦτο ἐλαχίστη καὶ ἀσήμαντος.

Ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία ὑπῆρξε καὶ ὡς ἔμπνευσις καὶ ὡς ἔργον μία προσπάθεια ἑλληνική. Ἐσημειώθησαν βεβαίως πολλαὶ καλαὶ προθέσεις οἰκονομικῆς ἀρωγῆς καὶ πολεμικῆς συνεργασίας εἰς τὴν Ρωσίαν, εἰς τὴν Σερβίαν, εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν, ἀλλ' αἱ προθέσεις αὗται, ἔστω καὶ ἂν ἐπραγματοποιήθησαν τινὲς ἐξ αὐτῶν, δὲν δύνανται νὰ μεταβάλουν τὴν ἑλληνικὴν φύσιν τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐθνικοαπελευθερωτικῆς ὀργανώσεως, ἡ ὁποία ἐνεσάρκωσε τὴν ἐνδιάθετον βούλησιν τοῦ ὑποδούλου ἑλληνισμοῦ, καὶ ἡ ὁποία, οἶονεὶ ἐκβιάζουσα τὴν λύσιν τοῦ χρονίζοντος δράματος, ὤθησε τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐπιζητήσουν διὰ τῶν ὀπλων τὴν ἐθνικὴν των ἀνεξαρτησίαν.

Ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία ἐπεκρίθη ὑπὸ διακεκριμένων τινων Ἑλλήνων ὡς ἄκαιρος καὶ τὸ πολεμικὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον παρεσκεύασεν, ἐθεωρήθη ὑπ' αὐτῶν πρόωρον.

Ἀλλ' ὑπὸ τὸ φῶς τῶν γεγονότων τὰ ὁποῖα ἐπηκολούθησαν καὶ τοῦ πολυετοῦς ἡρωϊκοῦ ἀγῶνος τῆς ἀνεξαρτησίας, δυνάμεθα μετ' ἀσφαλείας νὰ εἵπωμεν, ὅτι αὕτη ὑπῆρξεν ἡ σωτηρία ὀργάνωσις, ἡ ὁποία εἰς κατάλληλον ὥραν καὶ διὰ ἱκανῶν φορέων συνήνωσεν ἐν κρυπτῷ τὰς ζωντανὰς δυνάμεις τοῦ ἔθνους καὶ χρησιμοποίησας ἀδιστάκτως πᾶν πρόσφορον μέσον, ὠδήγησε τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα, ἐμπιστευθεῖσα τὰ πλεῖστα εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ὀργανωτικὴ προσπάθεια τῶν ἱδρυτῶν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς βραδεῖα καὶ δυσχερής. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1818, ὅταν ἡ ἔδρα ταύτης μετεφέρθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἡ ὀργάνωσις τῶν Φιλικῶν ἐξαπλοῦται ὁλονὲν καὶ περισσότερον, ἐπιτυχοῦσα τὸν προσηλυτισμὸν ἰσχυρῶν καὶ πλουσίων ὁμογενῶν εἰς ὅλα τὰ θέατρα τῆς ἑλληνικῆς δραστηριότητος. Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγκατασταθεῖσα Ἀνωτάτη Ἀρχὴ τῶν Φιλικῶν ἐκινήθη δι' ἀποστόλων πρὸς τὴν ὑπόδουλον Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἡπείρου μέχρι τῆς Δωδεκανήσου καὶ τῆς Κύπρου καὶ πρὸς τὰς ἑλλη-

νικὰς παροικίας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἐπέτυχε νὰ μεταδώσῃ τὸ πνεῦμα τῆς Ἑταιρείας, καταστήσασα τοῦτο σχεδὸν καθολικὸν εἰς τὸν ἀπανταχοῦ Ἑλληνισμόν.

Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ἡ Ἀνωτάτη Ἀρχὴ τῆς Ἑταιρείας ἦτο πολυπρόσωπος. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1819 προέκυψεν ἐπείγουσα ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναδείξεως ἑνὸς ἀρχηγοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ ἀνελάμβανε τὴν εὐθύνην, νὰ ὁλοκληρώσῃ τὴν ὀργάνωσιν τῆς Ἑταιρείας καὶ νὰ ὁδηγήσῃ τὸ Ἔθνος ἐκ τῶν συνωμοτικῶν σχεδίων εἰς τὸν πολεμικὸν ἀγῶνα.

Οἱ ἡγέται τῆς Ἑταιρείας προσέφερον, κατὰ πρῶτον, τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἑθνους, κατὰ τὴν μέλλουσαν ἐπανάστασιν, εἰς τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν (Ἰανουάριος 1820). Τοῦτο ἦτο, ἄλλωστε, πανελλήνιον αἶτημα.

Ὁ σῶφρων ὅμως διπλωμάτης δὲν ἀπεδέχθη τὴν προσφερομένην εἰς αὐτόν, τότε, ἀρχηγίαν τοῦ Γένους τῶν Ἑλλήνων. Ἐπίστευεν ὅτι θὰ ἦδύνατο νὰ προσφέρῃ περισσότερα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν ὥς ὑπουργὸς τοῦ Τσάρου παρὰ ὥς ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως. Μετὰ τοῦτο, ὁ εἰς Πετροῦπολιν ἀπεσταλμένος τῆς Ἑταιρείας, Ἑμμ. Ξάνθος, ἀπετάθη εἰς ἕτερον ἐπιφανῆ Ἕλληνα, τὸν στρατηγὸν Ἀλέξανδρον Κ. Ὑψηλάντην, ὁ ὁποῖος ἀδιστάκτως ἀπεδέχθη τὴν ἀρχηγίαν καὶ τὴν 12 Ἀπριλίου 1820 ὑπέγραψε μετὰ τοῦ ἐκπροσώπου τῆς Ἑταιρείας ἔγγραφον, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀνεγνωρίζετο ὡς Γενικὸς Ἐπίτροπος τῆς Ἀρχῆς.

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Ὑψηλάντου ὑπῆρξεν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἐπιτυχής. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ εὐγενοῦς ἐκείνου στρατιώτου ἡ Ἑταιρεία ἀπέκτησε τὴν περιωπὴν καὶ τὸ κῦρος, τοῦ ὁποῖου ἐστερεῖτο ἕως τότε, καὶ εἰσῆλθεν ὀριστικῶς εἰς τὸ στάδιον τῆς τελικῆς προπαρασκευῆς.

Ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν ὁ Ἀλέξ. Ὑψηλάντης, ἐπροχώρησε δραστηρίως εἰς τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς προετοιμασίας. Ἐτροποποίησε τὸν ὀργανισμόν τῆς Ἑταιρείας, ἀναδιωργάνωσε τὰς τοπικὰς Ἐφορείας, ἔλαβε μέτρα διὰ τὴν αὔξησιν τῶν οἰκονομικῶν μέσων, προώθησε τὰς ἐνεργείας τῶν Φιλικῶν διὰ νὰ προσεταιρισθοῦν τοὺς Σέρβους (ματαίᾳ προσπάθεια), καὶ υἱοθέτησε τὸ σχέδιον τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπαναστάσεως ἀπὸ τὴν Μάνην, ἀποφασίσας νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον διὰ νὰ ἡγηθῇ αὐτοπροσώπως τοῦ ἀγῶνος.

Ἀλλὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο σχέδιον ἐματαιώθη, καὶ τελικῶς ἐθεωρήθη σκόπιμος διὰ πολιτικούς, στρατιωτικούς καὶ ψυχολογικούς λόγους ἡ ἔναρξις τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὰς παρὰ τὸν Δούναβιν ἡγεμονίας τῆς Μολδαβίας καὶ τῆς Βλαχίας.

Αἱ ἐπαρχίαι αὗται ὑπήγοντο μὲν εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου, ἀλλ' ἐκυβερνῶντο ὑπὸ Ἑλλήνων Φαναριωτῶν, ἥδη ἀπὸ τοῦ 1710, ἐδέσποζε δὲ εἰς αὐτὰς ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ὁ συγκεντρωθεὶς ἐκεῖ σὺν τῷ χρόνῳ Ἑλληνισμός.

Πρὶν σύρῃ τὸ ξίφος ὁ Ὑψηλάντης, ἐξαπέλυσε τὰς περιφήμους προκηρύξεις του, διὰ τῶν ὁποίων μετέδωσε τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ τὴν πίστιν του εἰς ὅλους τοὺς ὁμογενεῖς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος.

«Ἡ ὥρα ἦλθεν, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες...

Ἡ πατρίς μᾶς προσκαλεῖ...».

Τὴν 22 Φεβρουαρίου 1821 διέβη τὸν Προῦθον μετὰ μικρᾶς συνοδείας καὶ εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς τὸ Ἰάσιον, ὅπου ὕψωσε τὴν σημαίαν τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἀγῶνος.

Τοιοιουτρόπως ἤρχισεν εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα

τοῦ Ὑψηλάντου κατὰ τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν πρώτην πράξιν τοῦ πολυχρονίου καὶ πολυαιμάκτου δράματος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Ἡ Ἐπανάστασις εἰς τὰς Παραδουναβίους Ἡγεμονίας

Τὸ κίνημα τῆς Μολδοβλαχίας ὑπῆρξε πράγματι, λόγῳ τῶν δραματικῶν του ἐπεισοδίων καὶ τοῦ θλιβεροῦ του τέλους, ἓν σύντομον δράμα, τοῦ ὁποῖου τραγικὸς ἥρωας ὑπῆρξεν ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης.

Αἱ ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην ἐπαναστατικαὶ δυνάμεις ἐπροχώρησαν κατ' ἀρχὰς εὐχερῶς μέχρι τοῦ Βουκουρεστίου. Ἀλλ' ἔκτοτε τὰ πράγματα μετεβλήθησαν εἰς βάρος τῶν Ἑλλήνων, ἀφ' ὅτου τὸ ἐν Λάϋμπαχ (Laybach) συνέδριον τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας καὶ μάλιστα ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος ὁ Α', ἀπεδοκίμασε τὸ κίνημα καὶ τὸν ἡγέτην του.

Ἡ κατάστασις ἐπεδεινώθη, ὅταν κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαΐου 1821 εἰσέβαλον εἰς τὰς Ἡγεμονίας, τῇ συγκαταθέσει τῶν Ρώσων, ἰσχυραὶ τουρκικαὶ δυνάμεις, μετὰ τῶν ὁποίων ἔσπευσαν νὰ συνεννοηθοῦν, προδίδοντες τὸν Ὑψηλάντην, τοπικοὶ τινες ὀπλαρχηγοὶ καὶ μάλιστα ὁ Βλάχος ἡγέτης Θεόδωρος Βλαδιμηρέσκου, ὅστις διαπιστώσας τὴν ρωσικὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν κίνημα ἠθέλησε, συνεργαζόμενος μετὰ τῶν Τούρκων, νὰ προσδώσῃ εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ χαρακτῆρα προσωπικὸν ἀλλὰ καὶ ἐθνικὸν (ρουμανικόν). Ἐξ αἰτίας τῶν γεγονότων τούτων ἀλλὰ καὶ ἄλλων πολλῶν ἐνδογενῶν δυσχερειῶν τὸ κίνημα τοῦ Ἀλ. Ὑψηλάντου ἀπεδυναμώθη.

Τὴν 7ην Ἰουνίου 1821 ἔλαβε χώραν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Δραγατσανίου ἡ μόνη ἐκ παρατάξεως μάχη τοῦ ἀγῶνος ἐκείνου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐθυσιάσθη ὁ ἑξ Ἑλλήνων σπουδαστῶν ἀποτελούμενος Ἱερὸς Λόχος.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν ἐκείνην, ὁ Ὑψηλάντης, πλήρης ἀπογοητεύσεως, κατέφυγεν εἰς τὴν Αὐστροίαν, σκοπεύων νὰ κατέλθῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν ἐπαναστατημένην Ἑλλάδα. Ἀλλὰ συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν ἀρχῶν παρέμεινεν ἐγκάθειρκτος ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη. Ἀποφυλακισθεὶς, τέλος, τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Τσάρου Νικολάου Α', ἀπέθανεν ἐν Βιέννῃ τὴν 19 Ἰανουαρίου 1828. Ἡ Ἑλλὰς ἀπελευθερωθεῖσα ἐτίμησε βαθύτατα τὴν μνήμην του, τὸ δὲ 1964, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς 150ῆς ἐπετείου τῆς ιδρύσεως τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, μετέφερεν ἐξ Αὐστρίας τὰ ὀστέα του καὶ ἐτοποθέτησεν εἰς εἰδικὸν μαυσωλεῖον ἐν τῷ Πεδίῳ τοῦ Ἀρεῶς τῶν Ἀθηνῶν.

Τὸ ἑλληνικὸν ἐπαναστατικὸν κίνημα ἐν Μολδοβλαχίᾳ δὲν ἔληξεν ἀδόξως. Ἡ ἥρωϊκὴ πάλη τοῦ Ἀθανασίου Καρπενησιώτη καὶ τῶν ἀνδρῶν του εἰς τὸ παρὰ τὸν Προῦθον χωρίον Σκουλένιον, ἡ θυσία τοῦ Γεωργάκη Ὀλυμπίου εἰς τὴν μονὴν τοῦ Σέκκου (23 Σεπτεμβρίου 1821) καὶ τὸ δραματικὸν τέλος τοῦ Μακεδόνοιο ὀπλαρχηγοῦ Ἰωάννου Φαρμάκη καὶ τῶν ἀνδρῶν του ἀπετέλεσαν τὰς τελευταίας λάμψεις τοῦ παρατόλμου ἐκείνου ἐγχειρήματος.

Ἐκτὸς τῆς στρατιωτικῆς ἀποτυχίας, ἡ ἐπανάστασις ἐκείνη εἶχε καὶ δυσμενεῖς πολιτικὰς συνεπείας διὰ τὸν Ἑλληνισμόν, διότι ἔκτοτε κατελύθη ἡ ἀπὸ τοῦ 1710 ἀρξαμένη ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις ἀρχὴ τῶν Φαναριωτῶν, ἀντὶ τῶν ὁποίων διωρίζοντο ἔκτοτε ἡγεμόνες προερχόμενοι ἐξ αὐτοχθόνων οἰκογενειῶν.

Τοιαύτη υπῆρξεν ἐν συντομίᾳ ἡ ἀτυχὴς ἔκβασις τῆς ἐπαναστάσεως, τὴν ὁποίαν ὠργάνωσεν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὰς παρὰ τὸν Δούναβιν ἐπαρχίας ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία. Σημειωτέον, ὅτι ἡ πρώτη ἐκείνη φάσις τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, δὲν υπῆρξε ματαία· προεκάλεσεν ἰσχυρὸν κλονισμόν εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν, ἡ ὁποία ἠναγκάσθη ν' ἀποστείλῃ εἰς τὸν Δούναβιν τὰς καλυτέρας μονάδας τοῦ στρατοῦ της καὶ νὰ τὰς διατηρήσῃ ἐκεῖ ἐπὶ μακρόν, φοβουμένη ρῆξιν πρὸς τὴν Ρωσίαν.

Εἰς τὴν Πελοπόννησον ὅμως, εἰς τὴν Ρούμελην, εἰς τὴν Ἡπειρον, εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, τὸ πνεῦμα τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ἐξηπλώθη ταχύτατα εἰς ὅλας τὰς τάξεις τοῦ λαοῦ, εἰς τὸν κλῆρον, εἰς τοὺς προκρίτους, εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ τοὺς ναυτικοὺς καὶ ἐγένετο ἡ θεία πνοὴ καὶ ἡ κινητήριος δύναμις, ἡ ὁποία ὥθησε τὸν λαὸν εἰς τὴν ἐπανάστασιν. Οὐδ' υπῆρχε δύναμις εἰς τὸν κόσμον, ἡ ὁποία θὰ ἠδύνατο νὰ κατασβέσῃ τὴν ἐπαναστατικὴν φλόγα, τὴν ὁποίαν ἤναψεν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία καὶ νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν πολεμικὴν ὁρμὴν των κατὰ τοῦ κατακτητοῦ. Πρὶν ἀκόμη σημάνουν οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου τὴν 25 Μαρτίου 1821, εἶχεν ἤδη ἀρχίσει αἰσίως εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ ἀπελευθερωτικὸς ἀγὼν τῶν Ἑλλήνων, τοῦ ὁποίου μοναδικὸν σύνθημα υπῆρξεν ὁ ὑπερήφανος ὅρκος τῶν Φιλικῶν:

«Ἐλευθερία ἢ θάνατος».

Ἡ Ἐπανάστασις εἰς τὴν Ἑλλάδα

Ἐνα περίπου μῆνα μετὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ κινήματος τοῦ Ἀλεξ. Ὑψηλάντου, ἤναψεν ἡ φλόγα τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐν συνεχείᾳ μετεδόθη ταχέως εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα, χάρις εἰς τὸ προπαρασκευαστικὸν ἔργον τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι δὲν υπῆρχε συγκεκριμένον σχέδιον ἐπιχειρήσεων τοῦ ἀγῶνος, οὐδὲ γενικὴ συμφωνία περὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως, οὐδὲ τὰ στοιχειώδη οἰκονομικὰ μέσα, οὐδὲ κοινὸς ἀρχηγός. Ὑπῆρχεν ὅμως κοινὸν φρόνημα, τὸ ὁποῖον εἶχε διαποτίσει ὁλόκληρον τὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας καὶ τὸν εἶχε μεταβάλῃ εἰς εὐφλεκτον ὕλην, ἥτις προεκάλεσε τὴν γενικὴν πυρκαϊὰν εἰς τὸν κατάλληλον χρόνον. Πράγματι, στρατιωτικοὶ τινες περισπασμοὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ὅπως ἦτο ὁ κατὰ τῆς Περσίας πόλεμος καὶ αἱ ἐπιχειρήσεις πρὸς καταστολὴν τῆς ἀνταρσίας τοῦ Ἀλῆ Τεπελενλή, πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, διηυκόλυναν τὴν ταχεῖαν ἐξάπλωσιν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὴν ἐδραίωσιν αὐτῆς, πρὶν ἢ τὸ κίνημα τῆς Μολδοβλαχίας λάβῃ τὸ ἀτυχέστατον τέλος του.

Κατὰ τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν ὁ ἀγὼν τῆς ἀνεξαρτησίας ἤρχισεν εἰς τὴν Πελοπόννησον τὴν 25 Μαρτίου 1821, ἑορτὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, ὅτε ὁ Π. Πατρῶν Γερμανὸς ὕψωσε τὸ λάβαρον τῆς ἐλευθερίας εἰς τὴν παρὰ τὰ Καλάβρυτα Μονὴν τῆς Ἀγίας Λαύρας. Ἡ ἡμερομηνία αὕτη καθιερώθη ἐπισήμως ἀπὸ τοῦ 1838, ὡς ἡμέρα τῆς ἐθνικῆς ἑορτῆς τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ τὰ πολεμικὰ γεγονότα ἤρχισαν ἀσχεδιάστα ἀπὸ τῶν μέσων Μαρτίου, εἰς τὴν περιοχὴν

τῶν Καλαβρύτων τοῦ Νομοῦ Ἀχαΐας, ὅπου μικρὰ ἔνοπλα σώματα, τελοῦντα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῶν τοπικῶν προκρίτων, ἐπετέθησαν κατὰ τουρκικῶν ἀποσπασμάτων καὶ προεκάλεσαν αἱματηρὰ γεγονότα, ἐν συνεχείᾳ δὲ ἀπηλευθέρωσαν τὴν κωμόπολιν τῶν Καλαβρύτων, τὴν 21 Μαρτίου 1821. Ταῦτα ἀπετέλεσαν τὸ πρῶτον ἑναυσμα τοῦ μεγάλου ἀγῶνος.

Τὴν 23 Μαρτίου ἐξηγέρθη ὁ λαὸς τῶν Πατρῶν καὶ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἀρχιερέως του Γερμανοῦ ἐπετέθη κατὰ τῶν Τούρκων κατακτητῶν, τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν ἐπαναστατικαὶ δυνάμεις ἐκ Μανιατῶν καὶ Μεσσηνίων, ἐπὶ κεφαλῇ τῶν ὁποίων ἦσαν ἀξιόλογοι πολεμικοὶ ἄνδρες, ὡς ὁ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρῶνης καὶ ἄλλοι, ἐκυρίευσαν τὴν Καλαμάταν καὶ συνέστησαν τὴν Μεσσηνιακὴν Γερουσίαν, ἡ ὁποία ὑπῆρξε τὸ πρῶτον πολιτικὸν σῶμα τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος, ἔστω καὶ τοπικῆς σημασίας.

Μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα οἱ Τοῦρκοι τῆς Πελοποννήσου, πιεζόμενοι πανταχόθεν ὑπὸ τοῦ ἐπαναστατήσαντος λαοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον προσετέθη καὶ στρατιωτικὸν σῶμα ἐκ τῆς ὑπὸ Ἀγγλικὴν κυριαρχίαν διατελούσης Ἐπτανήσου, ἐζήτησαν ἄσυλον εἰς τὰ φρούρια καὶ μάλιστα εἰς τὴν Τρίπολιν. Ἡ πόλις αὕτη, ἡ ὁποία ἦτο τὸ στρατιωτικὸν καὶ πολιτικὸν κέντρον τῆς Τουρκοκρατίας ἐν Πελοποννήσῳ, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος μέγας στόχος τῶν ἑλληνικῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων αἱ ὁποῖαι ἐτέλουν ὑπὸ τὴν ἠθικὴν ἡγεσίαν τοῦ ἰδιοφυοῦς στρατιωτικοῦ ἀνδρός, τοῦ ἀρχαίου κλέφτου Θεοδώρου Κολοκοτρῶνη.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τριπόλεως (23 Σεπτεμβρίου 1821), ἡ ἐπανάστασις ἀπέκτησεν, ἐκτὸς τῶν ἀφθόνων λαφύρων, αἶγλην καὶ κῦρος καὶ ἐκάλυψεν ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Πελοπόννησον, πλὴν φρουρίων τινῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἡμύνοντο ἀκόμη τουρκικαὶ δυνάμεις.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Πελοποννήσῳ, ὁ ἀγὼν ἐπεξετάθη εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, εἰς τὴν Ἡπειρον, εἰς τὴν Θεσσαλομαγνησίαν, εἰς τὴν Κεντρικὴν καὶ Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, εἰς τὴν Χαλκιδικὴν καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοπικῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίθησαν ὁ ἐπίσκοπος Σαλῶνων Ἡσαΐας, ὁ Λουκᾶς Νάκος, ὁ Δυοβουνιώτης, ὁ Πανουριᾶς, ὁ Ἀθανάσιος Διάκος, ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος, ὁ λόγιος ἀρχιμανδρίτης Ἀνθιμος Γαζῆς, ὁ ἐκ Σερρῶν τραπεζίτης Ἐμμ. Παπᾶς, ὁ ἐκ Χαλκιδικῆς ὀπλαρχηγὸς Χάψας καὶ ἄλλοι πρωτεργάται τῆς ἐπαναστάσεως, πολλοὶ τῶν ὁποίων ἔπесαν εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν.

Οἱ Τοῦρκοι ἠναγκάσθησαν καὶ ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Ἑλλάδι νὰ ἀποσυρθοῦν εἰς τὰς μεγάλας πόλεις Ἄρταν, Λαμίαν, Θεσσαλονίκην, Χαλκίδα καὶ νὰ ζητήσουν ἄσυλον ὑπὸ τὰ τείχη τῶν φρουρίων.

Ἡ σπουδαιότερα σύγκρουσις, ἡ ὁποία ἔλαβε τότε χώραν εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, ὑπῆρξεν ἡ μάχη τῶν Βασιλικῶν (26 Αὐγούστου 1821), κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ ἐπαναστατικὰ σώματα τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς συνέτριψαν τὰς τακτικὰς τουρκικὰς δυνάμεις, τὰς κατευθυνομένας πρὸς Ἀττικὴν καὶ Πελοπόννησον, διὰ νὰ καταστείλουν τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὰς πρώτας ἐστίας της. Ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ Βασιλικά κατέστησε δυνατὴν τὴν ταχεῖαν πτώσιν τῆς Πελοποννησιακῆς πρωτευούσης.

Κατὰ θάλασσαν ἡ ἐπανάστασις ἐξερράγη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Ἀπριλίου τοῦ 1821 καὶ ἐξηπλώθη εἰς ὅλας τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου μέχρι τῆς Κρήτης καὶ τῆς Σάμου.

Εἰς τὴν πρώτην ἐκ τῶν νήσων τούτων, τὴν Κρήτην, ὁ ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ Δημ. Ὑψηλάντου περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου τοῦ 1821 ἀρμοστής ἢ γενικὸς ἑπαρχος Μιχαὴλ Κομνηνὸς Ἀφεντούλιεφ ἠθέλησε νὰ ἐπιβάλη ἴδιον πολιτικὸν ὀργανισμόν καὶ συνέλαβε, φαίνεται, χωριστικὰ περὶ Κρήτης σχέδια· διό, περιελθὼν εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἐγχωρίους ἡγέτας, ἀπεκηρύχθη ὑπὸ τῆς τοπικῆς τῶν Κρητῶν Συνελεύσεως τὴν 15 Νοεμβρίου 1822 καὶ ἐξηναγκάσθη νὰ ἀποχωρήσῃ, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὑδραίου Ἑμμ. Τομπάζη (3 Μαΐου 1823).

Εἰς τὴν Σάμον ἐδέσποσεν ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Ἀλ. Ὑψηλάντου ὁ παλαιὸς ἡγέτης τῶν λαϊκῶν μαζῶν τῆς νήσου (τοῦ κόμματος τῶν Καρμανιόλων) Λυκοῦργος Λογοθέτης (Γεώργιος Παπλωματᾶς), ὁ ὁποῖος διὰ γενικῆς συνελεύσεως τοῦ λαοῦ ἐθέσπισεν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Μαΐου τοῦ 1821 τὸν «Ὁργανισμόν τῆς Σάμου», ἥτοι προσωρινὸν πολίτευμα, διὰ τοῦ ὁποῖου ὠργανοῦτο τὸ πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν καθεστῶς τῆς νήσου ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἰδίου τοῦ Λυκοῦργου, εἰς ὃν ἀνετέθη τὸ ὑπατον ἀξίωμα ἐν Σάμῳ, τοῦ «Γενικοῦ Διοικητοῦ τῆς Πατρίδος». Τὸ πολιτικὸν σύστημα τοῦ Λυκοῦργου, καίτοι δὲν συνεβιβάζετο πρὸς θεμελιώδεις ἀρχὰς τοῦ κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1822 ψηφισθέντος πολιτεύματος τῆς Ἐπιδαύρου, ἐλειτούργησεν ἀπροσκόπτως, ἐκτὸς μικρᾶς διακοπῆς (Ἰούνιος - Δεκέμβριος τοῦ 1822), μέχρι τοῦ 1828 καὶ ἀπὸ τοῦ 1830 μέχρι τοῦ 1834, ὅτε ἡ Σάμος ἐγένετο ἡγεμονία, συμπληρούμενον ἐκάστοτε διὰ πράξεων τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν Σαμίων. Οὕτως ἡ Σάμος ὑπῆρξεν ἡ μόνη περιοχὴ τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος, ἡ ὁποία ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ ἴδιον πολίτευμα, ἐν πλήρει σχεδὸν αὐτοτελείᾳ, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ μετ' αὐτήν.

Τὴν ναυτικὴν δύναμιν τῆς ἐπαναστάσεως ἀπετέλεσαν τὰ 120 περίπου βρῖκια τῶν νήσων Ὑδρας, Σπετσῶν, Ψαρῶν καὶ ἄλλων μικροτέρων ναυτικῶν κέντρων τῆς Ἑλλάδος (Κάσος, Μύκονος, Γαλαξείδι κ.λπ.). Τὰ πλοῖα ταῦτα μετετράπησαν εἰς πολεμικὰ καὶ ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν διοίκησιν ἐξόχων ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς ναυτικῆς τῶν ἐμπειρίας καὶ διὰ τῶν πυρπολικῶν, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποίησαν ἀφθόνως, ἐδημιούργησαν εἰς τὴν θάλασσαν μίαν ἰσχυρὰν δύναμιν κρούσεως, διὰ τῆς ὁποίας ἐτρομοκράτησαν τὸν Ὀθωμανικὸν στόλον, ἐδέσποσαν εἰς τὸ Αἰγαῖον καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς ἐπαναστάσεως καὶ παρημπόδισαν τὴν ἀθρόαν μεταφορὰν τουρκικῶν δυνάμεων εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Στερεάν.

Τὰς δαπάνας τοῦ πολεμικοῦ τούτου στόλου ἀνέλαβον, ἀρχομένου τοῦ ἀγῶνος, αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἐφοπλισταὶ καὶ οἱ πρόκριτοι τῶν νήσων ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτῶν ταμείου.

Αἱ πρῶται ἐπιτυχίαι τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 21 δὲν ὀφείλονται βεβαίως εἰς τὴν ὑλικὴν των δύναμιν, ἡ ὁποία ὑστέρει κατὰ πολὺ τῆς πολεμικῆς δυνάμεως τοῦ ἀντιπάλου, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν πίστιν των εἰς τὸ δίκαιον τοῦ Ἀγῶνος, εἰς τὴν πολεμικὴν ἀρετὴν καὶ εἰς τὴν ἐμπειρίαν των.

Ἄλλωστε, τὸ πολεμικὸν μένος τῶν ἐπαναστατῶν ἐτροφοδότησεν ἀφθόνως αὐτὸς οὗτος ὁ κατακτητὴς διὰ τῆς ἄφρονος πολιτικῆς του. Ὁ διωγμὸς τὸν ὁποῖον ἐξαπέλυσεν ἐναντίον σύμπαντος τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, κατὰ τῶν ἀθῶν καὶ ἀόπλων, αἱ σφαγαὶ Ἑλλήνων εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, τὴν Σμύρνην, τὴν Κῶ, τὴν Κύπρον καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐξώργισαν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ ἐνίσχυσαν τὰς χεῖρας

τῶν ἐπαναστατῶν, οἱ ὅποιοι ἐπείσθησαν, ὅτι εἰς περίπτωσιν ἀποτυχίας τοὺς ἀνέμενεν ὁ θάνατος.

Τὸ χεῖριστον τῶν ἐγκλημάτων τοῦ κατακτητοῦ ὑπῆρξεν ὁ ἀπαγχονισμὸς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε΄, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα (10 Ἀπριλίου 1821).

Ἡ ἐνέργεια αὕτη τῆς Ὑ. Πύλης δὲν ὑπῆρξε συνέπεια ἐξάλλου ὀργῆς ἀλλ' ἐν ψυχρῷ ληφθείσης ἀποφάσεως, διὰ τῆς ὁποίας ἐπεδίωξεν αὕτη τὸν ἀποκεφαλισμόν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ τὴν κατατρομοκράτησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Αἱ ὠμότητες αὗται τῆς Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας ἐπέφερον τὸ ἀντίθετον τοῦ ἐπιδιωκομένου ἀποτελέσμα. Ἐξ αἰτίας τοῦ στυγεροῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς τῆς Ὀρθοδοξίας ἐγκλήματος, ἐξήρθη εἰς τὴν συνείδησιν τῶν Ἑλλήνων ἡ σημασία τοῦ Ἀγῶνος, ὁ ὅποιος ἔλαβε χαρακτῆρα ἱεροῦ πολέμου. Ἡθικὴ ἄβυσσος ἐχώρισεν ἕκτοτε τοὺς ἀντιπάλους ἀπ' ἀλλήλων. Καὶ ἡδυνήθησαν μὲν αἱ πολλαπλᾶσαι ὀθωμανικαὶ δυνάμεις νὰ καταστείλουν τὴν ἐξέγερσιν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Β. Ἑλλάδα, ἡ ὁποία εὕρισκετο πλησίον τῶν μεγάλων στρατιωτικῶν κέντρων τῆς Τουρκίας· ἡ ἐπανάστασις ὅμως, περιορισθεῖσα εἰς τὴν Νότιον Ἑλλάδα, ἀπὸ τοῦ Πηλίου καὶ τῆς Ὀσσης μέχρι τοῦ Ταινάρου καὶ τῶν νήσων, ἀπέκτησεν ἰσχυρὰ ἐρείσματα, ἐσταθεροποιήθη καὶ ἐνεδυναμώθη τόσον, ὥστε ἡδυνήθη νὰ καταγάγῃ μεγάλας νίκας κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ νὰ διατηρηθῇ, ἔστω καὶ μὲ ἀπείρους θυσίας, ἐπὶ ἑπτὰ ὀλόκληρα ἔτη, παλαίους ἐναντίον τεραστίων δυσχερειῶν, ὀφειλομένων ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἔλλειψιν σταθερᾶς ἐσωτερικῆς ὁργανώσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν δυσμενῆ πρὸς τὴν Ἐπανάστασιν πολιτικὴν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης κατὰ τὰ πρῶτα δυσχερῆ ἔτη τοῦ πολεμικοῦ ἀγῶνος.

Πολιτικὴ Σύνταξις

Μέγα, πράγματι, μειονέκτημα τῆς Ἐπαναστάσεως κατὰ τὴν ἑναρξιν ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτῆς ὑπῆρξεν, ὅτι αἱ ἔνοπλοι δυνάμεις ἐστεροῦντο γενικῆς ἡγεσίας, συστηματικῆς ὁργανώσεως καὶ πειθαρχίας. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐρμηνεύεται, ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ μάχιμοι ἐκεῖνοι ἄνδρες προήρχοντο κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ πολεμικοῦ βίου τῶν ἑλληνικῶν βουνῶν, ὁ ὅποιος εἶχε διαμορφώσει τὸν ὑπερήφανον καὶ δυσήνιον χαρακτῆρά των. Τὴν ἀδυναμίαν ταύτην τῶν ἐνόπλων δυνάμεων ἐπηύξανεν ἡ ἔλλειψις ἐνιαίας πολιτικῆς ἐξουσίας κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ ἐπαναστατήσας λαὸς ἡσθάνθη τὴν ἀνάγκην τῆς πολιτικῆς ὁργανώσεως ἀπὸ τῶν πρώτων στιγμῶν τοῦ ἀγῶνος, ἀλλ' ἐβράδυνε πολὺ ἕως ὅτου ἐπιτύχῃ πολιτικὴν σύνταξιν ἀνταξίαν ἀληθοῦς κράτους.

Οἱ πρῶτοι πολιτικοὶ θεσμοὶ ἐνεφανίσθησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ εἰς τὰς νήσους, εἶχον δὲ καθαρῶς τοπικὸν χαρακτῆρα καὶ προήρχοντο ἐκ τοῦ ἐπικρατοῦντος κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν κοινοτικοῦ συστήματος.

Τὰ τοπικὰ ταῦτα πολιτικὰ σώματα ὑπῆρξαν ἡ ἐν Καλαμάτᾳ ἅμα τῇ ἀλώσει τῆς ἰδρυθεῖσα Μεσσηνιακὴ Γερουσία (Μάρτιος 1821), ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ

Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, καὶ ἡ ἐκ τῆς συνελεύσεως τῶν προκρίτων τοῦ Μορέως εἰς τὴν μονὴν τῶν Καλτεζῶν προελθοῦσα Πελοποννησιακὴ Γερουσία (Μάιος τοῦ 1821).

Παραλλήλως αἱ ἰσχυραὶ νῆσοι συνέστησαν ἐξ ἀρχῆς ἰδίαν γερουσίαν, ἐνῶ ἡ Στερεὰ Ἑλλάς, στερουμένη οἰασδῆποτε πολιτικῆς ὀργανώσεως, ἐκυβερνᾶτο κατὰ μικρὰ διαμερίσματα ὑπὸ στρατιωτικῶν (ἀρματολῶν) καὶ πολιτικῶν παραγόντων, οἱ ὅποιοι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀντεμάχοντο ἀλλήλους.

**Δημήτριος
Ύψηλάντης**

Ἀρχομένου τοῦ Ἰουνίου 1821 ἔφθασεν εἰς τὴν Ὑδραν καὶ εἶτα εἰς Πελοπόννησον ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλεξάνδρου, τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἐν Μολδαβίᾳ κινήματος. Οὗτος, προβάλλων τὴν ἐξουσιοδότησιν, ἣν εἶχε παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοῦ ὁποίου ἡ ἀποτυχία ἐν ταῖς ἡγεμονίαις δὲν εἶχεν εἰσέτι γνωσθῇ εἰς τὴν Ν. Ἑλλάδα, ἠξίωσε νὰ συγκεντρώσῃ εἰς χεῖράς του πᾶσαν ἐξουσίαν στρατιωτικὴν καὶ πολιτικὴν καὶ νὰ ἀποβῇ γενικὸς ἀρχηγὸς καὶ συντονιστὴς τοῦ ὅλου ἀγῶνος. Εὗρεθεις ὅμως πρὸ τῆς ἀντιδράσεως τῶν προκρίτων τῆς Πελοποννήσου, οἱ ὅποιοι παρεχώρουν μὲν εἰς αὐτὸν τὴν στρατιωτικὴν ἡγεσίαν, ἠρνήθησαν ὅμως νὰ διαλύσουν τὴν Πελοποννησιακὴν Γερουσίαν, ἠναγκάσθη νὰ συμβιβασθῇ καὶ νὰ ἀρκεσθῇ εἰς ἡγετικὸν τινα ρόλον, ἀκαθόριστον καὶ ἀσαφῆ.

**Ἰγνάτιος -
Καποδίστριας**

Τὸ θέμα τῆς πολιτικῆς ὀργανώσεως τοῦ ἐπαναστατήσαντος ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀπασχολεῖ σοβαρώτατα καὶ τοὺς ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος διακεκριμένους Ἕλληνας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέχουσιν θέσιν κατεῖχον ὁ ἐν Πίζῃ μητροπολίτης πρῶην Οὐγγροβλαχίας Ἰγνάτιος καὶ ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας. Ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν διὰ μακροῦ ὑπομνήματος ἀπὸ 20 Μαΐου 1821, ἐπιγραφομένου «Παρατηρήσεις εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῆς Πελοποννήσου», συνέστησεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν ἵδρυσιν κεντρικῆς προσωρινῆς διοικήσεως ἀντιπροσωπευτικῆς ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Πελοποννήσου, διέγραψε δ' ἐν ἀπλότῃ καὶ συντομίᾳ τὰ καθήκοντα αὐτῆς. Διὰ νεωτέρας ἐγκυκλίου ἀπὸ 18/30 Νοεμβρίου 1821, ἀπευθυνομένης πρὸς τοὺς ἱεράρχας, τοὺς προκρίτους καὶ τοὺς ἀρχηγούς τοῦ Πελοποννησιακοῦ στρατοῦ, ὁ Ἰγνάτιος ὑπεδείκνυε τὴν ἄμεσον ἀνάγκην συστάσεως ἀντιπροσωπευτικῆς ἐθνικῆς διοικήσεως χάριν τῆς ἐσωτερικῆς τάξεως καὶ διὰ λόγους ἐντυπώσεων εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς αὐλὰς, αἱ ὁποῖαι, θεωροῦσαι τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων «ὡς κίνημα καρβοναρικόν», ὑπῆρξαν τόσον δυσμενεῖς πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα, κατὰ τὰ πρῶτα τοῦλάχιστον ἔτη.

Ὁ δὲ Καποδίστριας διὰ μακροῦ ὑπομνήματος ἀπὸ 17 Ἰουλίου 1821 ἔ. π. ἀπευθυνομένου πρὸς τὸν μητροπολίτην Ἰγνάτιον καὶ δ' αὐτοῦ πρὸς τὸ ἐπαναστατημένον ἔθνος, συνεβούλευσε τὴν σύστασιν ἐν Πελοποννήσῳ ἀντιπροσωπευτικῆς ὀλιγομελοῦς κυβερνήσεως ἐκ σωφρόνων ἀνδρῶν καὶ τὴν διαφύλαξιν τῶν παλαιῶν ἐθνικῶν σχημάτων. Ἀντιμετωπίζων εὐθέως τὴν δυσμένειαν τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἀνακτοβουλίῶν ἐναντι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, δυσμένειαν, τῆς ὁποίας τὰ αἷτια ὀρθῶς διέγνωσε, συνέστησε τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὰ πολιτικὰ σχήματα καὶ τοὺς τύπους τῶν ἐταιριστῶν, οἱ ὅποιοι ἔβλαπτον τὴν Ἑλλάδα, ἐνισχύοντες τὴν συκοφαντίαν, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ἐξέγερσις ἦτο ἀναρχικὸν κίνημα ἐμπνευσθὲν ὑπὸ τῶν ἀντιμοναρχικῶν ἐταιρειῶν τῆς

Εὐρώπης. Αἱ ὑποδείξεις του πρὸς τὸ ἐπαναστατήσαν ἔθνος εἶναι ἀξιοσημείωτοι:

«...» Ἐχομεν χρεῖαν νὰ ἐνδυναμώσωμεν τὸν ἐχθρόν; Τὸν ἐνδυναμώνομεν, ὅσάκις μὲ τὴν πολιτείαν ἢ μὲ τοὺς λόγους δικαιώνομεν τὴν καθ' ἡμῶν συκοφαντίαν.

Χαρακτηρίζουν τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἑλλάδος ὡς ἔργον αὐτόχρημα τῶν Ἰταλικῶν, Γερμανικῶν καὶ Γαλλικῶν ἐταιρειῶν. Ἡ κατηγορία αὕτη εἶναι ψευδής· τοῦλάχιστον δὲν τὴν βοηθεῖ καμμία ἀπόδειξις· ἐν τοσοῦτῳ αὕτη πιέζει τὸ ἔθνος μας. Αἱ ἀνόητοι προκηρύξεις τοῦ Ὑψηλάντου ἐδικαίωσαν πολλὰ τοὺς ἐχθρούς μας (καὶ δὲν εἶναι μόνον οἱ Τοῦρκοι ἐχθροὶ μας) νὰ σημειώσουν τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ὡς περισπασμόν, τὸν ὁποῖον οἱ Ἰακωβῖνοι τῆς Εὐρώπης ἐνήργησαν πρὸς βοήθειαν τῶν ὀλεθρίων σκοπῶν των κατὰ Ἰταλίας, Γερμανίας καὶ Γαλλίας. Συμφέρει τὰ μέγιστα ν' ἀναιρεθῇ ἡ συκοφαντία καὶ οἱ εἰς τὴν Ἑλλάδα προύχοντες ἡμποροῦν εὐκόλως νὰ τὸ κατορθώσουν διὰ τῶν προφυλάξεων, τὰς ὁποίας σχεδιάζω ἀκολουθῶντως:

Αον. Νὰ πολιτεύσουν τοὺς ἐλευθερωθέντας τόπους μὲ μόνον σκοπὸν μικρᾶς προφυλάξεως πάσης ἐπιδρομῆς, τόσον ἀπὸ μέρους τῶν Τούρκων, ὅσον ἀπὸ μέρους τῶν Αὐλῶν, αἱ ὁποῖαι προτιμοῦν τὴν Μουσουλμανικὴν δύναμιν ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Οἱ Τοῦρκοι θέλουν ἐνεργήσῃ διὰ τῶν ὅπλων καὶ ἔτι πλέον διὰ τῆς διαφθορᾶς· αἱ ἄλλαι δυνάμεις μὴ δυνάμεναι φανερὰ νὰ ἐνωθοῦν μὲ τοὺς Τούρκους εἰς τὰ δυναστικά κινήματα, θέλουν συμπράξῃ μὲ αὐτοὺς διὰ τὸ αὐτὸ τέλος, μεταχειριζόμεναι τὴν διαφθοράν.

Βον. Διὰ νὰ συστηθῇ ἡ διοίκησις ὥστε νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ τόσους κινδύνους, πρέπει νὰ συγκεντρωθῇ ἡ πραγματικὴ δύναμις εἰς ὀλίγας χεῖρας, ἂν ὅχι εἰς χεῖρας ἐνός. Ὁ λαὸς πρέπει νὰ μετέχῃ τῆς διοικήσεως διὰ τῆς συγκαταθέσεώς του καὶ κατὰ τοὺς ἀνέκαθεν συνηθισμένους καὶ ἐθνικοὺς τρόπους.

Γον. Τὰ παλαιὰ σχήματα ἔπρεπε νὰ διαφυλαχθοῦν ἐπιμελῶς ἐπὶ τέλει ὠφελείας, καὶ νὰ μὴ δικαιώσωμεν, καθὼς εἶπα ἀνωτέρω, τὰς κατὰ τῶν Ἑλλήνων διεσπαρμένους φήμας ὡς τυφλῶν ὀργάνων τῶν Εὐρωπαίων στασιαστῶν.

Δον. Ἄν αἱ περιστάσεις ἀπαιτοῦν, ὥστε καὶ αἱ νέαι διοικήσεις τῶν ἐλευθερωθέντων τόπων νὰ δώσουν δημόσια ψηφίσματα, ἄξια νὰ παρρησιασθοῦν εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐπιθυμητὸν ἦτον νὰ παρρησιάσουν εἰς ἀπλὴν καὶ ἐθνικὴν γλῶσσαν· πρέπει νὰ λέγουν τὰ πράγματα χωρὶς φράσεις καὶ μὲ δύναμιν καὶ ἀξίωμα· ὅσον ὀλίγα ὁμιλοῦμεν, τόσον περισσότερα πράττομεν· ἀλλὰ ἂν γράφωμεν πολλὰ καὶ πολλὰ ἂν διακροτῶμεν, ἀναγγέλλομεν ὅτι δὲν ἠξεύρομεν καὶ ὅτι δὲν ἡμποροῦμεν τίποτε νὰ πράξωμεν.

Εον. Ἡ τελευταία προφύλαξις εἶναι, νὰ μὴ κάμωμεν κατὰ τὸ παρὸν προβλήματα εἰς καμμίαν ἀπὸ τὰς ξένας αὐλὰς, ἔξω ἀπὸ τὰς Ἑνωμένας Ἐπαρχίας τῆς Ἀμερικῆς· λέγω κατὰ τὸ παρόν, ὅτι, ἂν τὸ ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἐξετάζεται τῶρα εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀποφασισθῇ, ἢ θέσις ἀλλάξῃ· ἕως τότε, ἂν αἱ προτάσεις τῶν Ἑλλήνων ἐγίνοντο δεκταί, ἤθελε μένει νὰ ἠξεύρωμεν, ἂν μία ξένη Αὐλὴ ἤθελε μόνη ἐπιχειρηθῇ νὰπραγματευθῇ μὲ αὐτούς, ἔχουσα διάθεσιν καθαρὰν. Ὅμως ἂν μία ξένη Αὐλὴ ἔκαμνεν ἀφ' ἑαυτῆς προβλήματα, τότε ἤθελεν εἶσθαι ἀνοησία νὰ τ' ἀπορρίψουν. Ἄλλ' ἀκόμη δὲν εἴμεθα εἰς τοιαύτην ὑψωσιν· θέλομεν τὴν φθάσει, καὶ διὰ νὰ τὴν φθάσωμεν, πρέπει νὰ ἀγωνιζώμεθα.» (Ἑμμ. Γ. Πρωτοψάλτη, Ὑπομνήματα συναφῇ Ἰγνατίου μητροπολίτου Οὐγγρουβλαχίας καὶ Ἰω. Καποδιστρίου περὶ τῆς τύχης τῆς Ἑλλάδος (1821). Περιοδ. «Ἀθηνᾶ», τόμ. Ξ' (1956), σελ. 145-182).

Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος

Τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος ἔλαβον νέον τόνον καὶ νέον ρυθμόν, ἀφ' ὅτου εἰσῆλθεν εἰς τὴν σκηνὴν τῆς Ἐπαναστάσεως ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος. Ὁ ὀξυδερκὴς οὗτος Φαναριώτης εἶχεν ἀποκτήσει ἀξιόλογον παιδείαν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης, ἔτι δὲ πολιτικὴν καὶ διπλωματικὴν ἐμπειρίαν ὡς ἀρχιγραμματεὺς τοῦ θείου του Ἰωάννου Καρατζᾶ, ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας (1812 - 1818).

Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως διέτριβεν ἐν Πίζῃ τῆς Ἰταλίας πλυσίον τοῦ Μητροπολίτου πρ. Οὐγγροβλαχίας Ἰγνατίου, ὅστις, ὡς φαίνεται, συνετέλεσεν εἰς τὴν κάθοδον εἰς Ἑλλάδα τοῦ Μαυροκορδάτου, τὸν ὁποῖον καὶ συνεστήσε πρὸς τοὺς ὀπλαρχηγούς τῆς Στερεᾶς καὶ τοὺς προκρίτους τῆς Πελοποννήσου.

Ὁ Μαυροκορδάτος δὲν ἦτο ἐνεργὸν μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Ἀντιθέτως, ἐπίστευε καὶ οὗτος μετ' ἄλλων ἐπιλέκτων Ἑλλήνων (Καποδίστριας, Κοραῆς, Ἰγνάτιος), ὅτι ἔπρεπε νὰ μορφωθῶσιν οἱ Ἕλληνες καὶ ἔπειτα νὰ ἰδρυθῇ Ἑλλάς. Ὅταν ὁμως ἐκηρύχθη ἡ ἐπανάστασις, ἐγκατέλειψε τοὺς δισταγμούς του καὶ κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα.

Περὶ τὰ μέσα Ἰουλίου τοῦ 1821 ἔφθασεν εἰς Μεσολόγγιον ἐπὶ κεφαλῇ ὁμάδος ἐξεχόντων Ἑλλήνων καὶ φιλελλήνων, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ πολεμοφόδια τινὰ καὶ ἐρανικὰ χρήματα. Ἀντιληφθεὶς τὴν ἐπικρατοῦσαν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἀρρυθμίαν καὶ διάσπασιν μετέβη εἰς Πελοπόννησον, διὰ νὰ τονίσῃ εἰς τε τὸν Δημ. Ὑψηλάντην καὶ τοὺς ἰσχυροὺς προκρίτους τοῦ Μορέως καὶ τῶν Νήσων τὴν ἄμεσον ἀνάγκην συγκροτήσεως κεντρικῆς ἀντιπρισωπευτοκῆς πολιτικῆς κυβερνήσεως, ἡ ὁποία νὰ δύναται νὰ προβάλλῃ εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις τὰ δίκαια τῆς Ἑλλάδος.

«Χρειάζεται, ἔγραφεν, ἓν σύστημα, μία Διοίκησις. Χρειάζεται νὰ παρρησιασθῶμεν ὡς ἔθνος καὶ ὄχι ὡς ἀποστάται, οὔτε κόμματα, ἢ ὄργανα τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἑταιρειῶν».

Αἱ γνῶμαι του αὗται συνέπιπτον ἀκριβῶς πρὸς τὰς συμβουλὰς, τὰς ὁποίας εἶχε διαβιβάσει ὁ Καποδίστριας εἰς τοὺς ἡγέτας τῆς ἐπαναστάσεως, εὐθύς ὡς ἤρχισεν ὁ ἀγών.

Πρὸ τῆς τελικῆς ρυθμίσεως τοῦ κυβερνητικοῦ ζητήματος ἐκρίθη σκόπιμος ἡ πολιτικὴ ὁργάνωσις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Κατ' ἐντολὴν τοῦ Δ. Ὑψηλάντου, ὁ ὁποῖος διέθετεν ἰσχὺν εἰσέτι, ὁ Μαυροκορδάτος ἀνέλαβε τὸ ἔργον τοῦτο μετὰ τὴν συνεργασίαν ἐτέρου διαπρεποῦς Φαναριώτου, τοῦ Θεοδώρου Νέγρη. Οὕτω, κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1821 συνεστήθη ὑπὸ τοπικῶν συνελεύσεων, εἰς μὲν τὸ Μεσολόγγιον ἡ Γερουσία τῆς Δ. Χέρσου Ἑλλάδος ὑπὸ πρόεδρον τὸν Μαυροκορδάτον, εἰς δὲ τὴν Ἀμφισσαν (Σάλωνα) ὁ Ἀρειος Πάγος ὑπὸ πρόεδρον τὸν Θεόδωρον Νέγρην.

Ἐπὶ τῇ βάσει ἰδίου ὁργανισμοῦ ἐκάστη, αἱ δύο αὗται Γερουσίαι θὰ ἐμερίμνων διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἀγῶνος, τὴν κοινωφελῇ χρῆσιν τῶν δημοσίων ἐσόδων, τὴν τήρησιν τῆς τάξεως καὶ τὴν προπαρασκευὴν τοῦ ἔργου τῆς σχεδιαζομένης κεντρικῆς κυβερνήσεως.

Πέραν τούτων εἶχον ἐμφανισθῇ καὶ ἄλλαι μερικώτεραι κατὰ τόπους ἀρχαὶ

εἰς ὁλόκληρον τὴν ἐπαναστατήσασαν Ἑλλάδα, αἱ ὁποῖαι διέσπων μᾶλλον ἢ προῆγον τὸν ἐπαναστατικὸν ἀγῶνα.

Ἡ Α' ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἐθνικὴ Συνέλευσις

Οὕτω διεμορφώθησαν ἀνεξάρτητοι ἀλλήλων τοπικαὶ ἐξουσίαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐλαχίστη σύνδεσις ὑπῆρχε.

Αἱ κυβερνήσεις αὗται, κυρίως αἱ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἠγνόουν ἐντελῶς τὸν Δ. Ὑψηλάντην, κατήργησαν δὲ ἔργῳ τὴν ἣν εἶχεν ἐξουσίαν ὡς πληρεξούσιος τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸ κίνημα τοῦ ὁποίου εἶχεν ἤδη καταρρεύσει ὀριστικῶς εἰς τὰς Παραδουναβίους Ἡγεμονίας.

Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐκ τῆς πολυαρχίας κινδύνων, ἐσκέφθησαν οἱ συνετώτεροι ἐκκλησιαστικοί, πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ νὰ συγκροτήσουν ἐνιαίαν πολιτικὴν διοίκησιν, ἀποβλέποντες ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἐνοποίησιν τῶν διὰ τὸν ἀγῶνα χρησίμων δυνάμεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν νομιμόφρονα παρουσίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ τῆς διεθνοῦς σκηνῆς.

Πραγματοποιῶν τὸν πόθον τοῦτον τῆς ἡγεσίας τοῦ Ἔθνους, ὁ Δημ. Ὑψηλάντης, τοῦ ὁποίου ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐπιρροή κατέρρεον συνεχῶς, ἐκάλεσε διὰ προκηρύξεώς του τὸν λαὸν εἰς ἐθνικὴν συνέλευσιν.

Οἱ ἀντιπρόσωποι ἢ «παραστάται» τῶν ἐπαρχιῶν Στερεᾶς Ἑλλάδος, Πελοποννήσου καὶ νήσων, 59 τὸν ἀριθμόν, ἐκλεγέντες δι' ἐμμέσου τρόπου, συνῆλθον κατ' ἀρχὰς εἰς Ἄργος, εἶτα δὲ διὰ λόγους ἀσφαλείας συνεκεντρώθησαν εἰς Νέαν Ἐπίδαυρον (Πιάδα) τὴν 20 Δεκεμβρίου 1821.

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διεγράφησαν ἐν τῇ Συνελεύσει δύο κόμματα. Τὸ κόμμα τῶν πολεμικῶν ἢ στρατιωτικῶν ὑπὸ τὸν Δ. Ὑψηλάντην, καὶ τὸ κόμμα τῶν προκρίτων ἢ πολιτικῶν, ὑπὸ τὸν Ἀλ. Μαυροκορδάτον. Τὸ κόμμα τοῦτο ἀπέκτησε μεγάλην ἰσχὺν καὶ ὁ Μαυροκορδάτος ἐκυριάρχησε τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἐκείνης, ἡ ὁποία διήρκεσε μέχρι τῆς 15 Ἰανουαρίου 1822.

Δωδεκαμελὴς ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἀλ. Μαυροκορδάτου, ἐπικουρουμένη ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ νομομαθοῦς Βικεντίου Gallina, συνέταξε προσχέδιον συντάγματος. Τοῦτο ἀπετέλεσε τὴν βάσιν εἰς τὸ ψηφισθὲν «Προσωρινὸν Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος», τὸ ὁποῖον ἐν προοιμίῳ ὀρίζει τοὺς σκοποὺς τῆς Ἐπαναστάσεως: «Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, ὑπὸ τὴν φρικώδη Ὀθωμανικὴν δυναστείαν, μὴ δυνάμενον νὰ φέρῃ τὸν βαρύτατον ζυγὸν τῆς τυραννίας καὶ ἀποσεῖσαν αὐτὸν μὲ μεγάλας θυσίας, κηρύττει σήμερον διὰ τῶν νομίμων Παραστατῶν του, εἰς Ἐθνικὴν συνηγμένων Συνέλευσιν, ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ὑπαρξιν καὶ ἀνεξαρτησίαν».

Κατὰ τὸ σύνταγμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον φέρει τυπικὴν μόνον τὴν ἐπίδρασιν τῶν γαλλικῶν συνταγμάτων τοῦ 1793 καὶ 1795, ἡ Διοίκησις ἀπηρτίσθη, κατὰ τὸ ἀρχαῖον Ἀριστοτελικὸν σχῆμα, ἐκ τριῶν σωμάτων: τοῦ Βουλευτικοῦ, τοῦ Ἐκτελεστικοῦ (ἐκ 5 μελῶν) καὶ τοῦ Δικαστικοῦ.

Ὑπῆρξε κατὰ ταῦτα πολίτευμα δημοκρατικόν, ἐφ' ὅσον ἐπροστάτευε τὰ ἀτομικὰ καὶ τὰ πολιτικὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ μόνον κατὰ τύπον, διότι ἡ δι' αὐτοῦ καθιερουμένη πολιτειακὴ τάξις ἦτο ἡ ὀλιγαρχία.

Πρὶν ἢ διαλυθῇ ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἐκείνη, ἐξαπέλυσε, τὴν 15 Ἰανουαρίου 1822, βαρυσήμαντον διακήρυξιν, διὰ τῆς ὁποίας καθωρίζετο ὑπὸ τῶν μᾶλλον ἁρμοδίων προσώπων ὁ χαρακτήρ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως:

«Ὁ κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμος ἡμῶν μακρὰν τοῦ νὰ στηρίζεται εἰς ἀρχάς τινὰς δημαγωγικὰς καὶ στασιώδεις ἢ ἰδιωφελεῖς μέρους τινὸς τοῦ σύμπαντος Ἑλληνικοῦ Ἔθνους σκοπούς, εἶναι πόλεμος ἱερός, πόλεμος, τοῦ ὁποίου ἡ μόνη αἰτία εἶναι ἡ ἀνάκτησις τῶν δικαίων τῆς προσωπικῆς ἡμῶν ἐλευθερίας, τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς τιμῆς, τὰ ὁποῖα ἐνῶ τὴν σήμερον ὅλοι οἱ εὐνομούμενοι καὶ γειτονικοὶ λαοὶ τῆς Εὐρώπης τὰ χαίρουσιν, ἀπὸ ἡμῶν μόνον ἡ σκληρὰ καὶ ἀπαραδειγμάτιστος τῶν Ὁθωμανῶν τυραννία ἐπροσπάθησε μὲ βίαν νὰ ἀφαιρέσῃ καὶ ἐντὸς τοῦ στήθους ἡμῶν νὰ τὰ πνίξῃ...».

Ἀξιοσημεῖωτος εἶναι ἡ προοδευτικὴ θέσις, ἣν ἔλαβεν ἡ ἐπαναστήσασα Ἑλλὰς ἐπὶ τοῦ πολιτειακοῦ συστήματος, υἱοθετήσασα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸ νεωτεριστικὸν διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην συνταγματικὸν πολίτευμα. Εἰς τὰς χώρας τῆς Δυτικῆς καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα εἰσῆχθη μετὰ αἰῶνας ὀλοκλήρους ἀπολυταρχικῆς μοναρχίας, ἀλλαχοῦ μὲν διὰ τῆς φυσικῆς ἐξελίξεως τοῦ πολιτειακοῦ βίου κατὰ τὴν ἰδιοφυΐαν καὶ τὸν χαρακτήρα τοῦ λαοῦ (Ἀγγλία), ἀλλαχοῦ δέ, ὅπως εἰς τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τοῦ 1789, διὰ τῆς φιλοσοφικῆς ἀναπτύξεως τῶν θεωριῶν περὶ τῆς Πολιτείας καὶ τῶν θεσμῶν αὐτῆς. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅμως ἐθεσπίσθη τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοῦ νέου πολιτικοῦ βίου αὐτῆς διὰ τῶν πρώτων τοπικῶν πολιτευμάτων καὶ κυρίως διὰ τῆς Α΄ ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, καὶ διετηρήθη τοῦτο ὑπὸ ὅλων τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τῆς Καποδιστριακῆς περιόδου γενομένων ἐθνικῶν συνελεύσεων, κατηργήθη δὲ ὅταν ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος ὁ βασιλεὺς Ὁθων, ὅστις, δυνάμει τῆς ἀπὸ 7 Μαΐου 1832 συνθήκης τοῦ Λονδίνου, ὠρίζετο ὡς ἀπόλυτος Μονάρχης τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ Συνέλευσις διώρισε πρόεδρον τοῦ μὲν Βουλευτικοῦ σώματος τὸν Δ. Ὑψηλάντην, τοῦ δὲ Ἐκτελεστικοῦ τὸν Ἀλέξ. Μαυροκορδάτον, ὁ ὁποῖος καθίστατο οὕτως ὁ ἰσχυρότερος πολιτικὸς ἀνὴρ τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος.

Παρὰ ταῦτα, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν πολεμικῶν συνθηκῶν, τὸ πολίτευμα τῆς Ἐπιδαύρου εἶχε πολλὰ ὀργανικὰ μειονεκτήματα, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων ἦσαν:

α) ἡ σύγχυσις τῶν ἐξουσιῶν μεταξὺ τῆς κεντρικῆς Διοικήσεως καὶ τῶν διατηρουμένων ἐν ἐνεργείᾳ τοπικῶν γερουσιῶν καὶ

β) τὸ πολυκέφαλον καὶ ἡ βραχεῖα θητεία τοῦ Νομοτελεστικοῦ Σώματος.

Ἐκ τῶν μειονεκτημάτων τούτων, τὸ πρῶτον ἐθεραπεύθη μετὰ ἐν καὶ πλέον ἔτος εἰς τὴν Β΄ ἐν Ἀστρεὶ Ἐθνικὴν Συνέλευσιν (Ἀπρίλιος τοῦ 1823), ἥτις ἀνεθώρησε τὸ σύνταγμα τῆς Ἐπιδαύρου, ἀποδεχθεῖσα ἐπουσιώδεις τινὰς τροποποιήσεις, καὶ κατήργησε διὰ ψηφίσματος τὰς τοπικὰς διοικήσεις, τὸ δὲ δεύτερον, περὶ τὰ τέλη τῆς Ἐπαναστάσεως, κατὰ τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τῆς Τροιζήνος (Ἀπρίλιος τοῦ 1827), ἥτις ἀνέθεσε τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν εἰς ἐν μόνον πρόσωπον, τὸν Καποδίστριαν, ἐπὶ ἑπταετεί θητεία.

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ διπλωματία ἔναντι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως

Ἐξ ἀπόψεως Εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς, ὁ ἀπελευθερωτικὸς ἀγὼν τῶν Ἑλλήνων ἤρχισεν ὑπὸ συνθήκας λίαν δυσμενεῖς. Ἡ ἔκρηξις τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἔπεσεν ὡς βόμβα εἰς τὸ ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου 1821 συνελθόν εἰς Λάϊμπαχ τῆς Κροατίας συνέδριον τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας.

Διὰ τῶν εἰσηγήσεων ἰδίᾳ τοῦ καγκελλαρίου τῆς Αὐστρίας Μέττερνιχ διεβλήθη ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις καὶ ἐξωμοιώθη πρὸς τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα τῶν βασιλείων τῆς Νεαπόλεως καὶ τοῦ Πεδεμοντίου, τὰ ὁποῖα ἐθεωροῦντο ἀπόρροια τῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν Δ. Εὐρώπῃ μυστικῶν ἀναρχικῶν ἐταιρειῶν, κατὰ τῶν ὁποίων εἶχον στραφῇ αἱ συντηρητικαὶ κυβερνήσεις τῆς Εὐρώπης εἰς ἐκτέλεσιν τῶν διατάξεων τῆς συνθήκης τῆς 20 Νοεμβρίου 1815.

Διὰ τοῦτο, ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις, θεωρηθεῖσα ὡς προσβολὴ κατὰ τῶν δογμάτων τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, ἀπεδοκιμάσθη καὶ κατεδικάσθη ὑπὸ πάντων τῶν ἡγεμόνων, σκληρότερον δὲ ὑπὸ τοῦ μονάρχου ἐκείνου, πρὸς τὸν ὁποῖον κυρίως συνεκεντρώνοντο αἱ ἐλπίδες τοῦ Ἑλληνισμοῦ, δηλ. τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας Ἀλεξάνδρου Α΄.

Ἀλλὰ μετὰ τὸν ἀπαγχονισμόν τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε΄ καὶ τὰς ἄλλας ἀπανθρώπους ὠμότητας τῶν Μωαμεθανῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας συνεκινήθη ἐκ τῶν παθημάτων τῆς Ὁρθόδοξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί, ἐνισχυόμενος πολιτικῶς ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ του Καποδίστρια, πιεζόμενος δὲ ὑπὸ τῆς ρωσικῆς κοινῆς γνώμης, ἠδυνήθη νὰ ἀπαλλαγῇ ἐν μέρει τῆς ἐπιρροῆς τοῦ Μέττερνιχ καὶ νὰ μεταβάλῃ πολιτικὴν.

Διὰ τελεσιγράφου ἀπὸ 18 Ἰουλίου 1821, ἐπιδοθέντος εἰς τὴν Ὑ. Πύλιν ὑπὸ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ρώσου πρεσβευτοῦ Στρογανώφ, ἠξίωσε τὴν κατάπαυσιν τῶν ὠμοτήτων κατὰ τῶν ἀθῶων καὶ τῶν ἀόπλων Ἑλλήνων, τὴν ἐπανόρθωσιν καὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐκκλησιῶν εἰς τὴν χριστιανικὴν λατρείαν, τὸν σεβασμὸν τῶν διεθνῶν συνθηκῶν, τὰς ὁποίας κατεπάτει συστηματικῶς ἡ Ὁθωμανικὴ Αὐτοκρατορία, καὶ τὴν ἐπίσημον ἀναγνώρισιν τῶν προνομίων, τὰ ὁποῖα κατὰ καιροὺς ἀπενεμήθησαν εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Ἡ Ὑ. Πύλη δὲν ἀπήντησεν ἐγκαίρως εἰς τὸ ρωσικὸν τελεσίγραφον καὶ ὁ Ρώσος πρεσβευτὴς διακόψας τὰς διπλωματικὰς σχέσεις ἀνεχώρησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν συνεχείᾳ ἡ Ρωσία, δι' ἐγκυκλίου πρὸς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις, κατήγγειλε τὰς ὠμότητας καὶ ὑπερβασίας τῶν Τούρκων κατὰ τῶν ἐπαναστατημένων Ἑλλήνων καὶ διετύπωσε τὴν γνώμην, ὅτι ἡ Ὁθωμανικὴ Αὐτοκρατορία δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ συνυπάρχῃ μετὰ τῶν χριστιανικῶν κρατῶν. Ἐφαίνετο δὲ ἐτοίμη νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, ἀνακινούσα τὸ ἐν ναρκώσει εὐρισκόμενον Ἀνατολικὸν Ζήτημα.

Ἀλλ' ὁ ἀσταθοῦς χαρακτῆρος αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, εὐρεθεὶς πρὸ τῆς ἀντιδράσεως τῶν ἐν τῇ Ἱερᾷ Συμμαχίᾳ συνεταίρων του (Richelieu, Metternich καὶ Castlereagh) καὶ ἀντιμετωπίζων σοβαρὰς δυσχερείας ἐν Πολωνίᾳ, ἀφοῦ μετεωρίσθη ἐπὶ χρόνον τινὰ μεταξὺ ἀντιθετικῶν ἐνεργειῶν καὶ σκέψεων, ἐγκατέλειψε τὴν αὐστηρὰν ἔναντι τῆς Τουρκίας πολιτικὴν του καὶ ἐρρουμευλκήθη πρὸς τὴν πολιτικὴν τοῦ Μέττερνιχ. Ἰδιαιτέρως ἐπηρέασαν τὸν Τσάρον οἱ ὑπουργοὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Αὐστρίας Κάστλερηνγ καὶ Μέττερ-

νιχ, οί ὅποιοι κατὰ τὴν συνάντησίν των εἰς Ἀννόβερον (Νοέμβριος 1821) ἀπεδέχθησαν μὲν τὰς περὶ ἐπανορθώσεων ἀξιώσεις τῆς Ρωσίας, ἀλλ' ἐναπέθεσαν τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν θεῖαν πρόνοιαν. Ὁ Ἀλέξανδρος Α', εὐρεθεὶς πρὸ γενικῆς ἀντιδράσεως τῶν συμμάχων του, ἐγκατέλειψε τὴν φιλοπόλεμον πολιτικὴν του καὶ ἐπεζήτησε διὰ τοῦ εἰς Βιέννην ἀποσταλέντος συμβούλου Tatischeff συμβιβαστικὴν λύσιν.

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἀπεδοκίμαζεν ἐμμέσως τὴν πολιτικὴν τοῦ ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν ὑπουργοῦ του Καποδίστρια, ὁ ὅποιος, ἐλθὼν εἰς ἀνοικτὴν διαφωνίαν πρὸς τὸν Τσάρον, ἀπεχώρησεν οἰκειοθελῶς τῆς ὑπηρεσίας περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου 1822.

Τὴν δραματικὴν ἀπόφασίν του ὅπως ἐγκαταλείψει τὸ ὑψηλὸν του ἐν Ρωσίᾳ ὑπουργήμα, διὰ νὰ μὴ ἀκολουθήσῃ πολιτικὴν ἐσφαλμένην κατὰ τὴν γνώμην του καὶ βλάπτουσιν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, ἐδικαιολόγησε διὰ μακρῶν ὁ Καποδίστριας εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον κατὰ τὴν τελευταίαν συνάντησίν των ἐν Πετροπόλει: «...Κατέδειξα εἰς αὐτόν, ὅτι τὸ σύστημα ὅπερ ἡσπάζετο μὲ ἔθετεν εἰς τὸ δίλημμα ἢ νὰ παραβιάσω τὰ αἰσθήματά μου καὶ πάντα τὰ καθήκοντα τὰ ἐπιβαλλόμενα ὑπὸ τῆς πατρίδος εἰς ἣν οὐδέποτε ἔπαυσα νὰ ἀνήκω, ἢ νὰ ἀθετήσω τὰ καθήκοντα τῆς πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα ὑπηρεσίας μου. Τοιαύτη θὰ ἦτο πράγματι ἡ θέσις μου, ἐὰν ἐθεώρουν εἰσέτι ἐμαυτὸν ἱκανὸν νὰ τὸν ὑπηρετῶ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἑξωτερικῶν, εἰς στιγμὴν καθ' ἣν θὰ ἐχρησιμοποίει ὅλην τὴν ἰσχύν του ἐναντίον τοῦ ἀτυχοῦς Ἑλληνικοῦ ἔθνους». (Αὐτοβιογραφία Ἰωάννου Καποδίστρια, ἔκδ. Μιχαὴλ Λάσκαρη, Ἀθῆναι 1940, σελ. 121).

Λαβὼν δ' ἐν συνεχείᾳ ἀπεριόριστον ἄδειαν ἀπουσίας, μετέβη εἰς Γενεύην, ὅπου παρέμεινεν ἐργαζόμενος νυχθημερὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς υποθέσεως, μέχρις ὅτου ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῆς Τροιζῆνος (1827) ὠνόμασεν αὐτὸν Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος.

Τοιουτοτρόπως ἔληξεν ὀριστικῶς ἡ σταδιοδρομία τοῦ Καποδίστρια ἐν τῇ Ρωσικῇ ὑπηρεσίᾳ. Ἀλλ' αἱ πολιτικαὶ του ἀρχαὶ καὶ ἡ διπλωματικὴ τακτικὴ του εἶχον ἤδη ριζώσει βαθέως εἰς τὸν πολιτικὸν κόσμον τῆς Ρωσίας καὶ μετ' ὀλίγον ἐβλάστησαν μεγάλως. Εὐστόχως ἐλέχθη, ὅτι ὁ Καποδίστριας, θέσας εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῆς Εὐρώπης τὸ Ἀνατολικὸν Ζήτημα ἐν ὅλῃ τῇ εὐρύτητι αὐτοῦ, ἐχάραξεν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Ρωσίας ὁδόν, τὴν ὁποίαν θὰ ἠκολούθει αὕτη ἐπὶ ἓνα περίπου αἰῶνα. (Konst. Grunwald, *Trois siècles de diplomatie russe*, Paris 1945, σελ. 145).

Συνέδριον τῆς Βερώνης

Τὸ συνέδριον τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, τὸ ὁποῖον συνήλθεν ἐν Βερώνῃ τῆς Ἰταλίας κατὰ τὸ Φθινόπωρον τοῦ 1822, δὲν ἡσχολήθη παντάπασι μὲ τὸ Ἑλληνικὸν Ζήτημα, ἀλλὰ σιωπηρῶς κατέθαψεν αὐτό.

Ματαίως ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐπεχείρησε νὰ διαφωτίσῃ τὸ Συνέδριον ἐκεῖνο, ἀποστείλασα εἰδικὴν πρεσβείαν εἰς Ἰταλίαν, διὰ νὰ ἐκθέσῃ ἐνώπιον τῆς ἐπισήμου Χριστιανικῆς Εὐρώπης τὸ δίκαιον τοῦ ἀγῶνος, τὸν ὁποῖον οἱ Ἕλληνες διεξῆγον ἤδη ἀπὸ διετίας ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος των.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλλάδος Ἀνδρέας Μεταξᾶς καὶ ὁ Γάλλος φιλέλλην Φίλιππος Ζουρνταίν, κομίζοντες ἐπίσημα ἔγγραφα πρὸς τοὺς ἐν Βερώνῃ χριστιανοὺς ἡγεμόνας καὶ πρὸς τὸν Πάπαν Πῖον τὸν 7ον, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψουν ἐξ Ἀγκῶνος, τὰ δὲ ἔγγραφά των κατεσχέθησαν. Ἡ πολιτικὴ τοῦ Μέττερνιχ ἐπεκράτησε καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν.

Ἄλλ' ἡ νίκη τοῦ Αὐστριακοῦ καγκελλαρίου ἦτο νίκη Καδμεία, διότι, ἐὰν τὸ Ἑλληνικὸν Ζήτημα ἐθάπτετο ἐν Βερώνῃ διπλωματικῶς, ἔζη ὅμως καὶ ἐθριάμβευεν ἠθικῶς καὶ στρατιωτικῶς εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν.

Ἐξέλιξις τῆς Ἐπαναστάσεως κατὰ τὸ 1822

Ἡ ἀτυχὴς μάχη τοῦ Πέτα

Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων οἱ Σουλιῶται, συγκεντρωθέντες εἰς τοὺς βράχους των, ἀνθίσταντο κατὰ τῶν ἐπιθέσεων τῶν Ὀθωμανῶν ἐπὶ πολλοὺς μῆνας. Ἡ Κυβέρνησις Μαυροκορδάτου, ἀντιλαμβανομένη τὴν στρατιωτικὴν σημασίαν τοῦ φρουρίου ἐκείνου, ἀπεφάσισε νὰ ἐνισχύσῃ τοὺς Σουλιώτας καὶ ἐπεχείρησεν ἐκστρατείαν εἰς Δυτικὴν Ἑλλάδα διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Μοῖρα Ὑδραϊκοῦ στόλου ὑπὸ τὸν ναύαρχον Δημήτριον Βῶκον μετέφερεν εἰς τὰ ἡπειρωτικὰ παράλια 500 Μανιάτας, οἱ ὅποιοι, ἀποβιβασθέντες περὶ τὰ μέσα Ἰουνίου 1822 εἰς τὸν λιμένα τοῦ Γλυκέος, κατέλαβον τὴν Σπλάντζαν καὶ ἀποκατέστησαν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν Σουλιωτῶν. Ἀλλὰ φονευθέντος τοῦ ἀρχηγοῦ των Κυριακούλη Μαυρομιχάλη εἰς τινὰ συμπλοκὴν, οἱ Μανιάται, παραμείναντες ἄνευ ἀρχηγοῦ, ἐπεβιβάσθησαν τῶν πλοίων καὶ ἀπεχώρησαν εἰς Μεσολόγγιον.

Ἡ κατὰ ξηρὰν ἐπιχείρησις, τῆς ὁποίας ἡγήθη ὁ ἴδιος ὁ Μαυροκορδάτος, καὶ τῆς ὁποίας μετέσχε καὶ τὸ μικρὸν τακτικὸν σῶμα μετὰ τῶν Ἑλβετῶν καὶ Γερμανῶν φιλελλήνων ὑπὸ τὸν Βυρτεμβέργιον στρατηγὸν Κάρολον Νόρμαν (Ehrenfels), ἀπέτυχεν οἰκτρῶς. Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Πέτα (4 Ἰουλίου 1822), αἱ εὐάριθμοι ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἠτύχησαν, πολλοὶ δὲ φιλέλληνες ἔπεσαν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἀφοῦ ἐπολέμησαν στῆθος πρὸς στῆθος μὲ τοὺς Τουρκαλβανοὺς σπαχῆδες.

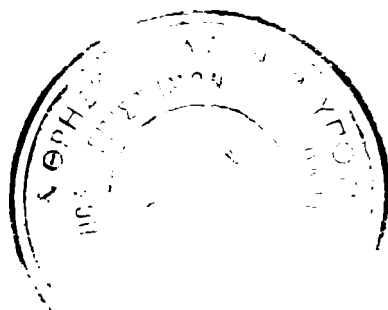
Οὕτω, ἡ ἐκστρατεία ἐκείνη εἰς Ἠπειρον δὲν ἠδυνήθη νὰ βοηθήσῃ τοὺς Σουλιώτας, οἱ ὅποιοι, ἀφοῦ ἠγωνίσθησαν μόνοι πλέον μέχρι καὶ τοῦ Σεπτεμβρίου 1822, ἐγκατέλειψαν ἐκ νέου, κατόπιν συνθήκης, τὰ χωρία των καὶ ἀπεχώρησαν εἰς Ἐπτάνησον, ὁπόθεν διεπεραιώθησαν μετ' ὀλίγον χρόνον εἰς Μεσολόγγιον, διὰ νὰ συνεχίσουν τὸν ἀγῶνα.

Α' πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου

Ὁ δὲ Μαυροκορδάτος, ὑποχωρήσας μετὰ τῶν λειψάνων τῆς δυνάμεώς του, ἐνεκλείσθη εἰς τὸ Μεσολόγγιον, τὸ ὁποῖον μετ' ὀλίγον ἐπολιορκήθη ὑπὸ τῶν τουρκαλβανικῶν στρατευμάτων τοῦ Ὁμέρ Βρυώνη. Ἐκεῖ, πράγματι, ὁ πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ ἐπετέλεσε λαμπρὸν στρατιωτικὸν ἔργον. Ὁργανώσας τὴν ἄμυναν καὶ ἐνισχύσας τὸ φρόνημα τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ λαοῦ, ἠνάγκασε τοὺς Τουρκαλβανοὺς νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1822 καὶ νὰ ἀποχωρήσουν. Οὕτω παρέμεινεν ἐλεύθερον τὸ Μεσολόγγιον, τὸ ὁποῖον ἔκτοτε ὑπῆρξε τὸ κυριώτερον ἔρεισμα τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα μέχρι τῆς πτώσεώς του (1826).

Μάχη Δερβενακίων

Ἀλλὰ τὸ ἰσχυρὸν φρούριον τῆς Ἐπαναστάσεως ἦτο ἡ Πελοπόννησος καὶ ἐναντίον αὐτῆς κυρίως ἐστράφη περὶ τὰ μέσα τοῦ 1822 ἡ στρατιωτικὴ προσπά-

θεια τῶν Τούρκων. Ἰσχυρὰ δύνამεις ἐκ 30 χιλιάδων πεζῶν καὶ ἱππέων ὑπὸ τὸν Μαχμούτ πασᾶν τῆς Δράμας εἰσῆλθε διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ εἰς τὴν Πελοπόννησον, διὰ νὰ συντρίψῃ τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὰς πρώτας ἐστίας της. Τὸ στράτευμα ἐκεῖνο ἀντεμετώπισαν αἱ ἄτακτοι ἑλληνικαὶ δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἠδυνήθησαν νὰ τὸ καταστρέψουν ὁλοσχερῶς εἰς τὰ στενὰ τῶν Δερβενακίων περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου 1822.

Ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν μάχην τῶν Δερβενακίων, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐθαυματούργησεν ἡ στρατιωτικὴ ἰδιοφυΐα τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, ἔσωσεν ὅχι μόνον τὴν Πελοπόννησον, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον τὴν Ἐπανάστασιν.

Εἰς ἄλλας ὅμως περιοχὰς τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος, εἰς τὰς ὁποίας ἐπεκράτησαν κατὰ τὸ 1822 οἱ Τοῦρκοι, ἐσημειώθησαν ἀνήκουστοι ὠμότητες καὶ ἀπάνθρωποι σφαγαί, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ πλέον ἐντυπωσιακαὶ ἔλαβον χώραν εἰς τὴν Νάουσαν τῆς Μακεδονίας (Φεβρουάριος 1822) καὶ εἰς τὴν Χίον.

Καταστροφή τῆς Χίου

Εἰς τὴν νῆσον ταύτην, παρὰ τὴν Μικρασιατικὴν ἀκτὴν, ἐξερράγη ἀρχομένου τοῦ 1822 ἐπανάστασις, ἡ ὁποία ὅμως κατεστάλη ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στόλου (11 Ἀπριλίου 1822). Ἐπηκολούθησαν σφαγαὶ καὶ ὠμότητες, μεγαλυτέρας τῶν ὁποίων δὲν εἶδεν ὁ ἑλληνικὸς λαός. Ἡ πόλις ἐπυρπολήθη, 23.000 Ἕλληνες ἐσφάγησαν ἐπὶ τόπου, 47.000 ἠχμαλωτίσθησαν καὶ διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς τουρκικὰς ἐπαρχίας τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς καὶ περὶ τὰς 5.000 διαφυγόντες ἐζήτησαν ἄσυλον ἀλλαχοῦ. Ἐπὶ τῆς νήσου παρέμειναν τρεῖς χιλιάδες περὶπου ψυχαί, ζῶντα τεκμήρια τῆς ἀνηκούστου καταστροφῆς.

Τὸ ἔγκλημα τοῦτο δὲν ἔμεινεν ἀτιμώρητον. Πρὶν παρέλθουν δύο μῆνες, ὁ Ψαριανὸς πυρπολητὴς Κωνσταντῖνος Κανάρης ἔκαυσεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Χίου τὴν τουρκικὴν ναυαρχίδα (7 Ἰουνίου 1822) καὶ ἔκτοτε ὁ ἐλαφρὸς ἑλληνικὸς στόλος μὲ τὰ πυρπολικά του ἐδέσποζεν ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρι τῆς Κρήτης.

Ἡ καταστροφή τῆς Χίου εἶχε τεραστίαν ἀπήχησιν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἡ τραγωδία τῶν σφαζομένων καὶ ἐξανδραποδιζομένων Ἑλλήνων συνεκίνησε τὴν διεθνῇ κοινὴν γνώμην βαθύτατα, καὶ ἔθιξε τὰς χορδὰς τῶν εὐγενεστέρων αἰσθημάτων τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ποιηταί, ζωγράφοι καὶ μουσικοὶ ἐκ διαφόρων χωρῶν ἐνεπνεύσθησαν ἀπὸ τὸ δράμα τῆς Χίου, διὰ νὰ συνθέσουν ἀθάνατα ἔργα. Μόνον τὰ Εὐρωπαϊκὰ Ἀνακτοβούλια παρέμενον ἀσυγκίνητα.

Νέα πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας

Γεώργιος Κάννιγκ

Τὸ ἔτος 1823, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ Εὐρωπαϊκὴ διπλωματία — μετὰ τὸ Συνέδριον τῆς Βερώνης — εἰσῆρχετο ψάλλουσα τὸ νεκρώσιμον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ἔμελλε νὰ καταστῇ ἡ ἀρχὴ μεγάλης διπλωματικῆς ἐξελίξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Ζητήματος. Ἐκλιπόντος τὸν Αὐγούστον τοῦ 1822 τοῦ Ἑρρίκου Κάστλερηνγ (1769 - 1822), ἀνέλαβε τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Μ. Βρετανίας ἐν τῇ κυβερνήσει Λίβερπουλ ὁ φιλέλλην Γεώργιος Κάννιγκ (1770 - 1827), ὁ ὁποῖος ἐνεκαινίασε νέαν πολιτικὴν, εὐμενῇ διὰ τοὺς Ἕλληνας καὶ τὸν ἀγῶνά των. Ἀγ-

γλική ἐφημερίς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐχαρακτήρισε τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Κάννιγκ ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς, ὡς «νέον ἀστέρα φανέντα εἰς τὸν ζοφερὸν ὀρίζοντα τῆς εἰς ἑαυτὴν ἐγκαταλειφθείσης Ἑλλάδος».

Ἀντιθέτως πρὸς τὸν προκάτοχόν του, ὁ Κάννιγκ ἐπίστευεν, ὅτι ἡ Ὁθωμανικὴ Αὐτοκρατορία, μὴ δυναμένη νὰ καταβάλῃ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων, ἀπώλεσε τὴν ἀρχαίαν τῆς ἰσχὺν καὶ δὲν ἦτο πλέον ἐπαρκὲς φραγμὸς εἰς τὰς πρὸς τὴν Μεσόγειον καὶ τὴν Ἀνατολὴν ἐπεκτατικὰς ροπὰς τῆς Ρωσίας. Διὸ καὶ συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ δημιουργήσῃ νέον σύστημα ἰσορροπίας, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ Ἑλλάς, κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς ὑποτελὲς τῆς Τουρκίας, ἔπειτα δὲ καὶ ἄνευ τῆς Τουρκίας, θὰ ἀπετέλει ἀποτελεσματικὸν φραγμὸν κατὰ τῆς προωθήσεως πρὸς Νότον τῆς Ρωσίας καὶ ἐπομένως ἔρεισμα τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον.

Αἱ σκέψεις αὗται τοῦ Κάννιγκ ὠδήγησαν εἰς τὴν μεταβολὴν τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Ζητήματι. Ἐκδηλώσεις τῆς μεταβολῆς ταύτης ἐσημειώθησαν:

α) Εἰς τὰς διπλωματικὰς σχέσεις μετὰ τῆς Τουρκίας, αἱ ὁποῖαι διεμορφώθησαν συμφώνως πρὸς νέας ὁδηγίας τοῦ Φόρεϊν Ὁφφίς πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴν λόρδον Στράγκφορντ (Strangford).

β) Εἰς τὴν Ἐπτάνησον, τῆς ὁποίας ὁ νέος ἀρμοστής, Φρειδερίκος Ἄνταμ (Adam), ἐγκαινιάζει ἀπὸ τοῦ 1823 εὐμενὴ πρὸς τοὺς Ἑλληνας πολιτικὴν, διάφορον ἐκείνης τοῦ προκατόχου του Θωμᾶ Μέτλανδ (Maitland) καὶ

γ) Εἰς τὴν πολιτικὴν ἔναντι τοῦ ἐνόπλου ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων. Πράγματι, ἀπὸ τῆς 25 Μαρτίου 1823 ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις, ἀποδεχθεῖσα τὸν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως κηρυχθέντα ἀποκλεισμὸν τῶν τουρκικῶν ἀκτῶν καὶ φρουρίων μετὰ τοῦ δικαιώματος τῆς νηοψίας ἐπὶ εὐρωπαϊκῶν πλοίων ἐξυπηρετούντων τὸν ἐχθρόν, ἀνεγνώρισε τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα ὡς νόμιμον καὶ ὑπήγαγε τοῦτον εἰς τοὺς κανόνας τοῦ διεθνοῦς δικαίου.

Φιλελληνισμός

Ἀγγλικὸς φιλελληνισμός

Ἡ ἔκδηλος αὕτη μεταστροφή τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς ἔναντι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως προεκάλεσε τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν Ἀγγλῶν φιλελλήνων καὶ ἐνεθάρρυνε τὴν φιλελληνικὴν κίνησιν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ. Ἦδη ἀπὸ τοῦ 1822 εἶχον συγκροτηθῇ εἰς τὴν Ἑλβετίαν (χάρις εἰς τὸν λαμπρὸν Εὐνάρδον), εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν φιλελληνικοὶ σύλλογοι, οἱ ὁποῖοι ἀπέβησαν συνήγοροι τῆς Ἑλληνικῆς ὑποθέσεως διὰ τοῦ τύπου καὶ διὰ τοῦ λόγου, καὶ κέντρα εἰσφορῶν ὑπὲρ τῆς ἐνισχύσεως τοῦ ἐπαναστατημένου Ἑλληνισμοῦ. Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἀπέκτησε διὰ τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα τὸ ἀπὸ τοῦ 1823 συσταθὲν ἐν Λονδίνῳ Ἑλληνικὸν Κομιτᾶτον (Greek Committee), τὸ ὁποῖον διηύθυναν ἐξέχοντες δημόσιοι ἄνδρες, ὅπως ὁ λόρδος Ἔρσκιν, ὁ Ροβέρτος Λόγγ, ὁ Ἰωσήφ Χιούμ, ὁ Ἰωάννης Μπόουρινγκ (Bowring) κ. ᾶ.

Ἡ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος δραστηριότης τῆς φιλελληνικῆς ὁργανώσεως τοῦ Λονδίνου, ἐκδηλωθεῖσα διὰ τῆς ἀποστολῆς εἰς Ἑλλάδα ἀντιπροσώπων (Blaquiere, Stanhope), πολεμεφοδίων καὶ χρημάτων, ἐξεπέρασε κατὰ πολὺ τὰς

νομίμους πρωτοβουλίας, πράγμα τὸ ὁποῖον ὑπεδήλωνε, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Κομιτᾶτον ἐνεθαρρύνετο ἢ ἐστηρίζετο ὑπ' αὐτῆς ταύτης τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως.

Ὁ Ἀγγλικὸς φιλελληνισμός, ἀποκορυφωθείς διὰ τῆς καθόδου τοῦ λόρδου Βύρωνος εἰς Ἑλλάδα καὶ τοῦ θανάτου του ἐν Μεσολογγίῳ (1824), ὑπερέβη ἐξ ἀπόψεως ἀποτελεσματικῆς βοηθείας πάντα ἄλλον καὶ κατέστη ἐνεργητικὸς παράγων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος.

Γαλλικὸς φιλελληνισμός

Ἡ φιλελληνικὴ αὕτη κίνησις, ἰδίως τοῦ Λονδίνου, ἐπέδρασε σπουδαίως καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου τὸ φιλελληνικὸν πνεῦμα εἶχεν ἀρχαίας ρίζας.

Ἐν Παρισίοις καὶ εἰς ἄλλας πόλεις ἰδρύθησαν φιλελληνικὰ σωματεῖα, μέλη τῶν ὁποίων προήρχοντο ἐξ ὅλων τῶν τάξεων καὶ ἐξ ὅλων τῶν πολιτικῶν παρατάξεων. Φιλέλληνες στρατιωτικοί, ἐν οἷς ὁ συνταγματάρχης Κάρολος Fabvier, κατῆλθον εἰς Ἑλλάδα διὰ νὰ βοηθήσουν τὸν ἀγῶνα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Σημειωτέον, ὅτι ἡ Εὐρώπη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, παρὰ τὴν φαινομενικὴν τῆς ἐνότητά, ἦτο ἐσωτερικῶς διηρημένη δι' ὀξυτάτων ἀντιθέσεων. Καὶ εἰς τοῦτο ἀκριβῶς ἔγκειται ἡ δύναμις τῆς φιλελληνικῆς ιδέας, ὅτι προσεῖλκυσε καὶ συνεδύασε τὰ πολιτικῶς διεστῶτα καὶ ἐπεστράτευσεν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, πέραν τῶν κοινῶν ἀνθρώπων, μεγάλα καὶ φωτισμένα πνεύματα καὶ τῆς συντηρητικῆς καὶ τῆς προοδευτικῆς Εὐρώπης. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν πολιτισμόν της καὶ ὁ θαυμασμός πρὸς τὴν ζωτικότητα τοῦ ἐπαναστατήσαντος λαοῦ τῆς ἀνύψωσεν αὐτοὺς ὑπεράνω τῶν πολιτικῶν ἀντιθέσεων καὶ τοὺς ἤνωσεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἐνὸς ωραίου ιδεώδους, οἷον ἦτο ἡ ἀναζωογόνησις τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας.

Ἰδοὺ π. χ. τινὲς τῶν ἀπολυταρχικῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης, ὁ Φρειδερίκος Γουλιέλμος Γ' τῆς Πρωσσίας, ὁ βασιλεὺς τῆς Βυρτεμβέργης Γουλιέλμος Α', ὁ διάδοχος καὶ κατόπιν βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκος (ὁ πατὴρ τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Ὁθωνος), ὁ Κάρολος Ιοὺς τῆς Γαλλίας, ὑπῆρξαν θερμότατοι φιλέλληνες, συνήγοροι καὶ συνδρομηταὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος.

Διαπρεπεῖς συντηρητικοὶ καὶ βασιλόφρονες, ὅπως οἱ Γάλλοι εὐγενεῖς Σατωμπριάν, Λ. Μπονάλ, Ἀββᾶς ντε Σουαζέλ, ντε Μπολί, Λαινὲ ντε Βιλλεβέκ, ὁ κόμης ντε Λαστερὶ καὶ ἄλλοι, συνεπορεύθησαν καὶ συνειργάσθησαν ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ὑποθέσεως μετ' ἐπιφανῶν δημοκρατικῶν καὶ φιλελευθέρων, ὅπως ὁ Βενιαμὶν Κονστάν, ὁ στρατηγὸς Φουά, ὁ Πιέρ Μπερανζέ, ὁ Βικτώρ Οὐγκώ, ὁ ντε Κορσέλ καὶ εἴ τις ἄλλος, ἐκτὸς τῆς Γαλλίας δὲ ὁ Ἰταλὸς Σαντόρρε Σανταρόζα, οἱ Ἀγγλοὶ Ἰωάννης Μπούουρινγκ καὶ ὁ διδάσκαλός του ὁ φιλόσοφος Ἱερεμίας Μπένθαμ, οἱ Ἀμερικανοὶ Δανιήλ Βέμπστερ, Ἐδουάρδος Ἐβερρετ, ὁ πρόεδρος Μονρόε καὶ ἄλλοι ἄλλοθεν.

Ἡ πίστις τούτων πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἦτο ἀκλόνητος.

Ὁ Ἀγγλος ποιητὴς Shelley, προλογίζων τὸ κατὰ φθινόπωρον τοῦ 1821 συντεθὲν ἐν Πίζτῃ λυρικὸν δράμα του «Hellas», τὸ ἀφιερωθὲν εἰς τὸν Ἀλ. Μαυροκορδαῖον, ἔγραφε μεταξὺ ἄλλων: «We are all Greeks. Our laws, our literature, our religion, our arts have their root in Greece...». (Ὅλοι εἴμεθα Ἕλληνες. Οἱ νόμοι μας, ἡ λογοτεχνία μας, ἡ θρησκεία μας, αἱ τέχναι μας ἔχουν τὴν ρίζαν των εἰς τὴν Ἑλλάδα).

Ὁ Σατωμπριὰν ἐκήρυττε δημοσίᾳ: «Quant à moi, qu'il arrive, je mourrai Grec». (Ὡς πρὸς ἐμέ, ὅ,τι καὶ ἂν συμβῇ θὰ ἀποθάνω Ἕλλην).

Ὁ δὲ Γερμανὸς ποιητὴς Γουλιέλμος Μύλλερ (Müller) ἐξύμνει τὴν ἀναγεν-
νωμένην Ἑλλάδα διὰ τῶν ἀθανάτων στίχων του:

«Ohne die Freiheit, was wärest du Hellas?

Ohne dich, Hellas, was wäre die Welt?»

(Χωρὶς τὴν ἐλευθερίαν, τί θὰ ἦσουν, ὦ Ἑλλάς;

Χωρὶς σέ, ὦ Ἑλλάς, τί θὰ ἦτο ὁ κόσμος;)

Ἐκ τοῦ πλήθους τῶν φιλελλήνων, ἄλλοι μὲν συνεπολέμησαν μετὰ τῶν Ἑλ-
λήνων καὶ ἐπότισαν μὲ τὸ αἷμα των τὸ δένδρον τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, ἄλ-
λοι δὲ ἐκήρυξαν διὰ τοῦ λόγου ἢ διὰ τοῦ τύπου τὰ δίκαια τῶν Ἑλλήνων καὶ εἰς
τὸ κήρυγμά των ἀνταπεκρίθη προθύμως ἡ κοινὴ γνώμη ὁλοκλήρου τοῦ πεπο-
λιτισμένου κόσμου.

Ἀλλὰ τὰ σκῆπτρα τοῦ φιλελληνισμοῦ κατεῖχεν ἡ Ἀγγλία. Χάρις εἰς τὴν
δραστηριότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κομιτάτου τοῦ Λονδίνου καὶ τὴν σιωπηρὰν
συμπαραστάσιν τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως ἡ προσωρινὴ Ἑλληνικὴ Κυβέρ-
νησις ἠδυνήθη νὰ συνάψῃ εἰς Λονδίνον, δι' εἰδικῶς ἀποσταλείσης ἐπιτροπῆς,
δύο ἔθνικὰ δάνεια (1824, 1825), τὰ ὅποια, παρὰ τοὺς βαρεῖς ὅρους των, ἔδωσαν
πολύτιμον χρήμα εἰς τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα καί, τὸ κυριώτερον, συνέδεσαν τὰ
συμφέροντα τοῦ ἀγωνιζομένου ἔθνους μὲ ἐκεῖνα τοῦ Ἀγγλικοῦ κεφαλαίου.
Τὰ Ἀγγλικά ἐκεῖνα δάνεια πρὸς ἓν κράτος στερούμενον νομίμου ὑποστάσεως
ἀπετέλουν ἐλπιδοφόρον μήνυμα διὰ τὴν ἐπαναστατημένην χώραν, εἰς ἐποχὴν
μεγάλης κρίσεως καὶ μεγάλων κινδύνων, ὀφειλομένων ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸν
ἐσωτερικὸν σπαραγμόν, ὁ ὅποιος ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα ὀξυτάτων κομματικῶν
ἐρίδων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν αὐξοῦσαν στρατιωτικὴν πίεσιν τοῦ ἐχθροῦ, ἡ
ὅποια ὀλίγου ἐδέησε νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν.

Σημειωτέον ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Γ. Κάννιγκ ἐγκαινιασθεῖσα νέα πολιτικὴ τῆς
Ἀγγλίας ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ζητήματος ἐπέδρασεν ἀποφασιστικῶς ἐφ' ὁλο-
κλήρου σχεδὸν τῆς Εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας.

Ἡ αὐξήσις τῆς Ἀγγλικῆς ἐπιρροῆς εἰς Ἑλλάδα ἔθεσεν εἰς πειρασμόν καὶ
ἐκίνησε τὸν φθόνον τῆς Ρωσίας κυρίως, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν
Δυνάμεων, αἱ ὅποια ἀποβλέπουσαι εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν ἰδίων ἐκάστη συμ-
φερόντων ἐν τῇ Ἀνατολῇ, προέβησαν εἰς διπλωματικὰς ἐνεργείας «διὰ τὴν
εἰρήνευσιν τῆς Ἑλλάδος», πρὸς λύσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ζητήματος.

Ρωσικὸν σχέδιον περὶ τριῶν ἡγεμονιῶν ἐν Ἑλλάδι

Ἡ Ρωσία, ἡ ὅποια λόγῳ τῆς ἀδιαφορίας της ἐκινδύνευε νὰ ἀπολέσῃ τὴν
βαθύτατα ριζωμένην ἐπιρροήν της εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, προέβη εἰς τὴν πρῶ-
την ἀπόπειραν πρὸς λύσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ζητήματος.

Μετὰ τὴν συνάντησιν τοῦ Τσάρου Ἀλεξάνδρου Α' μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος
τῆς Αὐστρίας Φραγκίσκου ἐν Τσέρνοβιτς (Czernovitz) τῆς Βουκοβίνης (Ὁκ-
τώβριος τοῦ 1823), ὁ κόμης Νέσσελροδ (Nesselrode) δι' ὑπομνήματος τῆς 9
Ἰανουαρίου 1824 προέτεινε τὴν σύστασιν τριῶν ἑλληνικῶν ἡγεμονιῶν (κατὰ
τὸ πρότυπον τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας), ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου
(Projet des trois tronçons).

Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ρωσία ἀπεκάλυπτε τὴν ἀληθῆ της πολιτικὴν: Δὲν ἠθέλεν
Ἑλλάδα ἀνεξάρτητον, ἡνωμένην καὶ κυρίαρχον, ἀλλ' ἡγεμονίας παραδεδομένας
εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐπιρροήν αὐτῆς. Διὸ καὶ ἡ πρότασις αὕτη, ἡ ὅποια ἀπεκρού-
σθη ὑπὸ τῶν ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων καὶ ὑπὸ τῆς Τουρκίας, ἐνεποίησε
χειρίστην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Ἄλλ' αἱ κυβερνήσεις τῆς Ἀγγλίας καὶ Ρωσίας, εἰσελθοῦσαι ἤδη εἰς συναγωνισμόν ἐπιρροῆς ἐπὶ τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος, συνέχισαν καὶ ἐνέτειναν τὰς διπλωματικάς των ἐνεργείας πρὸς λύσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ζητήματος, εἰς τὸν συναγωνισμόν δὲ τοῦτον εἰσῆλθε μετ' ὀλίγον καὶ ἡ Γαλλία, ἀξιοῦσα τὴν ἀνήκουσαν εἰς αὐτὴν μερίδα ἐπιρροῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ Αἰγαῖον καὶ τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ Γαλλικοῦ γοήτρου.

Ἡ ἐν ᾿Αστρει Β' Ἐθνικὴ Συνέλευσις καὶ ὁ ἐσωτερικὸς διχασμὸς

Ἡ ἐν ᾿Αστρει Β' Ἐθνικὴ Συνέλευσις (Ἀπρίλιος 1823), εἰς τὴν ὁποίαν ἐπεκράτησε καὶ πάλιν τὸ κόμμα τῶν πολιτικῶν, ἀνέδειξε νέον Ἐκτελεστικὸν Σῶμα ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη. Ἡ παράταξις τῶν στρατιωτικῶν δυσηρεστήθη ἐξ αἰτίας δυσμενῶν τινων ἀποφάσεων τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ἀπέτυχε δὲ ἡ προσπάθεια τῆς Κυβερνήσεως νὰ δυσωπήσῃ ταύτην, διορίζουσα εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀντιπροέδρου τοῦ Ἐκτελεστικοῦ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς Θεόδωρον Κολοκοτρώνην. Οὗτος, ἐλθὼν εἰς ρῆξιν πρὸς τὸν Ἀλ. Μαυροκορδάτον, παρητήθη τῆς ἀντιπροεδρίας καὶ ἀντεπολιτεύετο σφοδρῶς τὴν Κυβέρνησιν.

Οὕτω, ἡ ἐκ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ ᾿Αστρους προκύψασα πολιτικὴ πραγματικότης ἐνέκλειεν ἐν ἑαυτῇ τὸ σπέρμα τῆς διχονοίας, τὸ ὁποῖον εἰσχωρήσαν εἰς τὸ Βουλευτικὸν Σῶμα ἀπέβη θανάσιμον. Ἡ πλειοψηφία τοῦ Σώματος τούτου, ἐλθοῦσα εἰς ρῆξιν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ἐγκατέλειψε τὴν ἔδραν τῆς Διοικήσεως, τὸ ᾿Αργος, καὶ ἐγκατασταθεῖσα εἰς Κρανίδιον, καθήρεσε τὸ ὑπὸ τὸν Πέτρον Μαυρομιχάλην Ἐκτελεστικὸν καὶ ἐξέλεξε κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1823 νέαν ἐκτελεστικὴν ἀρχήν, τὰ ἐπιφανέστερα μέλη τῆς ὁποίας ἦσαν ὁ πρόεδρος Γεώργιος Κουντουριώτης, ὁ Ἰωάννης Κωλέττης καὶ ὁ Γεν. Γραμματεὺς Ἀλ. Μαυροκορδάτος.

Ἐκτοτε καὶ καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ 1824 διετηρήθη πολιτικὴ ἔρις καὶ κομματικὴ ἔντασις μεταξὺ τῶν δύο διαγραφομένων πολιτικῶν παρατάξεων. Ἐκ τούτων ἡ μὲν πρώτη, ἡ ἀποτελοῦσα τὸ «ξενικὸν» λεγόμενον κόμμα, περιελάμβανε τοὺς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐλθόντας πεπαιδευμένους Ἕλληνας, τοὺς νησιώτας καὶ ὅλα τὰ προοδευτικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα προσηνατολίζοντο πρὸς τὸ νεωτεριστικὸν διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην συνταγματικὸν πολίτευμα.

Τὸ κόμμα τοῦτο ἀνεγνώριζεν ὡς ἰδεολογικὸν ἀρχηγόν του τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον καὶ ἐπεδίωκε νὰ συγκροτήσῃ παγίαν μορφήν τοῦ κράτους διὰ νόμων καὶ κυβερνητικῶν τύπων, κατὰ τὸ πρότυπον τῶν προοδευτικῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης.

Ἡ δευτέρα παράταξις, τὸ «ἐγχώριον» κόμμα, περιελάμβανε τοὺς προύχοντας καὶ τοὺς ὀπλαρχηγούς τῆς Πελοποννήσου κυρίως, ἀλλ' ἐστερεῖτο ἡγέτου. Οἱ ἀρχηγοὶ του ἠγνόουν τὰ δόγματα τῶν ξένων, δὲν ἠδύναντο νὰ ἀντιληφθοῦν τὰ νέα ἐλεύθερα πολιτεύματα, δὲν ἠθελον νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τοὺς ἐξωθεν ἐλθόντας Ἕλληνας καὶ εἰς τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους οὗτοι συνέταττον. Ἐπίστευον, ὅτι ὁ λαὸς διὰ νὰ προοδεύσῃ, ὥφειλε νὰ ἐκβλαστήσῃ ἀφ' ἑαυτοῦ.

Ἡ κομματικὴ αὕτη διαμάχη ὁλονὲν ὀξυνομένη, ὠδήγησεν εἰς ἐμφύλιον

πόλεμον, ὁ ὁποῖος ἐξεδηλώθη ἐν Πελοποννήσῳ κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1824. Κατὰ τὴν ἔνοπλον ἐκείνην ρῆξιν ἐπεκράτησε μὲν ἡ ὑπὸ τὸν Γ. Κουντουριώτην νόμιμος Κυβέρνησις, ἡ ὁποία χάρις καὶ εἰς τὰ ἐκ Λονδίνου ἐλθόντα χρήματα τοῦ πρώτου ἔθνικοῦ δανείου ἡδυνήθη νὰ καταστείλῃ τὴν ἀνταρσίαν τῶν προκρίτων καὶ τῶν στρατιωτικῶν τῆς Πελοποννήσου. Ἀλλ' ἡ ἐπανάστασις, περισπωμένη εἰς ἐσωτερικὰς περιπετείας, ἀπεδυναμώθη στρατιωτικῶς καὶ δὲν ἡδυνήθη νὰ ἀντιμετωπίσῃ μετὰ τῆς δεούσης παρασκευῆς τὴν ἐνσκήψασαν θύελλαν τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Αἰγυπτίων.

Στρατιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις κατὰ τὸ 1823

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Δράμαλι καὶ δὴ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1823, ἡ Ὑ. Πύλη παρεσκευάζετο ἐντατικῶς διὰ νὰ πλήξῃ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν.

Κατὰ τὴν συνήθη τουρκικὴν τακτικὴν καὶ ἡ νέα ἐπίθεσις ἐγένετο διὰ δύο χωριστῶν στρατιῶν, αἱ ὁποῖαι ὑποτάσσουσαι δι' ἀνεξαρτήτου δράσεως ἀμφοτέρω τὰ τμήματα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, θὰ συνέκλινον πρὸς Πελοπόννησον, διὰ νὰ δώσουν τὸ τελικὸν πλήγμα κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἐν στρατιωτικὸν σῶμα ὁρμηθὲν ἐκ Λαρίσης εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ κατῴρθωσεν, ἐξ αἰτίας τῶν ἐρίδων τῶν Ἑλλήνων ὀπλαρχηγῶν, νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Ἀλλὰ δὲν ἡδυνήθη νὰ περαιωθῇ εἰς Πελοπόννησον, ὑπεχρεώθη δὲ ὑπὸ τοῦ ἐνσκήψαντος εἰς τὰς τάξεις τοῦ λοιμοῦ νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Λαμίαν.

Ἐτέρα ἰσχυρὰ στρατιὰ ἐκ Τουρκαλβανῶν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Δυτικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα κατευθυνομένη πρὸς Μεσολόγγιον.

Τὴν προέλασιν τῶν Ὀθωμανῶν ἐπεχείρησαν νὰ παρεμποδίσουν ἑλληνικαὶ τινες δυνάμεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων κατελέγετο καὶ τὸ ὀλιγάριθμον σῶμα τῶν γενναίων Σουλιωτῶν. Εἰς μάχην τινὰ παρὰ τὸ Καρπενήσι ἔπεσε μαχόμενος ἥρωϊκῶς ὁ ἑνδοξος Σουλιώτης ἀρχηγὸς Μάρκος Μπότσαρης (9 Αὐγούστου 1823).

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκστρατεία ἐκείνη κατὰ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, παρὰ τὰς πρώτας ἐπιτυχίας, ἀπέτυχεν.

Οἱ Ὀθωμανοί, μὴ δυνηθέντες νὰ καταλάβουν τὸ Αἰτωλικὸν παρὰ τὸ Μεσολόγγι, ὑπεχώρησαν εἰς Βόνιτσαν καὶ Καρβασαράν.

Τοιοιτοτρόπως ἡ Τουρκικὴ ἐκστρατεία τοῦ 1823 ἀπέτυχεν. Ἡ ἐπανάστασις συνεχίζετο μετὰ πίστεως καὶ φανατισμοῦ, ἔστω καὶ ἂν ἡ Πελοπόννησος παραμείνασα ἄθικτος, ἐπεδόθη εἰς ἐσωτερικὰς ἐρίδας καὶ δριμὺν κομματικὸν ἀγῶνα.

Ἐκστρατεία τῶν Αἰγυπτίων εἰς Ἑλλάδα

Ἡ ἀδυναμία τῶν τουρκικῶν δυνάμεων νὰ καταστείλουν τὴν ἐπανάστασιν, ἠνάγκασε τὸν σουλτᾶνον Μαχμούτ τὸν Β' νὰ ζητήσῃ, προσφέρων μεγάλα ἀνταλλάγματα, τὴν βοήθειαν τοῦ ὑποτελοῦς του πασᾶ τῆς Αἰγύπτου Μεχμέτ

Ἄλῃ, ὅστις διέθετεν ἀξιόμαχον στρατὸν καὶ στόλον ὀργανωθέντα κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν ὑπόδειγμα ὑπὸ Γάλλων ἀξιωματικῶν, οἱ ὅποιοι ἐκδιωχθέντες ὑπὸ τῶν Βουρβόνων μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος, κατέφυγον εἰς Αἴγυπτον καὶ ἐνετάχθησαν εἰς τὰς πολεμικὰς τῆς δυνάμεις.

Ὁ σατράπης τῆς Αἰγύπτου, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1822 εἶχεν ἀποστείλει ἰσχυρὰς χερσαίας καὶ ναυτικὰς δυνάμεις κατὰ τῆς Κρήτης, δελεασθεὶς ἐκ τῶν προσφερομένων ἀνταλλαγμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ σπουδαιότερον ἦτο ἡ κυριαρχία τῆς Κρήτης, καὶ ἀποβλέπων εἰς αὐξησιν τῶν δυνάμεων του καὶ περαιτέρω εἰς τὴν ἀνεξαρτοποίησίν του ἀπὸ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ἀπεδέχθη ἀσμένως τὴν πρότασιν τοῦ Σουλτάνου καὶ παρεσκεύασε ταχέως ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ στόλον, διὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ ὑπερπόντιον ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ἀρχηγὸν τῶν Αἰγυπτιακῶν δυνάμεων διώρισε τὸν θετόν του υἱὸν Ἰμπραὴμ πασᾶν, ἄνδρα δραστήριον, ἀποφασιστικὸν καὶ γενναῖον, νεωτεριστὴν ἐκ φύσεως καὶ ἐπηρεασμένον ἀπὸ τὰ διδάγματα τῆς Εὐρωπαϊκῆς τακτικῆς. Οὗτος ἐσχημάτισε περὶ ἑαυτὸν ἐπίλεκτον ἐπιτελεῖον ἐκ παλαιῶν Γάλλων ἀξιωματικῶν τῶν τεχνικῶν ὅπλων, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἱκανωτάτου συνταγματάρχου τοῦ μηχανικοῦ Σέλβ (Selve, Σολιμὰν βέη), ὅστις ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος σύμβουλος τοῦ Ἰμπραὴμ καὶ εἰς τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ εἰς τὰς πολιτικὰς ἐνεργείας.

Οὕτω, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες ἐμάχοντο πρὸς ἀλλήλους ἐρίζοντες περὶ ἐξουσιῶν, ἰσχυρόταται στρατιωτικαὶ καὶ ναυτικαὶ δυνάμεις ἐξεκίνουν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διὰ νὰ καταπνίξουν τὴν ἐπανάστασιν.

Κατ' ἀρχὴν ὁ Ἰμπραὴμ, ἀφοῦ κατέφερε δεινὸν πλήγμα κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Κρήτην, τὴν ὁποίαν κατέστησε στρατιωτικὴν βάσιν καὶ ὀρμητήριον, κατέστρεψε τὴν γειτονικὴν νῆσον Κάσον (6 Ἰουνίου 1824) καὶ τὸν πολεμικὸν τῆς στόλον, ἐν συνεχείᾳ δὲ ἐπεχείρησε νὰ κυριαρχήσῃ εἰς τὸ Αἰγαῖον συνεργαζόμενος μετὰ τῶν τουρκικῶν δυνάμεων.

Καταστροφή τῶν Ψαρῶν

Τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον ἰσχυρὸς τουρκικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Χοσρέφ πασᾶν ἐπετέθη κατὰ τῶν Ψαρῶν.

Ἡ ἀποβιβασθεῖσα εἰς τὴν νῆσον στρατιωτικὴ δύναμις, ἀφοῦ ἔκαμψε τὴν ἥρωϊκὴν ἀντίστασιν τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς, ἐπυρπόλησε τὴν πολίχνην καὶ κατέσφαξεν ὑπὲρ τὰς 20 χιλιάδας Ψαριανῶν καὶ προσφύγων διαμενόντων εἰς τὴν νῆσον.

Τὸ ἔνδοξον τέλος τῆς φρουρᾶς καὶ ἡ τραγικὴ τύχη τῶν Ψαρῶν ὑπῆρξε μὲν μία τῶν μεγίστων καταστροφῶν, ἀλλὰ συγχρόνως ἀπέβη μέγιστος ἠθικὸς θρίαμβος, προκαλέσας τὸν θαυμασμὸν τοῦ κόσμου πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν, ὁ ἐχθρικὸς στόλος, ἠνωμένος πλέον, ἐστράφη κατὰ τῆς Σάμου, ἐπιδιώκων τὴν κυριαρχίαν τοῦ Αἰγαίου καὶ τῶν νήσων. Τὸν κίνδυνον τοῦτον ἀπέτρεψεν ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, ὅστις ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν ἐνδόξων ναυάρχων Ἀνδρέου Μιαούλη καὶ Γεωργίου Σαχτούρη, κατέφερε πολλὰ ἰσχυρὰ πλήγματα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ στενὸν τῆς Μυκάλης πρῶτον (5 Αὐγούστου 1824) ὅτε διεκρίθη ὁ δαιμόνιος Ψαριανὸς πυρπολητὴς Κωνσταντῖνος Κανάρης, καὶ εἶτα εἰς τὸν κόλπον τοῦ Γέροντα (22 Αὐγούστου 1824) καὶ ἠνάγκασε, κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1824, τὴν μὲν Τουρκικὴν μοῖραν νὰ ἀποχωρήσῃ εἰς Ἑλλάσποντον, τὴν δὲ Αἰγυπτιακὴν εἰς Σούδαν τῆς Κρήτης.

Οὕτω παρήλθε τὸ 1824 ἄνευ σοβαροῦ τινος κλονισμοῦ τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἡ ἐκστρατεία τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἀπέτυχεν, αἱ κατὰ θάλασσαν ἐπιχειρήσεις τῶν Τουρκοαἰγυπτίων, παρὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν καὶ τῆς Κάσου, ἀπέτυχον ὡσαύτως, ὁ δὲ Ἰμπραὴμ πασᾶς περιπλακεῖς εἰς ἀγῶνα ἐν τῷ Αἰγαίῳ, δὲν ἡδυνήθη νὰ φθάσῃ εἰς Πελοπόννησον.

Ἄλλ' ὁ πείσμων Αἰγύπτιος ἀρχιστράτηγος, ἐπιδείξας ἀκαταπόνητον δραστηριότητα, κατῴρθωσε νὰ συμπληρώσῃ, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος, τὰς ἀπωλείας του καὶ πρὶν ἔτι εἰσέλθῃ ἡ Ἄνοιξις τοῦ 1825, ἐνεφανίσθῃ πανίσχυρος καὶ ἀπροσδόκητος πρὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Πελοποννήσου.

Ἀπόβασις τῶν Αἰγυπτίων

Ἡ Κυβέρνησις Κουντουριώτη, ἀπορροφηθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐσωτερικῶν ἐρίδων καὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, δὲν ἡδυνήθη νὰ ὀργανώσῃ στρατιωτικῶς τὴν ἄμυναν τῆς Πελοποννήσου καὶ νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἀποτελεσματικῶς τὸν Αἰγύπτιον ἐπιδρομέα. Ἀντιθέτως ἐπέδειξεν ἀδράνειάν τινα καὶ διστακτικότητα, ἡ ὁποία ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Ἰμπραὴμ νὰ ἀποβιβάσῃ ἀκωλύτως εἰς Μεθώνην ἀπὸ τῆς 11 Φεβρουαρίου 1825 ἄξιολόγους δυνάμεις πεζικοῦ, ἵππικοῦ καὶ πυροβολικοῦ καὶ νὰ ἀρχίσῃ ἄνευ σοβαρῶν ἐμποδίων τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου.

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς κατεφάνη ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ. Τὸ ἵππικόν καὶ ἡ λόγχη, ἡ τάξις καὶ ἡ σιδηρᾶ πειθαρχία ὑπῆρξαν τὰ ὄπλα, διὰ τῶν ὁποίων ὁ Ἰμπραὴμ ἐπεβλήθη ἐπὶ τῶν ἀτάκτων Ἑλληνικῶν τμημάτων, τὰ ὁποῖα ἔσπευσαν πανταχόθεν κατὰ τοῦ ἐπιδρομέως, ἀλλὰ χωρὶς στρατιωτικὴν τάξιν καὶ συντονισμόν.

Τὴν 9 Μαρτίου ὁ Ἰμπραὴμ κατέλαβε τὴν Πύλον. Τὴν 7 Ἀπριλίου ἐπετέθη διὰ τῆς λόγχης καὶ διέλυσε τὸ ἐν Κρεμμυδίῳ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων, τὸ ὁποῖον διηύθυνεν αὐτὸς οὗτος ὁ πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Γ. Κουντουριώτης μετ' ἐξεχόντων Ρουμελιωτῶν ὀπλαρχηγῶν.

Τὴν 26 Ἀπριλίου ἐκυρίευσεν τὴν μικρὰν νῆσον Σφακτηρίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔπεσεν ὁ γενναῖος Ἰταλὸς φιλέλληνας κόμης Σανταρόζα καὶ ὀλόκληρος ἡ ἐξ Ἑλλήνων καὶ φιλελλήνων φρουρά, διεσώθη ὅμως ὡς ἐκ θαύματος ἐπὶ τοῦ «Ἄρεως» τοῦ Τσαμαδοῦ ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδαῖος. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἰμπραὴμ ἐκυρίευσεν τὸ Παλαιὸν Ναυαρίνον, καὶ τὴν 6 Μαΐου κατέλαβε τὸ φρούριον τοῦ Νεοκάστρου, ἡ φρουρὰ τοῦ ὁποίου παρεδόθη ὑπὸ συνθήκας, παρὰ τὸν ἀντιπερισπασμόν, ὃν ἐπέφερεν ὁ ὑπὸ τὸν Μιαούλην Ἑλληνικὸς στόλος, τὰ πυρπολικά τοῦ ὁποίου, διεισδύσαντα εἰς τὸν κόλπον τῆς Μεθώνης, κατέκαυσαν σημαντικὸν ἀριθμὸν Αἰγυπτιακῶν πολεμικῶν πλοίων καὶ φορτηγῶν.

Πρὸ τῶν συμφορῶν τούτων ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ὑπέικουσα εἰς τὴν πανταχόθεν ἐγειρομένην φωνὴν τοῦ Ἔθνους, ἀνεκάλεσε, ἔστω καὶ ἀπροθύμως, τοὺς ἐν Ὑδρᾷ περιωρισμένους ἀρχηγοὺς τῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ ἀνέθεσε τὴν ἄμυναν τῆς Πελοποννήσου εἰς τὰς δεδοκιμασμένας χεῖρας τοῦ νικητοῦ τοῦ Δράμαλη, Θεοδώρου Κολοκοτρώνη.

Ἡ παρουσία τοῦ Κολοκοτρώνη εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ πολέμου ἀνύψωσε τὸ καταπεσὸν θάρρος καὶ τὸ φρόνημα τῶν ἀγωνιζομένων. Ἄλλ' εἶχεν ἤδη ἀπολεσθῇ πολύτιμος χρόνος καὶ ὁ Κολοκοτρώνης, παρὰ τὴν ἐπιρροήν του καὶ τὴν γοητείαν τὴν ὁποίαν ἤσκει εἰς τὴν Πελοπόννησον, δὲν ἡδυνήθη νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν πρόοδον τῶν Αἰγυπτίων, περιωρίσθη δὲ μόνον εἰς ἀνασχετικὰς ἐπιδρομάς.

Ὁ Ἰμπραήμ γενόμενος κύριος τῆς Μεσσηνίας ἐπροχώρησεν ἀμελλητί πρὸς βορρᾶν. Τὴν 20 Μαΐου 1825 ἀνέτρεψε μικρὸν ἑλληνικὸν σῶμα εἰς τὴν μάχην παρὰ τὸ Μανιάκι, ὅπου ἔπεσεν ὁ παλαιὸς φιλικὸς καὶ τώρα μινίστρος τῶν Ἑσωτερικῶν ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαῖος. Τὴν 28 Μαΐου κατέλαβε τὴν Καλαμάταν, τὴν ὁποίαν καὶ παρέδωσεν εἰς τὸ πῦρ.

Τὴν 7 Ἰουνίου ἀπέκρουσεν εἰς τὸ Ἄκοβον Ἑλληνικὰς δυνάμεις ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην καὶ τὴν 10 Ἰουνίου κατέλαβε τὴν Τριπολιτσάν. Ἐν συνεχείᾳ ὥρμησε κατὰ τοῦ Ναυπλίου, ἔδρας τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως, ἀφοῦ ἐκυρίευσεν τὸ Ἄργος.

Παρὰ τὸ Ναύπλιον, εἰς τοὺς Αὐθεντικούς Μύλους, ὅπου εὐρίσκοντο αἰσιταποθῆκαι τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ὁ Ἰμπραήμ ὑπέστη τὴν πρώτην ἥτταν. Οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς θέσεως ταύτης, Δημ. Ὑψηλάντης, Μακρυγιάννης, Χατζημιχάλης Νταλιάνης καὶ Κωνσταντῖνος Μαυρομιχάλης, ἐπὶ κεφαλῆς 300 ἀνδρῶν, ἀπέκρουσαν τὸν ἐχθρὸν καὶ ἀνέκοψαν τὴν θριαμβευτικὴν του πορείαν (13 Ἰουνίου 1825).

Ὁ Ἰμπραήμ δὲν ἐτόλμησε τότε νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ Ναυπλίου, ἀλλ' ἐπιστρέψας εἰς Τρίπολιν ἐπεδίωξε νὰ σταθεροποιήσῃ τὴν κυριαρχίαν του εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Αἱ σποραδικαὶ ἐπιθέσεις τὰς ὁποίας ὑφίστατο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὀπλαρχηγῶν καὶ ἰδίᾳ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, δὲν ἦσαν ἱκαναὶ νὰ ἀναχαιτίσουν τὸν ἀμείλικτον Αἰγύπτιον, ὁ ὁποῖος περιήρχετο σχεδὸν ἐλεύθερος τὴν Πελοπόννησον λεηλατῶν καὶ καίων πόλεις, χωρία καὶ ἀγρούς, αἰχμαλωτίζων χιλιάδας κατοίκων, τοὺς ὁποίους ἀπέστελλεν εἰς Αἴγυπτον καὶ Τουρκίαν διὰ νὰ πωληθοῦν ὡς δοῦλοι, ἐρημῶνων πᾶσαν τὴν χώραν καὶ διασπείρων γενικῶς τὸν τρόμον.

Πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, περὶ τὰ μέσα Ἀπριλίου 1825, ἰσχυραὶ ὀθωμανικαὶ δυνάμεις ὑπὸ τὸν βαλῆν τῆς Ρούμελης Μεχμέτ Ρεσίτ πασᾶν Κιουταχὴν ἐπολιόρκησαν τὸ Αἰτωλικὸν καὶ τὸ Μεσολόγγιον, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ προηγουμένου ἔτους εἶχεν ὀχυρώσει μετὰ πάσης δυνατῆς ἐπιμελείας ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδαῖος.

Τὸ Μεσολόγγιον ἦτο τὸ ἰσχυρότερον πολεμικὸν ἔρεισμα τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Δ. Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ ἡ τύχη του προεδίκαζε τὴν τύχην τοῦ ἀγῶνος εἰς ὁλόκληρον τὴν Ρούμελην. Διὸ καὶ ἡ φρουρὰ του ἡμύνετο ἀνενδότως καὶ ἐπιτυχῶς κατὰ τοῦ πολιορκητοῦ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ 1825.

Μόνον κατὰ θάλασσαν ἠγωνίζοντο ἐπιτυχῶς οἱ Ἕλληνες, καίτοι αἱ ἐπιτυχίαι των δὲν ἀντεστάθμιζον τὰς καταστροφὰς τῆς ξηρᾶς. Μετὰ τὸ ἐπιτυχὲς ἐγχείρημα εἰς τὸν κόλπον τῆς Μεθώνης, ὁ Μιαούλης ἀπεπειράθη ἄνευ ἀποτελέσματος νὰ καύσῃ τὸν Αἰγυπτιακὸν στόλον εἰς Σούδαν, ὁ δὲ Σαχτούρης ἐπέτυχεν παρὰ τὸν Καφηρέα νίκην λαμπρὰν κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου (20 Μαΐου 1825).

Τολμηρότερον ὅλων ὑπῆρξε τὸ ἐγχείρημα τοῦ Κωνσταντίνου Κανάρη, ὁ ὁποῖος τὴν 29 Ἰουλίου 1825, εἰσελθὼν μὲ τὸ πυρπολικόν του εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας, ἐπεχείρησε, ματαίως, νὰ καύσῃ τὰ ἐν αὐτῷ ναυλοχοῦντα Αἰγυπτιακὰ πλοῖα.

Αἱ αὖξουσai δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ αἱ πολεμικαὶ ἀτυχίαι ὑπεχρέωσαν τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν νὰ κινηθῇ δραστηριώτερον. Αὕτη διέθεσεν ἀμέσως μέγα μέρος τοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ συνομολογηθέντος δευτέρου δανείου, διὰ νὰ παραγγείλῃ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ μεγαλύτερα καὶ ἰσχυρότερα πολεμικὰ πλοῖα καὶ μάλιστα νεοφανῇ ἀτμοκίνητα. Ἐκ τῶν παραγγελιῶν τούτων ἔφθασαν μετὰ πολλὰς περιπετείας εἰς Ἑλλάδα ἐκ μὲν τῆς Ἀγγλίας δύο ἀτμοκίνητα, ἐξ ὧν τὸ ἓν, τὴν «Καρτερίαν», ἐδόξασε διὰ τῶν κατορθωμάτων του ὁ Ἀγγλος φιλέλλην πλοίαρχος Ἀστιγξ, ὁ ὁποῖος ἔπεσε μαχόμενος ἐν Ἑλλάδι (23 Μαΐου 1828), ἐκ δὲ τῆς Β. Ἀμερικῆς ἡ φρεγάτα «Ἑλλάς», περὶ τὰ τέλη τοῦ 1826.

Αἵτησις Ἀγγλικῆς προστασίας

Ἄλλ' αἱ σπασμωδικαὶ αὗται ἐνέργειαι τῶν Ἑλληνικῶν πολεμικῶν δυνάμεων κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δὲν ἠδύναντο βεβαίως νὰ ἐξαλείψουν τὸν κίνδυνον τῆς ἀποτυχίας τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἰμπραῆμ κατέστη θανάσιμος.

Ὁ ἐπαναστατημένος Ἑλληνισμὸς εὐρέθη εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, μὴ δυναμένη νὰ ἀντιμετωπίσῃ διὰ στρατιωτικῶν μέσων τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ, ἀπεφάσισε νὰ καταφύγῃ εἰς πολιτικὰς ἐνεργείας.

Κατὰ πρότασιν τοῦ Μαυροκορδάτου, τὴν ὁποίαν ἐνίσχυσεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐν τῷ Ἀργολικῷ κόλπῳ Ἀγγλικῆς μοίρας πλοίαρχος Χάμιλτον (Hamilton), ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπεφάσισε τὴν 21 Ἰουλίου 1825 νὰ ζητήσῃ τὴν πολιτικὴν προστασίαν τῆς Μ. Βρεταννίας.

Σκοπὸς τοῦ ἐμπνευστοῦ τῆς ἀποφάσεως ταύτης Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου ἦτο, ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἐπιτείνῃ τὴν ἀντιζηλίαν μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ρωσίας καὶ νὰ ἐξωθήσῃ τὰς Δυνάμεις ταύτας εἰς ἐνεργότεραν ἀνάμιξιν καὶ ταχυτέραν λύσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ζητήματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ δημιουργήσῃ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους καὶ Τούρκους ἡγέτας τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι ὑπῆρχε μυστικὴ τις συνεννόησις μεταξὺ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Ἡ ἀπόφασις αὕτη δυσηρέστησε τὸν Κολοκοτρῶνην καὶ τοὺς ὁπαδοὺς του, οἱ ὁποῖοι ἀπέβλεπον πρὸς τὴν Ρωσίαν καὶ ἐξώργισε τοὺς Γάλλους φιέλληνας καὶ τοὺς φίλους τῆς Γαλλίας, ὡς ἐπίσης καὶ τοὺς ἐν Ἑλλάδι Ἀμερικανούς. Πάντες οὗτοι ἀντέδρασαν κατὰ τῆς ἀποφάσεως τῆς Κυβερνήσεως. Ἄλλ' ὁ ἐπικρεμάμενος κίνδυνος ὠδήγησε τὴν Κυβέρνησιν νὰ ἀγνοήσῃ τὰς ἀντιρρήσεις ταύτας καὶ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεώς της.

Διὰ κοινοῦ ψηφίσματος ὑπογραφέντος ὑπὸ τοῦ κλήρου, ὑπὸ τῶν πληρεξουσίων καὶ ὑπὸ τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἀνέθετε τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν πολιτικὴν του ὑπαρξιν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν προστασίαν τῆς Μ. Βρεταννίας. Τὸ ψήφισμα τοῦτο, εἰς δύο πρωτότυπα, ἀπεστάλη κατ' Αὐγουστον τοῦ 1825 διὰ τοῦ Σπυρ. Τρικούπη καὶ τοῦ Δημ. Μιαούλη, μέσῳ Κερκύρας, εἰς Λονδῖνον, διὰ νὰ παραδοθῇ εἰς χεῖρας τοῦ Γεωργίου Κάννιγκ.

Ὁ Γεώργιος Κάννιγκ δὲν ἀπεδέχθη τὸ ψήφισμα, οὐδ' ἀπήντησε κἂν εἰς

αὐτό. Ἀντιθέτως, εἰς διάβημα τῆς Αὐστριακῆς Κυβερνήσεως, δι' οὗ ἠρωτᾶτο τί ἐσκόπει νὰ πράξῃ ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις μετὰ τὸ ψήφισμα τῶν Ἑλλήνων, ἀπήντησε διπλωματικώτατα, διὰ νὰ καθησυχάσῃ τὸν Μέττερνιχ καὶ τοὺς φίλους του.

Παραλλήλως ὅμως καὶ ἀνεπισήμως αἱ Ἀγγλικαὶ ἀρχαὶ ἐνεκομποῦντο περισσότερον τὴν Ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν καὶ πολυτρόπως ἐξεδηλώθη ἔκτοτε τὸ Ἀγγλικὸν ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος εἰς τοσοῦτον βαθμόν, ὥστε οἱ μὲν Ἕλληνες ἐθεώρουν τὴν Ἀγγλίαν ὡς τὴν κυρίαν προστάτιδα τοῦ ἀγῶνός των, ἡ δὲ Αὐστριακὴ διπλωματία ἀπεκάλει τὴν χώραν ταύτην εἰς ἐμπιστευτικὰ ἔγγραφα «ὀπλοστάσιον» τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ ἐνέργεια ἐκείνη τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐτάραξε πράγματι τὰ λιμνάζοντα ὕδατα τῆς Εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας. Οἱ Γάλλοι φιλέλληνες, ἐπιδεικνύοντες τώρα ὑπερβάλλοντα ζῆλον, προέτειναν διὰ τοῦ εἰς Ἑλλάδα κατελθόντος στρατηγοῦ Ρόζς (Roche) τὴν πρόσκλησιν τοῦ πρίγκηπος Νεμούρ (Nemours) ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ὁρλεανιδῶν εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος. Ἡ δὲ ἐπίσημος Γαλλία εὐρέθη ἐνώπιον τοῦ διλήμματος ἡ νὰ στραφῇ πρὸς τὴν Τουρκίαν συνεργαζομένη μετὰ τὴν Αὐστροίαν, ἡ νὰ ταχθῇ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ βοηθήσῃ τὸν ἀγῶνά των.

Περισσότερον παντὸς ἄλλου ἀνησύχησεν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς αἰτήσεως ἡ Ρωσία, ἡ ὁποία δικαίως ὑπωπτεύετο, ὅτι ἡ πολιτικὴ τοῦ Γεωργίου Κάννιγκ ἐσκόπει νὰ ἐγκαθιδρύσῃ διὰ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Ἀνατολὴν Ἀγγλικὸν προπύργιον, πρὸς μεγίστην βλάβην τῶν πολιτικῶν συμφερόντων τῆς Ρωσίας.

Τοιοιτοτρόπως, αἱ τρεῖς μεγάλαι Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ρωσία, καταλλήλως ἐρεθισθεῖσαι, εὐρέθησαν ἐνεργοῦσαι ἐκάστη δι' ἴδιον λογαριασμόν καὶ συμφέρον πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν, πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα ὑπῆρξεν εὐεργετικὴ ἡ πολιτικὴ ἐκείνη ἐνέργεια, διότι ἐνισχύθη τὸ ἠθικὸν τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐπίστευεν ὡς ἐπικειμένην τὴν ἐνεργὸν ἐπέμβασιν τῆς Ἀγγλίας, ἐνῶ ἡ Κυβέρνησις, θερμανθεῖσα διὰ τῶν χρημάτων τοῦ δευτέρου δανείου, ἐπέδειξε μείζονα δραστηριότητα καὶ προέβη εἰς σῶφρονας ἐνεργείας, ὡς ἦτο ἡ ἀποστολὴ εἰς τὴν Κρήτην τοῦ Δημητρίου Καλλέργη καὶ τοῦ Ἐμμαν. Ἀντωνιάδου πρὸς ἀναζωπύρησιν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν μεγαλόνησον.

Ἡ πτῶσις τοῦ Μεσολογγίου

Κατὰ τὸ 1825 αἱ διευρωπαϊκαὶ διπλωματικαὶ συζητήσεις περὶ Ἑλλάδος, παρὰ τὴν ἀναζωπύρησίν των, εὐρίσκοντο ἀκόμη πολὺ μακρὰν μιᾶς ἀπὸ συμφώνου λύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Ζητήματος, ἡ δὲ φιλελληνικὴ βοήθεια, ὅσον καὶ ἂν προωθεῖτο διὰ τῶν μέτρων τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, δὲν ἠδύνατο νὰ μεταβάλῃ τὴν στρατιωτικὴν κατάστασιν ἐν Ἑλλάδι.

Ὁ Ἰμπραήμ, κυριαρχήσας εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν Πελοπόννησον, (πλὴν τοῦ Ναυπλίου, τῆς Μάνης καὶ ὀρεινῶν τινῶν περιοχῶν), ἔσπευσε, διὰ τοῦ Ρίου,

εἰς Δυτικὴν Ἑλλάδα, διὰ τὴν συμβάλη εἰς τὴν ἐκπόρθησιν τοῦ Μεσολογγίου, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1825 ἐπολιόρκει ὁ Ρεσίτ Κιουταχῆς. Τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1825 ἐστρατοπέδευσε μετὰ τῶν Αἰγυπτίων τοῦ πρὸ τοῦ Μεσολογγίου, καὶ μετὰ τινὰ διαφωνίαν, οἱ δύο Μωαμεθανοὶ ἀρχηγοὶ ἤρχισαν ἀπὸ κοινοῦ τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς πολιορκουμένης πόλεως, χρησιμοποιοῦντες κυρίως τὸ πυροβολικόν.

Οὐδέποτε ἄλλοτε, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, μία ὁχυρὰ θέσις εἶχεν ἀντιμετωπίσει παρόμοιον χεῖμαρρον ἐχθρικῶν δυνάμεων ὡς ἦσαν ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἐπολιόρκουν τὸ Μεσολόγγιον.

Εἰς τὴν πολιορκίαν μετεῖχον οἱ ἐμπειρότεροι στρατιωτικοὶ τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως: Ὁ Μεχμέτ Ρεσίτ ἐπὶ κεφαλῇ 30 καὶ πλέον χιλιάδων ἀνδρῶν, οἱ ναύαρχοι Χοσρέφ καὶ Γιουσοῦφ πασᾶς καί, εἰς ἐπίμετρον, ὁ στρατηγικώτατος Ἰμπραήμ, ἡγούμενος 6.000 ἐκλεκτῶν Αἰγυπτίων, πεζῶν, ἱππέων καὶ πυροβολητῶν.

Οἱ ὑπερασπισταὶ τοῦ Μεσολογγίου, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῶν περιφήμων ἀρχηγῶν Νότη Μπότσαρη, Κίτσου Τζαβέλλα καὶ Δημητρίου Μακρῆ, ἀνήρχοντο εἰς 4.000 ἄνδρας, ἀλλ' ὅπισθεν τούτων, βάρος τῷ ὄντι δυσβάστακτον, ἔζων κεκλεισμένοι ἐν τῇ πόλει περὶ τὰς 8.000 ἀμάχων, συνιστάμενοι ἐκ τῶν παλαιῶν κατοίκων καὶ ἐκ τῶν συγκεντρωθέντων ἐκ τῶν πέριξ προσφύγων. Τὸ φρούριον εἶχεν, ὡς ἐλέχθη ἤδη, ἀνακαινισθῆ ἀπὸ τοῦ 1823, ἀλλὰ τὴν ἀληθῆ ἰσχύν του ἀπετέλουν οἱ ὑπερασπισταὶ του, τὸ ἄνθος τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως τῆς Χέρσου Ἑλλάδος, οἱ σκληροτράχηλοι ἀρχηγοὶ καὶ οἱ ἀδάμαστοι ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι εἶχον τὸν πόλεμον, ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων, ἐπάγγελμα, τέχνην καὶ βίωμα.

Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ἤρχισεν ἡ δευτέρα περίοδος τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς πόλεως, παλαίοντες πρὸς ἀνυπερβλήτους δυσχερείας καὶ στερούμενοι τῶν πάντων, ὑπερέβησαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ κατέκτησαν δόξαν ἀθάνατον. Πέραν τῆς φυσικῆς γενναιότητος τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς πόλεως, ἀνεβίωσεν ἐντὸς τοῦ φράκτου ἐκείνου τὸ πανάρχαιον ἥρωϊκὸν πνεῦμα τῆς θυσίας, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ ἄρωμα τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας.

Ἐξ αἰτίας τοῦ ναυτικοῦ ἀποκλεισμοῦ ἀφ' ἐνὸς καὶ τῶν ἐσωτερικῶν διαφωνιῶν καὶ κομματικῶν ἐρίδων ἀφ' ἑτέρου, τὸ Μεσολόγγιον παρέμεινεν ἄνευ τῶν ἀναγκαιουσῶν προμηθειῶν ὡς καὶ οἰασδήποτε πολεμικῆς βοηθείας. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Μαρτίου τοῦ 1826, ἡ φρουρὰ ἐστερεῖτο ἐντελῶς τροφίμων. Οἱ στρατιῶται καὶ οἱ ἄμαχοι ἐτρέφοντο μὲ ἀκάθαρτα ζῶα, μὲ τὰς ἀλμυρίδας τῆς λιμνοθαλάσσης καὶ μὲ ζωμὸν βραζομένων δερμάτων. Καθημερινῶς ἀπέθνησκον πολλοὶ ἐκ τῆς πείνης, ἐκ τῶν τραυμάτων καὶ ἐξ ἀσθενειῶν, αἱ ὁποῖαι ἐνέσκηπτον ἐξ αἰτίας τῶν ἀτάφων πτωμάτων. Τὸ Μεσολόγγι ὡμοίαζε πρὸς μέγα νεκροταφεῖον, διότι καὶ οἱ ζῶντες ἔδιδον τὴν ἐντύπωσιν νεκρῶν κινουμένων. Παρὰ ταῦτα, οὐδεὶς ἐσκέφθη τὴν ἀτιμωτικὴν παράδοσιν. Ὄταν δὲ ἡ θέσις τῶν ἀπέβη ἀπελπιστική, ἐπεχείρησαν τὴν νύκτα τῆς 10ης πρὸς τὴν 11ην Ἀπριλίου 1826 ἥρωϊκὴν ἔξοδον διὰ μέσου τῶν γραμμῶν τοῦ ἐχθροῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐφονεύθη τὸ πλεῖστον μέρος τῆς φρουρᾶς καὶ τῶν ἀμάχων. Μεταξὺ τῶν πεσόντων κατελέγοντο στρατιωτικοὶ ἡγέται καὶ πρόκριτοι, ὡς καὶ εὐάριθμοι φιλέλληνες, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐκδότης τῆς ἐφημερίδος «Ἑλληνικὰ Χρονικά», Ἑλβετὸς φιλέλλην Ι. Mayer. Ἡ πόλις τοῦ Μεσολογγίου μετεβλήθη εἰς πυρίκαυστον ἐρείπιον, ἀλλ' ἀνυψώθη συγχρόνως εἰς μνημεῖον ἀθανάτου δόξης.

Ἡ ἔξοδος τῆς φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου θεωρεῖται ὡς ἓν ἐκ τῶν σπανιω-
τάτων ἡρωϊκῶν ἐπεισοδίων τῆς Παγκοσμίου Ἱστορίας καὶ ἀποτελεῖ ἀναμφι-
βόλως τὴν γενναιοτέραν καὶ τολμηροτέραν στρατιωτικὴν ἐπιχείρησιν ἐν τῇ
ἱστορίᾳ τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ. Ὑπάρχοντες οἱ Ἕλληνες, ἀνεξαρτήτως πα-
ρατάξεως, περιέβαλον διὰ μεγάλων τιμῶν τοὺς ἥρωας τῆς Ἐξόδου, ἐνῶ οἱ
ἀρχηγοὶ των, θεωρούμενοι ὡς ὑπερφυσικοὶ γίγαντες, ὑψώθησαν εἰς σύμβολα
γενναιότητος καὶ αὐτοθυσίας, ὅχι μόνον ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ.

Ὅταν ἐγνώσθησαν αἱ λεπτομέρειαι τοῦ δράματος τοῦ Μεσολογγίου εἰς
τὰς Εὐρωπαϊκὰς πρωτευούσας, ἀνερριπίσθη ὁ θαυμασμὸς πρὸς τὸ ἡρωϊκὸν
ἔθνος, τὸ ὁποῖον διεξῆγε τὸν ἑνδοξὸν ἐκείνον ἀγῶνα.

Εἰς Παρισίους, Μόναχον, Λονδῖνον καὶ Πετρούπολιν ἐκορυφώθη ἡ φιλελ-
ληνικὴ κίνησις, ἡ δὲ Γενεύη, χάρις εἰς τὸν λαμπρὸν Ἐϋνάρδον καὶ εἰς τὸν ἄδο-
λον φιλελληνισμὸν τῶν Ἑλβετῶν, μετεβλήθη εἰς εὐρύτατον φιλελληνικὸν πρα-
κτορεῖον καὶ εἰς κεντρικὸν ταμεῖον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Καὶ εἶναι,
νομίζω, ἀξιομνημόνευτος ἐπίσης ἡ ἀπόφασις τῶν Ὁλλανδῶν φιλελλήνων, οἱ
ὁποῖοι, διὰ νὰ τιμήσουν τὴν ἀνδρείαν τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ Μεσολογγίου,
προσέφεραν πολυτελεῖς τυφέκια εἰς τοὺς διασωθέντας ἀρχηγοὺς τῆς φρουρᾶς
καὶ κατέβαλον 3.000 φιορίνια δι' ἐξαγορὰν αἰχμαλώτων.

Πιστεύω, ὅτι ἡ ὠραιότερα σελὶς τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἐγράφη ἐπὶ τῶν
τειχῶν τοῦ Μεσολογγίου, τὸ ὁποῖον, μαζὺ μὲ τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἐλευθέρων
πολιορκημένων, θὰ ζῇ αἰωνίως εἰς τὰς καρδίας τῶν Ἑλλήνων, ὡς καὶ ὅλων τῶν
ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἀγαποῦν τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν.

Ἡ Γ' ἐν Ἐπιδαύρῳ
Ἑθνικὴ Συνέλευσις

Ἡ εἵδησις τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῆς ἐξόδου τῆς ἡρωϊκῆς
φρουρᾶς, ἔπεσεν ὡς βόμβα μεταξὺ τῶν συνέδρων τῆς Τρίτης Ἑθνικῆς Συν-
ελεύσεως τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὁποία εἶχε συνέλθει εἰς Ἐπίδαυρον τὴν 6ην Ἀπρι-
λίου 1826 ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πανούτσου Νοταρᾶ. Κατάπληξις καὶ ἀπελπι-
σία κατέλαβε τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς ἀρχομένους, ἀλλ' ὅχι ἐπὶ πολὺ. Ταχέως
τὰ θλιβερὰ ἐκεῖνα συναισθήματα διεδέχθη τὸ θάρρος, ἡ γενναιοψυχία καὶ ἡ αὐ-
ταπάρνησις, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐμπνέονται κατὰ τὰς συμφορὰς αἱ γενναῖαι ψυχαί.

Πρὸ τῆς κρισιμωτάτης καταστάσεως ἡ Ἑθνικὴ Συνέλευσις ἐξέλεξε δύο
ἐπιτροπὰς, εἰς τὰς ὁποίας ἀνέθεσε πᾶσαν ἐξουσίαν: Τὴν ἐνδεκαμελὴ Διοικητι-
κὴν Ἐπιτροπὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνετέθη ἡ γενικὴ διεύθυνσις τῶν πραγμάτων,
καὶ τὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως, ἥτις ἀνέλαβε τὸν οἰκονομικὸν
ἔλεγχον, τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις, ὡς καὶ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συγκαλέσῃ, ἐν
καιρῷ, τὴν ἑθνικὴν ἀντιπροσωπείαν. Ἀμφότεραι αἱ ἐπιτροπαὶ ἐκεῖναι, ἐγκατα-
σταθεῖσαι εἰς Ναύπλιον, εἰργάσθησαν δραστηρίως καὶ ἀποτελεσματικῶς.

Γεώργιος
Καραϊσκάκης

Ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ, ὑπὸ τὸν πρόκριτον Ἀχαΐας Ἀνδρέαν Ζαΐμην,
κατηύθυνε τὰς προσπάθειάς της κυρίως εἰς τὴν ὁργάνωσιν τοῦ πολέμου. Διε-
τήρησε τὸν Κολοκοτρώνην ἀρχιστράτηγον εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ διώρισε
νέον ἀρχιστράτηγον εἰς τὴν Στερεὰν Χέρσον Ἑλλάδα τὸν Γεώργιον Καραϊσκά-
κην, ὁ ὁποῖος ἔκτοτε ἀνεδείχθη εἰς τῶν μεγαλυτέρων στρατιωτικῶν ἡγετῶν
τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Αὐτὸς ἐταπείνωσε τὸν ἐπηρμένον Κιουταχὴν καὶ κατέ-
φερεν ἰσχυρὰ πλήγματα κατὰ τῆς ἐχθρικῆς δυνάμεως, ἡ ὁποία, μετὰ τὴν πτῶσιν

τοῦ Μεσολογγίου, ἐπεχείρησε τὴν ἐκπόρθησιν τοῦ φρουρίου τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ Καραϊσκάκης συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ ἀναζωογονήσῃ τὴν ἐπανάστασιν εἰς ὁλόκληρον τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ ἀποκόπτων καὶ συντρίβων ἐν συνεχείᾳ τὸν πολιορκοῦντα τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν Ρεσίτ πασᾶν, νὰ ἀπελευθερώσῃ τὰς Ἀθήνας. Εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου τούτου ἵδρυσε κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1826 στρατόπεδον ἐν Ἐλευσίνι, εἰς τὸ ὁποῖον συνεκεντρώθησαν διάφορα στρατιωτικὰ στίφη ἐκ Πελοποννήσου καὶ Στερεᾶς, ὡς καὶ τὸ μικρὸν σῶμα τακτικοῦ στρατοῦ, τὸ ὁποῖον, τῇ βοήθειᾳ τῆς Κυβερνήσεως, εἶχεν ἀναδιοργανώσει ὁ Γάλλος συνταγματάρχης Κάρολος Φαβιέρος, ὅστις προσέφερε τότε ἐξόχους ὑπηρεσίας. Ἐν ἐκ τῶν λαμπροτέρων κατορθωμάτων του ἦτο, ὅτι διέσπασε τὸν ἀποκλεισμόν τῶν πολιορκητῶν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, εἰσῆλθεν εἰς τὸ φρούριον μετὰ 600 ἀνδρῶν καὶ ἐφωδίασε τὴν φρουρὰν διὰ πυρίτιδος, ἧς ἐστερεῖτο αὕτη. Ἐκτοτε δὲ παρέμεινεν ἐκεῖ, ἀγωνιζόμενος καὶ συμπάσχων μετὰ τῆς φρουρᾶς.

Ὁ Καραϊσκάκης, διὰ τῶν προαναφερθεισῶν δυνάμεων, ἐνίκησε τὸν Ρεσίτ εἰς τὴν μάχην τοῦ Χαϊδαρίου, ἐν συνεχείᾳ δέ, διαρκοῦντος τοῦ χειμῶνος τοῦ 1826 - 1827, συνέτριψε τὰς τουρκικὰς δυνάμεις τὰς ἐρχομένας εἰς ἐπικουρίαν τῶν πολιορκητῶν τῆς Ἀκροπόλεως, εἰς τὰς μάχας τῆς Ἀραχώβης, τῆς Φοντάνας καὶ τοῦ Διστόμου (Νοέμβριος 1826 - Φεβρουάριος 1827).

Εἰς διάστημα τεσσάρων μηνῶν ἐξεκαθάρισε τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ἐκ τῶν τουρκικῶν φρουρῶν καὶ ἐπανῆλθε νικητῆς εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Ἀττικῆς, τὸ ὁποῖον ἐνισχύθη εἰσέτι διὰ νέων τμημάτων καὶ πολλῶν φιλελλήνων, ἐν οἷς συγκατελέγετο καὶ τὸ μικρὸν στρατιωτικὸν σῶμα τῶν Βαυαρῶν, τοὺς ὁποίους ἀπέστειλεν εἰς Ἑλλάδα ὁ φιλελληνικώτατος βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκος ὁ Α΄, ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Ἑϋδεκ (Heideck).

Τοιοιουτρόπως ὁ Καραϊσκάκης ἀνεζωογόνησεν ὄντως τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἔδωκεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὴν ἄνεσιν νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν χώραν εἰς τακτικὸν πολιτικὸν βίον.

Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῆς Τροιζῆνος (1827)

Ἡ ὑπὸ τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ Τρίτης Ἐθνοσυνελεύσεως ἐκλεγεῖσα Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ, εὐθὺς ὡς ἐβελτιώθη κάπως ἡ πολιτικὴ κατάστασις, ἔσπευσε νὰ συγκαλέσῃ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1826 τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν εἰς Αἶγιναν, ἔνθα ἦτο ἡ ἔδρα τῆς. Ἀλλὰ τότε ἐνεφανίσθη ἐκ νέου ἡ ἐμφωλεύουσα πολιτικὴ διχόνοια. Διότι ἐν ἐκ τῶν πλέον χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων τῆς Ἐπαναστάσεως ἦτο, νὰ ἀναφύωνται μεταξὺ τῶν κομμάτων ὀξύταται πολιτικαὶ ἔριδες, εὐθὺς ὡς ἐβελτιοῦτο ἡ κατάστασις τοῦ πολέμου. Οὕτω καὶ τώρα, ἐνῶ οἱ ἀκολουθοῦντες τὴν Κυβέρνησιν πληρεξούσιοι, οἱ ὁποῖοι ἀνῆκον εἰς τὸ «Ἀγγλικὸν» λεγόμενον κόμμα, συνεμορφώθησαν εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς Κυβερνήσεως, οἱ πληρεξούσιοι οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ «Ρωσσικὸν» κόμμα, τοῦ ὁποῖου ἀρχηγοὶ ἐφέροντο ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς καὶ ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ἀποχωρισθέντες τοῦ νομίμου σώματος, συνεκεντρώθησαν εἰς Ἑρμιόνην. Ὄταν δὲ ἠνώθησαν μετ' αὐτῶν καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων, ἤρχισαν ὑπὸ τὴν

προστασίαν ἐνόπλου δυνάμεως νὰ συνεδριάξουν καὶ νὰ λαμβάνουν ἀποφάσεις, ἀγνοοῦντες τὰς αὐστηρὰς προσκλήσεις τῆς Κυβερνήσεως. Τοιοῦτοτρόπως, ἀντετάχθη Συνέλευσις κατὰ Συνελεύσεως καὶ ἐκ τοῦ διχασμοῦ τούτου ἠπειλεῖτο νέος ἐμφύλιος πόλεμος.

Ἡ ἀνώμαλος αὕτη κατάστασις διετερήθη μέχρι τοῦ τέλους Μαρτίου τοῦ 1827, ὁπότε, τῇ ἐπεμβάσει τῶν σωφρονεστέρων καὶ κατόπιν μεσολαβήσεως τῶν ἀφιχθέντων τότε εἰς Ἑλλάδα Ὑγγλων στρατιωτικῶν, ἦτοι τοῦ στρατηγοῦ Ριχάρδου Τσῶρτς καὶ τοῦ ναυάρχου Θωμᾶ Κόχραν, ἐπῆλθε συνεννόησις μεταξὺ τῶν δύο παρατάξεων καὶ καθωρίσθη κοινὴ ἔδρα τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἢ παρὰ τὴν νῆσον Πόρον Τροιζήν.

Ἡ ἐν Τροιζῇνι Ἐθνοσυνέλευσις, ἀπαρτιζομένη ἐξ 171 πληρεξουσίων, ἤρχισε τὰς ἐργασίας της περὶ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου τοῦ 1827, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Γεωργίου Σισίνη. Πρῶτον ἔργον αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ ἐκλογή τοῦ διαπρεποῦς Κερκυραίου διπλωμάτου καὶ πολιτικοῦ Ἰωάννου Καποδίστρια, ὡς Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος (7 Ἀπριλίου 1827) διὰ μίαν ἑπταετίαν. Ἀξιοσημεῖωτον εἶναι τὸ ἀπὸ 3 Ἀπριλίου 1827 ψήφισμα τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἐκλογήν τοῦ Καποδίστρια: «Θεωροῦσα ὅτι ἡ ὑψηλὴ ἐπιστήμη τοῦ κυβερνᾶν τὴν πολιτείαν καὶ φέρειν πρὸς εὐδαιμονίαν τὸ ἔθνος, ὅτι ἡ ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ ἀπαιτεῖ πολλὴν πεῖραν καὶ πολλὰ φῶτα, τὰ ὅποια ὁ βάρβαρος Ὀθωμανὸς δὲν ἐπέτρεψε ποτὲ εἰς τοὺς Ἕλληνας, θεωροῦσα ὅτι ἀπαιτεῖται ἐπὶ κεφαλῇ τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας ὁ κατὰ πρᾶξιν καὶ θεωρίαν πολιτικὸς Ἕλλην διὰ νὰ τὴν κυβερνήσῃ κατὰ τὸν σκοπὸν τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, ψηφίζει: ὁ κόμης Ἰωάννης Καποδίστριας ἐκλέγεται παρὰ τῆς συνελεύσεως ταύτης τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐμπιστεύεται τὴν νομοτελεστικὴν αὐτῆς δύναμιν ὡς τοιοῦτος θέλει κυβερνήσῃ τὴν ἑλληνικὴν πολιτείαν κατὰ τοὺς καθεστῶτας νόμους».

Παραιτηθείσης δὲ τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐξελέγη τριμελὴς «Ἀντικυβερνητικὴ Ἐπιτροπὴ», ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Γεωργίου Μαυρομιχάλη, ἡ ὁποία θὰ διηύθυνε τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Καποδίστρια.

Τὸ Σύνταγμα τῆς Τροιζῆνος

Μετὰ ταῦτα, ἡ Ἐθνοσυνέλευσις, ἀφοῦ διώρισε καὶ ὥρκισε τὸν μὲν στρατηγὸν Τσῶρτς ἀρχηγὸν τῶν κατὰ ξηρὰν δυνάμεων, τὸν δὲ ναύαρχον Κόχραν ἀρχηγὸν τοῦ στόλου, ἠσχολήθη μὲ τὴν σύνταξιν νέου Συντάγματος, τοῦ δευτέρου κατὰ σειράν, τὸ ὁποῖον περιελάμβανεν 150 ἄρθρα καὶ ἐδημοσιεύθη τὴν 1ην Μαΐου 1827.

Τὸ «Πολιτικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος», τὸ ψηφισθὲν ἐν Τροιζῇνι, εἶναι ἄκρως δημοκρατικὸν καὶ φιλελεύθερον. Ἐν ἄρθρῳ 5 τονίζεται: «Ἡ κυριαρχία ἐνυπάρχει εἰς τὸ ἔθνος, πᾶσα ἐξουσία πηγάζει ἐξ αὐτοῦ καὶ ὑπάρχει ὑπὲρ αὐτοῦ». Τὸ πολίτευμα ὅμως τοῦτο, ἄριστον θεωρητικῶς, οὐδεμίαν ἀπήχησιν εἶχεν εἰς τὸν λαόν. Αἱ περισσότεραι τῶν διατάξεων τοῦ ἦσαν, ἐν τῇ πράξει, ἀνεφάρμοστοι. Ἡ δὲ Κυβέρνησις καὶ ἡ Βουλὴ, ἀντιμετωπίζουσαι ἀνυπερβλήτους δυσχερείας, οὔτε τὴν δύναμιν, οὔτε τὴν θέλησιν εἶχον νὰ ἐπιβάλουν τὸ πολίτευμα τοῦτο, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ πολεμικὴ κατάστασις ἔβαινε ἐπὶ τὰ χεῖριστα.

Ριχάρδος Τσῶρτς Θωμᾶς Κόχραν

Ὡς ἐλέχθη ἤδη, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1827 κατέφθασεν εἰς Πειραιᾶ ὁ Ὑγγλος στρατηγὸς Ριχάρδος Τσῶρτς καὶ ὁ ἐπιφανὴς ναύαρχος Θωμᾶς Κόχραν, ὁ

ὁποῖος εἶχε προσληφθῇ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπηρεσίαν ὑπὸ τοῦ Φιλελληνικοῦ Κομιτάτου τοῦ Λονδίνου μὲ ὑπέρογκον μισθόν. Οὗτοι, διορισθέντες ὑπὸ τῆς ἐν Τροιζῆνι Ἑθνικῆς Συνελεύσεως ἀρχηγοὶ τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεων ἀντιστοίχως, ἀνέλαβον τὴν διεύθυνσιν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ μέτωπον τῆς Ἀττικῆς. Ἀλλ' ὁ Κόχραν ἀπεδείχθη κατώτερος τῶν ἐλπίδων, τὰς ὁποίας οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ φιλέλληνες ἐστήριζαν εἰς τὸ πρόσωπόν του. Ἐπειγόμενος νὰ περιβάλῃ τὸ ὄνομά του διὰ νέας στρατιωτικῆς αἵγλης — ἀνταξίας τῆς φήμης τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀποκτήσει εἰς τὰς κατὰ θάλασσαν ἐπιχειρήσεις τῶν Νοτιοαμερικανικῶν ἐπαρχιῶν — ἐξώθησε τὸ ἐν τῇ Ἀττικῇ Ἑλληνικὸν στράτευμα εἰς πρόωρον καὶ ἀσχεδιάστον πολεμικὴν ἐπιχείρησιν κατὰ τῶν δυνάμεων τοῦ Ρεσίτ Κιουταχῆ, ἀποβλέπων εἰς τὴν ἐξ ἐφόδου ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ἀπεφασίσθη παρὰ τὴν ἀντίθετον γνώμην τῶν Ἑλλήνων ὀπλαρχηγῶν καὶ δὴ τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ Γ. Καραϊσκάκη, ὁ ὁποῖος, δυστυχῶς διὰ τὴν ἑλληνικὴν παράταξιν, ἐτραυματίσθη θανασίμως τὴν 22 Ἀπριλίου 1827 εἰς ἀψιμαχίαν τινα, τὴν δὲ ἐπομένην, ἐξέπνευσε καὶ ἐτάφη εἰς Σαλαμίνα, ὁπόθεν μετεφέρθησαν βραδύτερον τὰ ὅσῃα του εἰς Φάληρον, ἔνθα νῦν ὁ τάφος του. Ὁ θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη ὑπῆρξε μέγα ἀτύχημα διὰ τοὺς Ἕλληνας.

Μάχη Ἀναλάτου Τὴν 24ην Ἀπριλίου, κατ' ἐπίμονον ἀξίωσιν τοῦ Κόχραν, αἱ ἑλληνικαὶ δυνάμεις, ὑπὸ τὸν νέον ἀρχηγόν των Κίτσον Τζαβέλλαν ἐπετέθησαν κατὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ Ρεσίτ πασᾶ. Ἀλλά, παρὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ὑπὸ πάντων γενναιότητα, ἰδίᾳ δὲ ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν καὶ τῶν Κρητῶν, αἱ ἑλληνικαὶ δυνάμεις συγκρουσθεῖσαι εἰς ἀναπεπταμένον πεδῖον, παρὰ τὸν Ἀνάλατον τοῦ Φαλήρου, στερούμεναι δὲ ὀχυρωμάτων καὶ ἀξιολόγου ἵππικοῦ, συνετρίβησαν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης. Εἰς τὴν σύγκρουσιν ταύτην ἔπесαν ὑπὲρ τοὺς 1.500 Ἕλληνες, μεταξὺ τῶν ὁποίων πολλοὶ ὀπλαρχηγοί, ἐκ τῶν πλέον ἐνδόξων.

Παράδοσις Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν Τὰ ὑπολειφθέντα συντρίμματα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, τὰ διασωθέντα εἰς τὰ πολεμικὰ πλοῖα, διεσκορπίσθησαν τῇδε κακεῖσε, ἡ δὲ φρουρὰ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, περιελθοῦσα εἰς ἀπόγνωσιν, ἐσυνθηκολόγησεν ἐντίμως τῇ μεσολαβήσει τοῦ Γάλλου πλοιάρχου Λεμπλὰν (Leblanc), ἀρχομένου τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1827, καὶ ἐξῆλθε τοῦ φρουρίου μετὰ τῶν ὅπλων τῆς. Ἡ Ἀκρόπολις περιῆλθεν οὕτως εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων.

Μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ἡ ἐπανάστασις ἐπέζη τόσον εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅσον καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, ὑπὸ μορφὴν ὀρεινῶν μικροπολέμων μόνον. Εὐτυχῶς, κατὰ τὴν δυσχερῆ ἐκείνην ἐποχὴν, ὁ Ἰμπραὴμ ἐπέδειξε νωθρότητά τινα, ἐξ αἰτίας λόγων πολιτικῶν, οἱοὶ ἦσαν ἡ ἐκδηλωθεῖσα σφοδρὰ δυσαρέσκεια μεταξὺ τοῦ πατρός του καὶ τοῦ Σουλτάνου καὶ ἡ μυστικὴ ἀποστολὴ εἰς Κάϊρον τοῦ συνταγματάρχου Δάβισον, ὁ ὁποῖος, κατ' ἐντολὴν τοῦ Κάννιγκ, ἐδήλωσεν εἰς τὸν Μεχμέτ Ἀλῆν, ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν ἦτο διατεθειμένη νὰ ἐπιτρέψῃ οὐδεμίαν νέαν ἀποστολὴν στρατευμάτων καὶ ἐφοδίων εἰς Πελοπόννησον. Παρὰ ταῦτα, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ἡ ἐπανάστασις εἶχε περιορισθῇ εἰς στενώτατα ὅρια καὶ αἱ δυνάμεις τῆς, κατόπιν ἐπταετοῦς δεινοῦ ἀγῶνος, ἐφαίνοντο ἐξαντληθεῖσαι.

Ἄλλ' ἡ μακρὰ διάρκεια τῆς ἐπαναστάσεως, οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ θυσίαι τῶν Ἑλλήνων, εἶχον συγκινήσει βαθύτατα, ἐκτὸς τῆς διεθνοῦς κοινῆς γνώμης, καὶ τὰς Εὐρωπαϊκὰς κυβερνήσεις, αἱ ὁποῖαι, ὡς ἐλέχθη ἤδη, ἀπὸ τοῦ 1826 ἀνεξή-
τουν λύσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ζητήματος.

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ διπλωματία καὶ ἡ Ἑλλάς (1826 - 1827)

Ἡ λύσις
τοῦ Ἑλληνικοῦ
Ζητήματος

Μετὰ τὴν ἀτυχῆ πρότασιν τῆς περὶ ἰδρύσεως τριῶν ἡγεμονιῶν ἐν Ἑλλάδι (Ἰανουάριος 1824), ἡ Ρωσικὴ διπλωματία, συναγωνιζομένη τὸν Γεώργιον Κάννιγκ, δὲν ἐγκατέλειψε τὰς ἐνεργείας τῆς πρὸς ἐξεύρεσιν λύσεώς τινος, ἱκανοποιούσης, ἔστω καὶ μερικῶς, τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος. Ἐπεχείρησε μάλιστα νὰ ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν τῶν διευρωπαϊκῶν συνεννοήσεων ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ζητήματος. Διὰ νὰ διευκολύνῃ δὲ τὰς συνεννοήσεις ταύτας, συν-
εμορφώθη πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων καὶ ἀποκατέστησε πλήρως τὰς, ἀπὸ τοῦ 1821, διακοπείσας διπλωματικὰς σχέσεις μετὰ τῆς Τουρκίας, ἀποστείλασα πρεσβευτὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν Ribeaupierre. Ἐκάλεσεν ἐν συνεχείᾳ τὰς Μεγάλας Δυνάμεις νὰ ἀποστείλουν ἀντιπροσώπους των εἰς Πετρούπολιν καὶ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1825 ἐπανελήφθησαν εἰς τὴν ρωσικὴν πρωτεύουσαν αἱ διπλωματικαὶ περὶ Ἑλλάδος συζητήσεις, αἱ ὁποῖαι ὅμως εἰς οὐδὲν ἀπέληξαν, λόγῳ κυρίως τῆς ἀντιδράσεως τῆς Ἀγγλίας, ἡ ὁποία ἐπεδίωκε ν' ἀναλάβῃ αὐτὴ ἡ ἰδία τὴν πρωτοβουλίαν τῆς λύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Ζητήματος.

Ἀπεφάσισεν, ἐν τούτοις, ἡ διάσκεψις ἐκείνη τῆς Πετροπόλεως, διὰ τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς 26ης Μαρτίου/7ης Ἀπριλίου 1825, ὅπως οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευταὶ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων προβοῦν εἰς χωριστὰ ἕκαστος διαβήματα, ὑπὸ τὸν τύπον προσφορᾶς καλῆς ὑπηρεσίας, ἵνα πεισθῇ ἡ Ὑ. Πύλη, ἄνευ οὐδεμιᾶς πιέσεως, νὰ καταπαύσῃ τὰς ἐχθροπραξίας κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ δεχθῇ τὴν μεσολάβησιν τῆς Εὐρώπης, πρὸς ἐξεύρεσιν μετριοπαθοῦς λύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Ζητήματος. Ἀλλὰ τὰ διαβήματα ταῦτα τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῶν ἀπερρίφθησαν ἀδιστάκτως ὑπὸ τῆς Ὑ. Πύλης, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι ἡ ἐπέμβασις τῆς Εὐρώπης ἦτο ὑπὲρ τὸ δέον χλιαρά, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ὁ Ἰμπραὴμ ἐθριάμβευεν εἰς Πελοπόννησον.

Παραλλήλως, ἡ Ἀγγλικὴ διπλωματία, ὑφαίνουσα τὸ ἰδικόν της ὕφασμα καὶ ἐνεργοῦσα αὐτοτελῶς, ἤρχετο εἰς στενωτέραν ἐπαφὴν μετὰ τῶν Ἑλλήνων. Κατ' ἐντολὴν τοῦ Γ. Κάννιγκ ὁ πρεσβευτὴς Στράτφορντ Κάννιγκ (Stratford Canning), μεταβαίνων εἰς Κωνσταντινούπολιν, συνηντήθη εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Ὑδρας Πελοποννησιακὴν ἀκτὴν μετὰ τοῦ Ἀλ. Μαυροκορδάτου καὶ τοῦ Κ. Ζωγράφου (Ἰανουάριος 1826), τοὺς ὁποίους ἐπεχείρησε νὰ πείσῃ, ὅπως ἡ Ἑλλάς, ἐν ὅψει τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν δυσχερειῶν, παραιτηθῇ τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας.

Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ, νέος παράγων ὑπείσθηθεν εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν πολιτικὴν κίνησιν, ὁ ὁποῖος ἐπετάχυνε τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ζητήματος. Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1825 ἀπέθανεν ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας Ἀλέξανδρος Α' καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ νεώτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ Νικόλαος. Ὁ Νικόλαος ὁ Α', ἀνὴρ σταθερὸς καὶ ἀποφασιστικός, ἐξεδήλωσε τὴν σαφῆ πρόθεσιν

του, νὰ ἐπιδιώξη ταχέως καί, εἰ δυνατόν εἰρηνικῶς, τὴν λύσιν τῶν μεταξὺ τῆς Ρωσίας καὶ Τουρκίας ἐκκρεμῶν ζητημάτων, ἐν οἷς συγκατελέγετο καὶ τὸ Ἑλληνικόν. Διὰ νὰ πιέσῃ δὲ ἐντονώτερον τὴν Τουρκίαν, ἀλλὰ καὶ τὰς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις, ἀπηύθυνε τὴν 5/17 Μαρτίου 1826 πρὸς τὴν Τουρκίαν διακοίνωσιν, διὰ τῆς ὁποίας ἐζήτει ὅπως ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ρυθμίσῃ, ἐντὸς τακτῆς προθεσμίας, τὰ μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν ἐκκρεμῆ ζητήματα, κυρίως δὲ τὸ ζήτημα τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ καθεστώτος τῶν Παραδουναβίων Ἡγεμονιῶν, ὡς ἦτο τοῦτο πρὸ τοῦ 1821.

Πρωτόκολλον Πετροπούλεως

Ἡ νέα πολιτικὴ γραμμὴ τῆς Ρωσίας ἀνησύχησε τὰς Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίᾳ τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν, αἱ ὁποῖαι ἀπέστειλαν εἰς Πετρούπολιν ἐκτάκτους ἀπεσταλμένους, διὰ νὰ παρακολουθήσουν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰς προθέσεις καὶ τὴν δραστηριότητα τοῦ νέου Τσάρου.

Ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας ἀπεστάλη τότε εἰς Ρωσίαν ὁ στρατάρχης δοῦξ Οὐέλλιγκτων, ὁ ὁποῖος ἐκ τῶν κατ' ἰδίαν συνομιλιῶν καὶ ἐκ τῶν ἐπισήμων δηλώσεων τοῦ Νικολάου Α' ἐξήγαγε τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ νέος αὐτοκράτωρ ἦτο ἀποφασισμένος νὰ λύσῃ ὅπωςδῆποτε τὸ Ἑλληνικὸν Ζήτημα ἐν συνεργασίᾳ μεθ' ὅλων τῶν συμμάχων του, ἢ καὶ ἐνεργῶν μόνος. Δι' ὃ καὶ ὁ Οὐέλλιγκτων μετὰ σπουδῆς καὶ ἄνευ εἰδικῆς ἐντολῆς τοῦ Γ. Κάννιγκ ὑπέγραψε μετὰ τῶν Ρώσων τὸ Πρωτόκολλον τῆς 23 Μαρτίου /4 Ἀπριλίου 1826, τὸ ὁποῖον ἀπετέλεσε τὴν πρώτην διεθνῇ πράξιν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας.

Διὰ τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς Πετροπούλεως ἰδρύετο αὐτόνομον κράτος, ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Τουρκίας καὶ φόρου ὑποτελὲς εἰς αὐτήν, τὸ ὁποῖον θὰ ἔφερε τὸ ὄνομα «Ἑλλάς». Δι' ἐτέρων διατάξεων, αἱ δύο συμβαλλόμεναι Δυνάμεις ἐπεφυλάσσοντο νὰ καθορίσουν τὰ ὅρια τοῦ αὐτονόμου κράτους τῆς Ἑλλάδος, ἀνελάμβανον δὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀνακοινώσουν τὸ περιεχόμενον τοῦ Πρωτοκόλλου τούτου καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἄλλας Δυνάμεις, ἥτοι τὴν Γαλλίαν, τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Πρωσσίαν, ἵνα ἀπὸ κοινοῦ καθορίσουν διὰ συζητήσεων διεξαχθησομένων ἐν Λονδίνῳ τὰ μέτρα, δι' ὧν θὰ ἐπέβαλλον τὴν θέλησιν των ἐπὶ τῶν ἐμπολέμων.

Αἱ λοιπαὶ Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης ὑπεδέχθησαν διαφοροτρόπως τὸ πρωτόκολλον τῆς Πετροπούλεως. Ὁ Μέττερνιχ διὰ διπλωματικοῦ ἐλιγμοῦ ἐπεχείρησε νὰ περιπλέξῃ ἐκ νέου τὸ ζήτημα, καὶ δι' ὑπομνήματός του, ἐπιγραφομένου «Περὶ τῆς ἐνεστώσης στάσεως τῆς Κυβερνήσεως τῆς Βιέννης ἐν τῷ ζητηματι τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Ἀνατολῆς», ἀπέρριπτε προκαταβολικῶς τὴν χρῆσιν πειστικῶν μέτρων πρὸς ἐξαναγκασμὸν τῆς Ὑ. Πύλης ν' ἀποδεχθῇ τὸ Πρωτόκολλον. Κατὰ τὴν γνώμην του, ἡ Πύλη ἠδύνατο, ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας, νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν εἰρήνευσιν τῶν ὑπηκόων της. Παραλλήλως, ἐνίσχυε μυστικῶς τὸν Σουλτᾶνον εἰς τὴν ἀδιαλλαξίαν του καὶ τὸν συνεβούλευεν, ὅπως δώσῃ εἰς τὴν Εὐρώπην σαφῆ ἀπόδειξιν κρατικῆς ἰσχύος καὶ τάξεως. Ἡ ἐξόντωσις, κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, τοῦ διεφθαρμένου τάγματος τῶν Γενιτσάρων, ὀφείλεται εἰς τὰς παραινήσεις τῆς Αὐστριακῆς πολιτικῆς. Ἡ Κυβέρνησις τῆς Πρωσσίας συνετάχθη πρὸς τὰς ἀπόψεις τοῦ Μέττερνιχ. Εἰς τὴν Γαλλίαν ὅμως, ὅπου ὁ φιλελληνισμὸς εἶχεν ἐπικρατήσῃ ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον, ἡ Κυβέρνησις τοῦ Ἰωσήφ Βιλλέλ (Villèle), ἡ ὁποία μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἠκολούθει τὴν πολιτικὴν τοῦ Μέττερνιχ, μετέβαλε γραμμὴν ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς κοινῆς γνώμης καὶ δι' ἀνακοινώσεως ἀπὸ 6/18 Δεκεμβρίου 1826 ἀπεδέχετο τὸ πρωτόκολλον τῆς Πετροπούλεως, οὐχὶ ἀπλῶς ὡς ἐγγυήτρια Δύναμις, ἀλλὰ καὶ ὡς συμβαλλομένη.

Μετὰ τὴν προσχώρησιν τῆς Γαλλίας εἰς τὸ Πρωτόκολλον τῆς Πετροπόλεως, αἱ διαπραγματεύσεις συνεχίσθησαν ἐν Λονδίνῳ καὶ μετ' ὀλίγους μῆνας κατέληξαν εἰς τὴν ὑπογραφὴν τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου τῆς 24ης Ἰουνίου /6ης Ἰουλίου 1827, ὑπὸ τῶν ἐκπροσώπων τῶν τριῶν προστατίδων Δυνάμεων, Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας (Δούδλεϋ, Πολινιάκ, Λίεβεν). Τὸ πρωτόκολλον τοῦτο τοῦ Λονδίνου, (ἄλλως Ἰουλιανή Σύμβασις), ἀπετέλεσε μέγαν σταθμὸν εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ἡ Μεγάλη Βρεταννία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ρωσία προέτεινον τὴν ἄμεσον κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν καὶ προσεφέροντο νὰ μεσολαβήσουν πρὸς τοῦτο μεταξὺ τῶν ἐμπολέμων.

Ἡ Ἰουλιανή Σύμβασις περιλαμβάνει, κατ' οὐσίαν, τὰ αὐτὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Πετροπόλεως, ἐπὶ πλέον δέ, μυστικούς τινας ὅρους διαλαμβάνοντας τὰ δυναμικὰ μέτρα, τὰ ὅποια θὰ ἐλάμβανον αἱ συμβαλλόμεναι Δυνάμεις, διὰ νὰ ἐξαναγκάσουν τὴν Ὑ. Πύλιν νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὴν θέλησίν των. Μεταξὺ τῶν μέτρων τούτων ἦτο καὶ ἡ ἀποστολὴ ὑφ' ἐκάστης τῶν τριῶν Δυνάμεων ναυτικῆς μοίρας εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου.

Ὡς ἀνεμένετο, ἡ Τουρκία ἠρνήθη καὶ πάλιν νὰ δεχθῇ καὶ τὸ νέον τοῦτο πρωτόκολλον τοῦ Λονδίνου, καὶ ἀπέρριψε σκαιῶς τὴν περὶ μεσολαβήσεως πρότασιν τῶν τριῶν Δυνάμεων. Εἶχεν ἄλλωστε, ἐν τῷ μεταξὺ, ἀποθάνει ὁ πρωθυπουργὸς Γ. Κάννιγκ (Αὐγούστος 1827) καὶ εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἐλαττοῦται, μεταξὺ τῶν διαδόχων του, ὁ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐνθουσιασμός.

Ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου

Κατόπιν τῆς ἀρνήσεως τῆς Ὑ. Πύλης ὅπως δεχθῇ τὴν μεσολάβησιν τῶν τριῶν Προστατίδων Δυνάμεων, οἱ ναύαρχοι τῶν ἐν τῷ Αἰγαίῳ ναυτικῶν μοιρῶν τῶν συμμάχων, Ἐδουάρδος Κόδρινγκτον (Codrington) καὶ Ἑρρίκος de Rigny, ἐνετάλησαν νὰ παρασκευάσουν τὰ μέτρα, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐπεβάλλετο εἰς τοὺς ἐμπολέμους ἡ ἀνακωχή. Μεταξὺ τῶν μέτρων τούτων ἦτο ἡ διακοπὴ πάσης ἐπικοινωνίας μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ Πελοποννήσου καὶ ὁ ἐξαναγκασμὸς εἰς ἀπραξίαν τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν Τουρκοαιγυπτιακῶν δυνάμεων ἐν Πελοποννήσῳ.

Ἀλλ' ὁ Ἰμπραὴμ πασᾶς, ἀρχιστράτηγος τῶν Αἰγυπτίων, δὲν ἐδείχθη πρόθυμος νὰ σεβασθῇ τὴν θέλησιν τῶν Εὐρωπαίων ναυάρχων. Ἀντιθέτως, διεβουκόλει καὶ παρεπλάνα αὐτοῦς, ἀπαντῶν ἀορίστως εἰς τὰς διακοινώσεις των, ἐνῶ συνέχιζε τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς ἐν Πελοποννήσῳ.

Πρὸ τῆς τοιαύτης συμπεριφορᾶς, οἱ τρεῖς ναύαρχοι (εἶχεν ἤδη, ἀπὸ τῆς 13ης Ὀκτωβρίου, πλεύσει εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος καὶ ἡ Ρωσικὴ μοῖρα ὑπὸ τὸν ναύαρχον Heyden), ἠξίωσαν τὴν διάλυσιν καὶ ἀπ' οἱμάκρυνσιν ἐκ τῶν ἐλληνικῶν ὑδάτων τοῦ Τουρκοαιγυπτιακοῦ στόλου καὶ διὰ νὰ ἐπιτύχουν τοῦτο, ὠδήγησαν τὰς μοίρας των τὴν 8/20 Ὀκτωβρίου 1827 εἰς τὸν λιμένα τῆς Πύλου, ἔνθα ἐναυλόχει ὁ τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος ὑπὸ τοὺς Ταχὴρ πασᾶν καὶ Μουχαρρέμ βέην. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐκ τῶν τριῶν ναυάρχων οὐδεὶς εἶχεν ἐξουσιοδοτησιν πυρὸς κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν. Ἀλλ' ἡ ἠλεκτρισμένη ἀτμόσφαιρα, ἣτις εἶχε δημιουργηθῇ ἐκ τῶν συνεχῶν προκλήσεων τῶν Τουρκοαιγυπτίων, ὠδήγησεν

εἰς πολεμικὴν σύρραξιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ στόλος τῶν συμμάχων συνέτριψε τὸν τουρκοαἰγυπτιακόν.

Πρὶν δύσῃ ὁ ἥλιος τῆς ἡμέρας ἐκείνης, εἶχον καταστραφῇ τὰ πλεῖστα τῶν ἐχθρικῶν πολεμικῶν πλοίων καὶ ἀπηνθρακωμένα πτώματα καὶ πυρίκαυστα συντρίμματα ἐκάλυπτον τὸν μεγάλον λιμένα τῆς Πύλου.

Ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου, λόγῳ τῶν ποικίλων συνεπειῶν της, ἀποτελεῖ κοσμοϊστορικόν, ὄντως, γεγονός. Ὑπῆρξε νίκη, οὐχὶ μόνον κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον ὅλων τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κυβερνήσεων, αἱ ὁποῖαι ἀντετίθεντο εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος. Κυρίως δὲ ἀπετέλεσε τὸν θρίαμβον τῆς κοινῆς γνώμης τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. «Ἡ μάχη τοῦ Ναυαρίνου, ἔγραψεν ὁ Πιέρ Λεμπρέν (Pierre Lebrun), ἦτο κατόρθωμα λαῶν. Ὁ ἀλαλαγμὸς τῆς νίκης, ὁ ἐκπεμπόμενος ἐκ τῶν ἑλληνικῶν θαλασσῶν, εἶναι ἴσως ὁ πρῶτος, τὸν ὁποῖον ὕστερον ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνας ἐδέχθησαν ὅλοι οἱ λαοὶ μετὰ κοινῆς συμπαθείας. Τὸ πυροβόλον τοῦ Ναυαρίνου ἀνήγγειλε τὴν ὑψωσιν, ὑπεράνω τῶν ἡγεμονικῶν θρόνων, τῆς κοινῆς γνώμης, ἡ ὁποία διὰ πρώτην φορὰν ἔγινεν ἀληθῆς βασίλισσα διαθέτουσα στόλους καὶ πυροβόλα, δίδουσα διαταγὰς εἰς τοὺς ναυάρχους καὶ συναρπάζουσα τοὺς ἡγεμόνας, ὥστε ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν νίκην καὶ νὰ ἰδιοποιηθοῦν τὰς δάφνας αὐτῆς».

Ὡς ἦτο ἐπόμενο, ἡ ἐπαναστατημένη Ἑλλὰς ὑπεδέχθη χαρμοσύνως τὴν ναυμαχίαν καὶ ἐστήριξεν ἐπ' αὐτῆς ὑπερβολικὰς προσδοκίας, αἱ ὁποῖαι παρέμειναν ἀνεκπλήρωτοι.

Ἡ ἐντύπωσις ἐκ τῆς νικηφόρου ναυμαχίας ὑπῆρξε διάφορος εἰς τὰς τρεῖς χώρας, εἰς τῶν ὁποίων τοὺς στόλους ὠφείλετο ἡ νίκη. Ἡ Ρωσία πᾶσα ἐπληρώθη χαρᾶς, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι συνέβαλεν εἰς τὴν νίκην, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι κατεστράφη τὸ φυσικὸν ἀντίρροπον τοῦ ρωσικοῦ στόλου, ὁ ὁποῖος ἀπέκτησεν οὕτω ἀνεμπόδιστον ἐλευθερίαν κινήσεως εἰς τὸν Εὐξείνιον. Εἰς τὴν Γαλλίαν, ἡ κοινὴ γνώμη ἐχαιρέτισεν ἐνθουσιωδῶς τὸ γεγονός καὶ ἐπέβαλεν εἰς τὴν νέαν Κυβέρνησιν Μαρτινιάκ (Gay Martignac) πολιτικὴν περισσότερον ἀποτελεσματικὴν πρὸς διευθέτησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ζητήματος. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὅμως, ἢ τε Κυβέρνησις καὶ ἡ κοινὴ γνώμη, ἐξαιρέσει τῶν φιλελευθέρων, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν τὴν ἀντιπολίτευσιν, κατεδίκασαν τὴν ναυμαχίαν, τὴν ὁποίαν ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας, ἐν τῷ ἐναρκτηρίῳ λόγῳ τοῦ Μαρτίου 1828, ἀπεκάλεσεν «ἀτυχὲς γεγονός». Ἀντιθέτως, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως εἰς τὴν Ἀνω Βουλὴν, λόρδος Ρᾶσσελ (Russell), ἐχαρακτήρισε τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου, ὡς τὴν ἐντιμοτέραν νίκην ἐξ ὅσων γνωρίζει ἡ Ἱστορία, διότι ὑπηγορεύθη οὐχὶ ἐξ ἰδιοτελῶν συμφερόντων, ἀλλ' ἐξ αἰσθημάτων φιλελευθέρων ὑπὲρ δεινοπαθοῦντος λαοῦ ἱστορικοῦ.

Ὁ Σουλτᾶνος ὅμως, ὅχι μόνον δὲν ἐπτοήθη ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ναυμαχίας, ἀλλὰ, πλήρης ὀργῆς, ἐκάλεσεν εἰς ἱερὸν συναγερμὸν τοὺς Μωαμεθανοὺς τῆς Αὐτοκρατορίας πρὸς περιφρούρησιν τῶν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων του καὶ τῆς ἀκεραιότητος τῆς χώρας του. Ἡ δὲ Τουρκικὴ Κυβέρνησις, ὑπακούουσα εἰς τὰς συμβουλὰς τῆς Αὐστρίας, ἐπεχείρησε νὰ διασπάσῃ τὴν ὁμοφωνίαν τῶν τριῶν Δυνάμεων, κολακεύουσα τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν καὶ πολιτευομένη αὐστηρῶς πρὸς τὴν Ρωσίαν, τὴν ὁποίαν κατηγορεῖ δημοσίᾳ καὶ ἀπροκαλύπτως δι' ἀπιστίαν καὶ ἐμφανῇ ἐχθρότητα κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῆς Τουρκικῆς πολιτικῆς, ἡ συνεργασία τῶν τριῶν

Προστατίδων Δυνάμεων διετηρήθη ἀρραγής, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς συνθήκης τῆς 6ης Ἰουλίου 1827. Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευταὶ αὐτῶν Στράτφορντ Κάννιγκ τῆς Ἀγγλίας, κόμης Γκιγεμινὸς (Guilleminot) τῆς Γαλλίας καὶ Ριμποπιέρ (Ribeauipierre) τῆς Ρωσίας, ἀφοῦ ἐξέφρασαν πρὸς τὸν Τοῦρκον ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τὴν λύπην των διὰ τὰ θλιβερὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀνάγκης εἰς τὴν ὁποίαν εὐρέθησαν οἱ ναύαρχοι αὐτῶν ν' ἀντιτάξουν βίαν κατὰ τῆς βίας, ἐπέμειναν ἀνενδότως, ὅτι ὥφειλεν ἡ Ὑ. Πύλη νὰ δεχθῇ τὸ ταχύτερον τὴν μεσολάβησιν τῶν Δυνάμεων διὰ τὴν εἰρήνευσιν τῶν Ἑλλήνων, κατὰ τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου, ἠπειλήσαν δέ, ἐν ἐναντία περιπτώσει, διακοπὴν τῶν διπλωματικῶν σχέσεων μετὰ τῆς Τουρκίας. Ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις, θεωροῦσα ἑαυτὴν ἀδικηθεῖσαν, ὅχι μόνον δὲν ἐδέχθη τὰς προτάσεις τῶν τριῶν πρεσβευτῶν, ἀλλ' ἀντιθέτως ἠξίωσεν ὑπερόγκους ἀποζημιώσεις, ἠθικὴν ἱκανοποίησιν καὶ κυρίως τὴν παραίτησιν τῶν Δυνάμεων ἀπὸ πάσης μεσολαβήσεως. Πρὸ τῆς τοιαύτης καταστάσεως, οἱ πρέσβεις τῶν τριῶν Δυνάμεων ἐγκατέλειψαν τὴν Κωνσταντινούπολιν τὴν 8ην Δεκεμβρίου 1827 καὶ κατηυθύνθησαν εἰς Κέρκυραν, ἐνῶ ἡ ἐν Λονδίνῳ διάσκεψις διεκήρυττε τὴν ἐμμονὴν τῶν συμμάχων εἰς τὰς ἀποφάσεις των καὶ τὴν εἰλικρινῆ συνεργασίαν των, κατὰ τὰς διατάξεις τῆς Ἰουλιανῆς συνθήκης.

Καποδίστριας

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1828 ἀφίχθη εἰς Ἑλλάδα ὁ Κυβερνήτης Ἰωάννης Καποδίστριας, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπεσκέφθη τὰς πρωτευούσας τῶν Προστατίδων Δυνάμεων καὶ συνωμίλησε μετὰ τῶν κυβερνήσεων αὐτῶν. Ὁ ὑπέρροχος ἐκεῖνος Ἕλλην εἶχεν ἤδη προσφέρει ὑψίστας ὑπηρεσίας εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, ὡς Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας τῆς Ἰονίου Πολιτείας (1801-1807) καὶ ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας. Ὑπὸ τὴν τελευταίαν ταύτην ιδιότητα ἠγωνίσθη μετὰ μεγίστου θάρρους νὰ ἐπιλύσῃ ριζικῶς τὸ Ἑλληνικὸν Ζήτημα καὶ τὰς ἄλλας ρωσοτουρκικὰς διαφοράς, ἐξωθῶν τὴν Ρωσίαν εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας. Ἀλλ' ἡ δυναμικὴ πολιτικὴ του, διαβληθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μέττερνιχ καὶ τοῦ Κάστλερυγ, ἐγκατελείφθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Α', μὲ ἀποτέλεσμα τὴν μακρὰν παράτασιν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὸν ἀφανισμόν χιλιάδων Ἑλλήνων.

Ἀναλαβὼν τώρα τὴν διακυβέρνησιν τῆς καθημαγμένης Ἑλλάδος, ἐπεδόθη μετὰ θείου ζήλου εἰς τὴν ὀργάνωσιν κράτους συγχρόνου, ἀνταποκρινομένου στοιχειωδῶς εἰς τὰς περὶ κράτους ἀντιλήψεις τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Εὐρεθεὶς πρὸ ἀληθοῦς χάους, ἤντλησε δύναμιν ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ ἐνέπνευσε θάρρος εἰς τὸν κατακουρασμένον λαόν, ὑπομνήσας εἰς τὴν πρώτην πρὸς τοὺς Ἕλληνας προκήρυξίν του τὸ βιβλικόν: «Ἐὰν ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, οὐδεὶς καθ' ἡμῶν». Ἐκτοτε, παραμερίσας προσωρινῶς τοὺς πολυτελεῖς διὰ τὴν συντετριμμένην Ἑλλάδα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κοινοβουλευτικοὺς θεσμούς, κατέβαλεν ὑπερανθρώπους προσπάθειάς, διὰ νὰ δημιουργήσῃ ἐκ τοῦ μηδενὸς χρηστὴν διοίκησιν, παιδείαν, δικαιοσύνην, καὶ νὰ ἀναστηλώσῃ τὸν οἰκονομικὸν βίον τοῦ νεοπαγοῦς κράτους.

Ἀλλὰ ποίου κράτους; Ἡ ἐν Λονδίνῳ Συνδιάσκεψις, συγκειμένη ἐκ τοῦ

ὑπουργοῦ τῶν Ἑξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας λόρδου Ἀμπερντην (Aberdeen) ὡς προέδρου καὶ τῶν ἐν Λονδίνῳ ἀντιπροσώπων τῆς Γαλλίας πρίγκιπος Πολινιάκ (Polignac) καὶ τῆς Ρωσίας πρίγκιπος Λίεβεν (Lieven), εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ διπλωματικὴ λύσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Ζητήματος, ἀπορρίπτουσα τὰς δραματικὰς ἐκκλήσεις τοῦ Καποδίστρια καὶ φαλκιδεύουσα τὸ ὀροθετικὸν σχέδιον τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῶν τῶν τριῶν συμμάχων, οἵτινες ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1828 συνδιεσκέπτοντο ἐν Πόρῳ μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, καθώρισε κατ' εἰσήγησιν τοῦ προέδρου τῆς, ἔστω καὶ προσωρινῶς, διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 4/16 Νοεμβρίου 1828 τὰ ὅρια τοῦ αὐτονόμου ἀλλ' ὑποτελοῦς εἰς τὸν Σουλτᾶνον Ἑλληνικοῦ κράτους μόνον εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὰς πλησίον αὐτῆς νήσους καὶ τὰς Κυκλάδας.

Ἡ δυσμενὴς αὕτη ἀπόφασις τῶν συμμάχων κατέθλιψε τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι, καταρῶμενοι τὸ παράλογον πρωτόκολλον τοῦ Λονδίνου, συνεσπειροῦντο περὶ τὸν Κυβερνήτην των, ὅστις ἐξηγέρθη ἐναντίον τῶν δεσμῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἡ Εὐρωπαϊκὴ διπλωματία ἐπεχειρεῖ νὰ καταπνίξῃ τὰ ἱστορικὰ καὶ δημογραφικὰ δίκαια τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Διὸ καὶ ὁ Καποδίστριας, ἀδιαφορῶν πρὸς τὴν δοθεῖσαν προσωρινὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τῶν ἑλληνικῶν ὀρίων, ἐπέμεινεν εἰς τὴν προσπάθειάν του νὰ ἐπεκτείνῃ καὶ νὰ τονώσῃ τὰς πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ στρατιωτικὰς ἐνεργείας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐφρόντισεν, ὅλως ἰδιαιτέρως, νὰ περισυλλέξῃ καὶ νὰ ὀργανώσῃ τὰ ράκη τοῦ ἐνδόξου στρατοῦ τῆς ἐπαναστάσεως, διὰ νὰ τὰ χρησιμοποιήσῃ εἰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τῶν Τούρκων εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. Καὶ ἔπραξε τοῦτο, διότι ἐπίστευεν, ὅτι ἡ Συνδιάσκεψις τοῦ Λονδίνου δὲν ἦτο δυνατόν ἢ νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τῆς, κατὰ τὸν ὀριστικὸν καθορισμὸν τῶν ὀρίων τοῦ Κράτους, τὰς ὑπὸ Ἑλληνικῶν στρατευμάτων κατεχομένας περιοχὰς τῆς Ρούμελης. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὠργανώθησαν ἐκστρατεῖαι, εἰς μὲν τὴν Δυτικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸν Ριχάρδον Τσώρτς, εἰς δὲ τὴν Ἀνατολικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην. Ἀμφότεραι αἱ ἐκστρατεῖαι ἐκεῖναι ὑπῆρξαν ἐπιτυχεῖς. Ἡ νίκη τοῦ Δ. Ὑψηλάντου εἰς τὴν Πέτραν τῆς Βοιωτίας τὴν 12ην Σεπτεμβρίου 1829 ὑπῆρξεν ἡ τελευταία στρατιωτικὴ ἐπιχείρησις κατὰ τῶν Τούρκων. Τοιοῦτοτρόπως, ὁ αἵματηρὸς ἀγὼν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐλευθερίας, τὸν ὁποῖον ἐνεκαίνιασεν ὁ ἀτυχὴς Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης εἰς τὸ Ἰάσιον τῆς Μολδαβίας, ἐτερματίσθη νικηφόρος ὑπὸ ἐνὸς ἄλλου μέλους τῆς ἰδίας ἐπιφανοῦς οἰκογενείας, τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου.

Τραχύτερος τοῦ πολεμικοῦ ἀγῶνος κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ὑπῆρξεν ὁ ἐσωτερικὸς ἀγὼν τοῦ Καποδίστρια διὰ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς νεοπαγοῦς πολιτείας. Ἐν τῇ προσπάθειά του νὰ δημιουργήσῃ κράτος ἀνάλογον πρὸς τὰ ἐν Εὐρώπῃ λειτουργοῦντα, ἔλαβεν αὐστηρὰ μέτρα διοικητικὰ καὶ οἰκονομικά, τὰ ὁποῖα δυσηρέστησαν πολλοὺς ἐκ τῶν προκρίτων καὶ μάλιστα τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὸ Ἀγγλικὸν καὶ εἰς τὸ Γαλλικὸν κόμμα, οἱ ὅποιοι, ἀπολέσαντες τὴν δύναμίν των, κατηγόρουν τὸν Καποδίστριαν ὅτι ἐκυβέρνηα αὐταρχικῶς καὶ ἡξίουν τὴν ἐπάνοδον τῆς χώρας εἰς τὸ συνταγματικὸν καθεστῶς.

Διὰ νὰ ἀποστομώσῃ τὴν ἀρχομένην ἀντιπολίτευσιν, συνεκάλεσε τὴν 11/23 Ἰουλίου 1829 τὴν Δ' ἐν Ἀργεὶ Ἐθνικὴν Συνέλευσιν, ἡ ὁποία, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Γεωργίου Σισίνη, ἐνέκρινε δέκα τρία ἐν συνόλῳ ψηφίσματα εἰσαχθέντα ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, διὰ τῶν ὁποίων ἐρρυθμίζοντο τὰ πλέον ἐπείγοντα ἐθνικὰ καὶ πολιτικὰ θέματα. Διὰ τοῦ πρώτου ψηφίσματος ἡ ἐν Ἀργεὶ Συνέλευσις πα-

ρέσχεν εἰς τὸν Κυβερνήτην τὴν ἄδειαν νὰ διαπραγματευθῇ μετὰ τῶν ἀντιπρόσωπων τῶν Προστατίδων Δυνάμεων τὸ θέμα τῶν ἐθνικῶν συνόρων, συμφώνως πρὸς τὰς ἐν Ἐπιδαύρῳ ἀπὸ τοῦ 1822 ληφθείσας ἀποφάσεις. Τὰ ἄλλα ψηφίσματα ἀνεφέροντο εἰς τὴν ἴδρυσιν 27μελοῦς Γερουσίας εἰς τὴν θέσιν τοῦ καταργουμένου Πανελληνίου, εἰς τὸν διακανονισμόν τῶν οἰκονομικῶν, εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν πολεμικῶν δυνάμεων, εἰς τὴν θέσπισιν τοῦ φοίνικος ὡς νομισματικῆς μονάδος, εἰς τὴν ἀνέγερσιν ἐκκλησίας ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος Θεοῦ, εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν ἐξαγωγῆς ἀρχαιοτήτων κτλ.

Μετὰ τὴν λήξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνελεύσεως, πρῶτιστος σκοπὸς τοῦ Κυβερνήτου ἦτο ἡ ἐκτέλεσις τῶν ψηφισμάτων τούτων. Ἀλλὰ τότε ἀκριβῶς ἀνεπτύχθη κατ' αὐτοῦ δριμεῖα καὶ πεισματώδης ἀντιπολίτευσις, παρεμβάλλουσα ἀλλεπάλληλα ἐμπόδια εἰς τὸ ἔργον του.

Παρὰ τὰς μεγάλας ταύτας δυσχερείας, ὁ Καποδίστριας ἐξηκολούθησε νὰ ἐργάζεται ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος καὶ νὰ παλαίῃ ἀνενδότης κατὰ τῶν πολιτικῶν του ἀντιπάλων, τοὺς ὁποίους ἐνίσχυον εἰς τὸ καταλυτικὸν ἔργον των οἱ ἐν Ναυπλίῳ διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας βαρῶνος Rouen καὶ Ἐδουάρδος Dawkins, οἱ ὅποιοι ἐπίστευον πλανώμενοι, ὅτι ὁ Καποδίστριας ἐπεδίωκε νὰ ἐγκαθιδρύσῃ ἐν Ἑλλάδι ἀκλόνητον τὴν ρωσικὴν ἐπιρροήν.

Ἡ κατὰ τοῦ Καποδίστρια ἀχαλίνωτος ἀντιπολίτευσις, ἀποθρασυνθεῖσα καὶ ἀπολέσασα τελικῶς τὸν ἔλεγχον τῶν πράξεών της, ἀνέκοψε τὸ ἔργον του καὶ τὴν ζωὴν του. Τὴν 27 Σεπτεμβρίου 1831, πληγεὶς ὑπὸ δολοφονικῶν χειρῶν, ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἔπεσεν ὑπὲρ πατρίδος ὡς μάρτυς.

Ρωσοτουρκικὸς πόλεμος

Κατὰ τὸν χρόνον τῆς κυβερνήσεως τοῦ Καποδίστρια ἔλαβον χώραν διεθνή πολεμικὰ καὶ πολιτικὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα συνέβαλον εἰς τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας.

Ὡς ἐλέχθη ἤδη, ἐξ αἰτίας τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου, ἡ Ὑ. Πύλη ἐξετόξευσεν, ἐξαιρέτως κατὰ τῆς Ρωσίας, ἀπροκαλύπτους ἐπικρίσεις καὶ ὕβρεις, ἐπὶ πλέον δὲ ἠκύρωσε τὴν ἀπὸ 1 Ὀκτωβρίου 1826 ρωσοτουρκικὴν συνθήκην τοῦ Akkermann, διὰ τῆς ὁποίας εἶχον διευθετηθῇ ρωσοτουρκικαὶ τινες διαφοραί. Ἡ ἐπιθετικὴ αὕτη πολιτικὴ τῆς Τουρκίας ἐξώργισε τὸν τσάρον Νικόλαον Α', ὁ ὅποιος, λαβὼν τὴν συγκατάθεσιν τῶν συμμάχων του, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας τὴν 14/26 Ἀπριλίου τοῦ 1828. Ὁ πόλεμος οὗτος, ὅστις διεξήχθη ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀσίᾳ, κατέληξεν εἰς λαμπρὰν νίκην τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων, ὁ ἀρχηγὸς τῶν ὁποίων, στρατηγὸς Νικόλαος Ντιέμπιτς (Diebits,) κατέλαβε κατ' Αὐγούστον τοῦ 1829 τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἠπείλησε διὰ τῶν προφυλακῶν του τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ Σουλτᾶνος Μαχμούτ ὁ Β', καμφθεὶς ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἀτυχημάτων, ἐξελιπάρησεν εἰρήνην, ἡ ὁποία συνωμολογήθη ἐν Ἀδριανουπόλει τὴν 14ην Σεπτεμβρίου 1829. Διὰ τοῦ ἄρθρου 10 τῆς συνθήκης ταύτης ἡ Τουρκία, ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τοῦ ξίφους, ὑπεχρεώθη νὰ συναινέσῃ εἰς τὴν ἴδρυσιν Ἑλληνικοῦ κράτους, συμφώνως πρὸς τὴν Ἰουλιανὴν Σύμβασιν (1827) καὶ ἐντὸς τῶν ὁρίων, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἤδη καθορίσει διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 10/22 Μαρτίου 1829 ἡ τριμελὴς Συνδιάσκεψις τοῦ Λονδίνου, στηριχθεῖσα εἰς τὰς εἰσηγήσεις τῆς ἐν Πόρῳ διακέψεως τῶν πρέσβων (1828).

Τὸ πρωτόκολλον ἐκεῖνο καθώριζε τὴν γραμμὴν μεταξὺ τῶν κόλπων Βόλου

καὶ Ἄρτης (μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν πόλεων τούτων), ὡς βόρειον ὄριον τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν ὁποίαν περιλαμβάνοντο αἱ παρὰ τὴν Πελοπόννησον νῆσοι, αἱ Κυκλάδες καὶ ἡ Εὐβοία μὲ τὰ Διαβολονήσια καὶ τὴν Σκῦρον.

Ἐκστρατεία τοῦ Μαιζὼν εἰς Ἑλλάδα

Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, τὸ τέλος τοῦ ὁποίου προεβλέπετο ὅτι θὰ ἀπέβαινεν ὑπὲρ τῆς Ρωσίας, ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις Martignac ἔκρινε σκόπιμον νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκστρατείαν εἰς Πελοπόννησον, ἵνα ἐξαναγκάσῃ οὕτω τὸν Ἰμπραὴμ πασᾶν καὶ τοὺς Αἰγυπτίους τοῦ νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ ἐλληνικὸν ἔδαφος. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως, ἡ ἐνέργεια αὕτη σκοπὸν εἶχε τὴν δημιουργίαν ἀντιβάρου τῆς ρωσικῆς ἐπιρροῆς εἰς Ἑλλάδα καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς δυνατότητος ἀποτελεσματικῆς προστασίας τῶν γαλλικῶν συμφερόντων ἐν τῇ Ἀνατολῇ, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ ρωσοτουρκικὸς πόλεμος ἤθελε καταλήξῃ εἰς καταστροφὴν τῆς Τουρκίας. Ἡ Ἀγγλία ἀπεδέχθη μετὰ πολλῆς δυσχερείας τὴν πρότασιν ταύτην τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως, καὶ μάλιστα ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μὴ ὑπερβῇ ὁ Γαλλικὸς στρατὸς τὰ ὅρια τῆς Πελοποννήσου. Διὰ νὰ ἀποδυναμώσῃ δὲ τὴν πολιτικὴν σημασίαν τῆς Γαλλικῆς ταύτης ἐνεργείας, ἀπέστειλεν εἰς Αἴγυπτον τὸν ναύαρχον Κόδριγκτων, ὅστις ὑπέγραψε μετὰ τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ τὴν συνθήκην τῆς Ἀλεξανδρείας (27 Ἰουλίου /9 Αὐγούστου 1828), διὰ τῆς ὁποίας ὁ σατράπης τῆς Αἰγύπτου ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀνακαλέσῃ ἀμέσως ἐκ Πελοποννήσου τὰ Αἰγυπτιακὰ στρατεύματα. Πράγματι δέ, ὅταν τὸ Γαλλικὸν ἐκστρατευτικὸν σῶμα, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Νικόλαον Maison, ἀπεβιβάσθῃ εἰς Πεταλίδιον τὴν 29ην Αὐγούστου 1828, ὁ Αἰγυπτιακὸς στόλος κατέπλεεν εἰς Μεθώνην (1ην Σεπτεμβρίου 1828), διὰ νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς Αἴγυπτον τὸν Ἰμπραὴμ καὶ τὰ στρατεύματά του.

Ἐνῷ ὁ Ἰμπραὴμ ἐπεβιβάζετο τοῦ αἰγυπτιακοῦ στόλου, ὁ Μαιζὼν διὰ νὰ θερμάνῃ τὰ ὅπλα του, κατέλαβε, σχεδὸν ἀμαχητί, τὰ φρούρια τῆς Μεθώνης, τῆς Κορώνης, τῆς Πύλου καὶ ἄλλας ὀχυράς θέσεις τῆς Πελοποννήσου, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὕψωσε τὴν Γαλλικὴν σημαίαν. Ἐπεχείρησε μάλιστα νὰ προελάσῃ καὶ πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ νὰ ἀπελευθερώσῃ τὰς Ἀθήνας καὶ ἄλλας πόλεις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἀλλὰ παρημποδίσθη ὑπὸ τοῦ διαδεχθέντος τὸν Κόδριγκτων ναυάρχου Μάλκολμ (Malcolm), ὅστις, κατὰ διαταγὴν τοῦ ὑπουργοῦ λόρδου Ἀμπερντην (Aberdeen), ὑπενθύμισεν εἰς τὸν Μαιζὼν, ὅτι δυνάμει τοῦ ἀπὸ 19 Ἰουλίου 1828 πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου, τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ὤφειλον νὰ ἀποχωρήσουν τῆς Πελοποννήσου καὶ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς Γαλίαν, εὐθὺς ὡς ἤθελον ἐπιβιβασθῇ τὰ στρατεύματα τοῦ Ἰμπραήμ.

Ὁ Μαιζὼν, καίτοι συμπεριεφέρθη ὡς κατακτητῆς μᾶλλον ἢ ὡς σύμμαχος, προσέφερεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Καποδίστρια πολλὰς ὑπηρεσίας. Μεταξὺ αὐτῶν συγκαταλέγεται καὶ ἡ λίαν φιλότιμος ἐργασία, ἡ ὁποία ἐπετελέσθη ὑπὸ τῆς ὁμάδος τῶν ἐπιστημόνων, ἥτις παρηκολούθησε τὴν γαλλικὴν ἐκείνην ἐκστρατείαν. Ἡ ὁμὰς αὕτη ὑπὸ τὸν Μπορὺ ντέ Σαιν Βενσάντ (Bory de Saint Vincent), προέβη εἰς ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφὰς καὶ ἄλλας ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας, αἱ ὁποῖαι ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ ὀγκῶδες σύγγραμμα, τὸ ἐπιγραφόμενον «L'expédition scientifique en Morée», (Paris 1832 — 1836, τόμ. I — 4).

Ἐντελής ανεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος

Ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἡ ἐν Λονδίῳ Συνδιάσκεψις, τῇ προτάσει τοῦ προέδρου αὐτῆς καὶ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας λόρδου Ἀμπερντην (Aberdeen), κατήρτισε τὸ πρωτόκολλον τῆς 3ης Φεβρουαρίου 1830, διὰ τοῦ ὁποίου, καταργουμένης τῆς ὑποτελείας εἰς τὴν Τουρκίαν, ἡ Ἑλλὰς ἀνεκηρύσσετο ἀνεξάρτητος καὶ κυρίαρχος ἡγεμονία ὑπὸ ἡγεμόνα κυρίαρχον (prince souverain), ὅστις ὅμως δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐκλεγῇ μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν τῶν βασιλευουσῶν εἰς τὰ ὑπογράψαντα τὸ πρωτόκολλον κράτη. Περιωρίζοντο ὅμως διὰ τοῦ νέου τούτου πρωτοκόλλου τὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδος, ἀφαιρουμένων ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους τῆς Ἀκαρνανίας καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Σπερχειοῦ. Ἀπεκλείοντο ἐπίσης ἐκ τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος ἡ Χίος, τὰ Ψαρά, ἡ Σάμος καὶ ἡ Κρήτη. Καὶ ἡ μὲν Κρήτη ἐπωλήθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου εἰς τὸν ἀντιβασιλέα τῆς Αἰγύπτου, ἡ δὲ Σάμος, μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας, ἐπέτυχε τὴν διοικητικὴν αὐτονομίαν της, ὑπὸ χριστιανὸν διοικητὴν ὀριζόμενον ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου.

Ἡ ἐν Λονδίῳ Συνδιάσκεψις ἐξέλεξε τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς ὑπογραφῆς τοῦ πρωτοκόλλου (3 Φεβρουαρίου 1830) ὡς κυρίαρχον ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδος τὸν πρίγκηπα Λεοπόλδον τοῦ Σάξ-Κοβούργου. Ἄλλ' οὗτος, μαθὼν τὴν φαλκίδευσιν τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν ἐκ ταύτης δυσφορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, παρητήθη τὴν 21ην Μαΐου 1830. Ἡ παραίτησις ἐκείνη προεκάλεσε πολλὴν θλίψιν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὥξυνε τὸν ἀγῶνα τῆς ἀντιπολιτεύσεως κατὰ τοῦ Καποδίστρια, ὁ ὁποῖος κατηγορήθη ἀδίκως ὡς αἷτιος τῆς παραιτήσεως τοῦ Λεοπόλδου.

Μετὰ τὸν φόνον τοῦ Καποδίστρια, ἡ Ἑλλὰς περιέπεσεν εἰς πλήρη ἀναρχίαν, καὶ γενομένη ἔρμαιον τῶν κομματικῶν παθῶν, ἐδιχάσθη εἰς δύο παρατάξεις (Πελοποννησίους καὶ Ρουμελιώτας), αἵτινες ὠδήγησαν τελικῶς τὴν χώραν εἰς ἐμφύλιον πόλεμον. Ἡ ἀθλία αὕτη κατάστασις ἐπέσυρεν ἔντονον τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Προστατίδων Δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι, μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις, ἀπεφάσισαν νὰ ἐκλέξουν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος τὸν Ὁθωνα, δευτερότοκον υἱὸν τοῦ φιλέλληνος βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου.

Ἡ συνθήκη τοῦ Λονδίνου τῆς 25ης Ἀπριλίου/7 Μαΐου 1832, μεταξὺ τῶν τριῶν Προστατίδων Δυνάμεων καὶ τῆς Βαυαρίας, καθώριζε τοὺς ὅρους, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ὁ Ὁθων ἀνεκηρύσσετο βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὸ ἄρθρον 4 τῆς συνθήκης ταύτης, «ἡ Ἑλλὰς, ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ πρίγκηπος Ὁθωνος τῆς Βαυαρίας, καὶ ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν τριῶν Δυνάμεων (Ρωσίας, Μ. Βρετανίας καὶ Γαλλίας), θὰ ἀποτελέσῃ κράτος μοναρχικὸν καὶ ἀνεξάρτητον».

Τὴν ρύθμισιν ταύτην τοῦ Ἑλληνικοῦ Ζητήματος ἀπεδέχθη κατόπιν πολλῶν διπλωματικῶν ἐνεργειῶν καὶ πιέσεων ἡ Ὑ. Πύλη. Διὰ τῆς συνθήκης τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῆς 9/21 Ἰουλίου 1832 ὠρίσθησαν τὰ βόρεια σύνορα τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, τὰ ὁποῖα ἤρχιζον ἀπὸ τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου καὶ διὰ τῶν ὀροσειρῶν τῆς Ὁθρυος καὶ τοῦ Τυμφρηστοῦ, εἶτα δὲ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀχελώου κατέληγον εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἀρτης. Τέλος, διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 18/30 Αὐγούστου 1832, ἐλύθησαν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐκκρεμῆ ζητήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ τὸ ἀφορῶν εἰς τὴν τύχην τοῦ πέραν τοῦ Σπερχειοῦ ἐκτεινόμενου τμήματος τῆς ἐπαρχίας Ζητουνίου (Λαμίας).

Τοιαύτη ὑπῆρξεν, εἰς πρώτην βαθμίδα, ἡ λύσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Ζητήματος. Ἡ διευθέτησις αὕτη, καίτοι δὲν ἀπέδιδεν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν εἰμὴ μόνον μικρὸν τμῆμα τῆς ἐθνικῆς του κληρονομίας, ἐδικαίωσε τὴν ἔνδοξον γενεὰν τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὁποία δι' ἀπεριγράπτων θυσιῶν διεξήγαγε τὴν μεγάλην ἐθνικο-απελευθερωτικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος δὲν ἐπανεπαύθη εἰς τὸ πρῶτον τοῦτο ἀτελὲς ἐπίτευγμα. «Ἡ ἐπανάστασις, ἡ ἀρξαμένη ἐπὶ ἐλπίσι μεγάλαις, περιέστη εἰς ἀποτελέσματα μικρά», ἔγραψεν ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος. Διότι, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπανάστασιν καὶ τὰς ὑπογραφείσας ὑπὸ τῶν Προστατίδων Δυνάμεων συνθήκας περὶ Ἑλλάδος, ὁ ἐλεύθερος Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ἐντὸς τοῦ νεαροῦ κράτους δὲν ὑπερέβαινε τὰς 800.000 ψυχῶν. Ἡ Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορία, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξῆλθεν ἡ ἐλευθερωθεῖσα Ἑλλάς, δὲν εἶχε παρακολουθήσει τὰς τάσεις τῆς Δύσεως πρὸς ἐκβιομηχάνισιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ μεγάλου ἐμπορίου. Ἐπὶ πλέον, αἱ ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως λεηλασίαι καὶ καταστροφαὶ τῶν ἐλευθερωθέντων ἑδαφῶν εἶχον ἐξαντλήσει καὶ τοὺς κατοίκους καὶ τὴν γῆν. Συνεπῶς ἡ οἰκονομία τῆς Ἑλλάδος ἦτο καθυστερημένη καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον διετήρησε κύριον χαρακτῆρά της τὸν γεωργικόν.

Ἄλλ' ἡ δύναμις τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου δὲν ἦτο τόσον μικρά. Τὰ φυλετικὰ ὅρια τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐξετείνοντο πολὺ πέραν τῆς ἐλευθερωθείσης γωνίας. Ὑπῆρχεν ἐπίσης Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ὑπόδουλος καὶ ἐν διασπορᾷ, ὑπόλειμμα τῆς καταλυθείσης τὸ 1453 Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀρκετὰ συμπαγής.

Διὰ τοῦτο, ὅταν αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις, διὰ τῶν συνθηκῶν τοῦ Λονδίνου, ἔπλασαν τὸ «ἀπείρως μικρὸν κράτος» κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Guizot, ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος δὲν ἠσθάνθη ἱκανοποίησιν, ἀφοῦ τεράστια τμήματα τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι εἶχον ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των, ἐπανέπιπτον εἰς τὸ καθεστῶς τῆς δουλείας.

Ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ δὲν ἀπεδέχθη τὴν λύσιν ταύτην, καθ' ἣν τὸ πλεῖστον τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου παρέμενε πάλιν ὑπὸ ξένον ζυγὸν καὶ διὰ τοῦτο τὴν ζωὴν τῶν Ἑλλήνων ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἐκυβέρνα καὶ πάλιν ἡ Μεγάλῃ Ἰδέᾳ ὡς καθολικῇ ἰδεολογικῇ ἀρχῇ.

Αὕτη θὰ κατευθύνῃ καὶ θὰ ἐπηρεάζῃ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους καθ' ὅλον τὸν 19ον αἰῶνα.

Καὶ ἀρχίζει ἔκτοτε ἡ Ἑλλὰς τὸν ἀνηφορικὸν δρόμον ἐνὸς σκληροῦ ἀγῶνος, τρεφομένου ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν ἐθνοτήτων καὶ ἀποβλέποντος εἰς τὴν πολιτικὴν ἐνότητα ὁλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, κατὰ τὰς παραδόσεις τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους.

Τοῦτο ὑπῆρξε τὸ πολιτικὸν κλίμα ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐκινήθη τὸ Ἑλληνικὸν Βασίλειον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του μέχρι καὶ τῆς πρώτης εἰκοσαετίας τοῦ αἰῶνος μας. Παραλλήλως καὶ κατὰ ἥσσονα λόγον ἐπεζητεῖτο ἡ δημιουργία προτύπου κράτους ἐν τῇ Ἀνατολῇ, κράτους εὐνομίας, ἀποβλέποντος εἰς τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν.

Ὑπὸ τὴν ὥθησιν τῶν δύο τούτων ἀνίσου ἰσχύος καὶ ἐνίοτε ἀντιμαχομένων δυνάμεων, τῆς Μεγαλοϊδεατικῆς καὶ τῆς Ἑλλαδικῆς, διεμορφώθη καὶ ἐξελίχθη ὁ δημόσιος βίος τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ βασιλεὺς Ὀθων, κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα, συνέλαβεν ἀμέσως τὸν παλμὸν τοῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖον ἐκλήθη νὰ κυβερνήσῃ καὶ καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς μακρᾶς βασιλείας του εἶχε μοναδικὴν πυξίδα τὴν ἀπολύτρωσιν τῶν ὑποδούλων. Πέριξ τῆς κεντρικῆς ταύτης ιδέας ἐστράφη ὁλόκληρος ἡ πολιτεία τοῦ Ὀ-

θωνος καὶ τῆς Ἀμαλίας, οἱ ὅποιοι ἐχάραξαν τὸ πρόγραμμα τῆς βασιλείας των ἐντὸς τῆς γραμμῆς τῶν ἐθνικῶν πόθων τῶν Ἑλλήνων. Καὶ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1843, ὅτε ἡ Ἑλλὰς ἀπέκτησε σύνταγμα, ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ της ὄχι μόνον παραμένει ἡ αὐτή, ἀλλὰ θερμότερον διεκδικεῖ τὴν πατρογονικὴν κληρονομίαν.

Ὁ Ὄθων ἐνεθάρρυνε πᾶσαν μεγαλοϊδεατικὴν κίνησιν ἐν τῷ κράτει καὶ ὑπεστήριξε θερμῶς τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα εἰς τὰς παραμεθορίους περιοχὰς καὶ εἰς τὴν Κρήτην, παρὰ τὰς δυσχερείας τὰς ὁποίας ἐδημιούργει ἡ πολιτικὴ αὕτη καὶ εἰς τὸ κράτος καὶ εἰς τὸν θρόνον του.

Δὲν ηὐτύχησεν ὅμως ὁ ἀτυχὴς ἐκεῖνος βασιλεὺς νὰ ἴδῃ τὴν χώραν του αὐξανομένην οὐδὲ κατὰ ἓν τετραγωνικὸν μέτρον.

Εὐτυχέστερος ὑπῆρξεν ὁ μετ' αὐτὸν ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον Γεώργιος Α', ὁ ἰδρυτὴς τοῦ βασιλεύοντος Οἴκου, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου ἡ Ἑλλὰς ἀπέκτησε καὶ ἐσωτερικὴν ἀνάπτυξιν ἀξιόλογον καὶ ἐδαφικὴν ἐπέκτασιν ἀληθῶς ἀξιοθαύμαστον. Ἦδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς βασιλείας του (1864) εὕρισκοντο εἰς τὸ προσκηνίον τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς ζωῆς ἱκανώτατοι ἄνδρες, ὡς ὁ Ἀλέξανδρος Κουμουνδοῦρος καὶ ὁ Χαρίλαος Τρικούπης, οἱ ὅποιοι προσφέρουν εἰς τὸν μελετῶντα τὰ ἑλληνικὰ πράγματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γεῦσιν πολιτικῶν ἀνδρῶν εὐρωπαϊκῆς προβολῆς.

Αἱ Ἰόνιοι νῆσοι (1864), ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ περιοχὴ τῆς Ἄρτης (1881) προσετέθησαν εἰς τὸ ἐλεύθερον κράτος καὶ δὴ ἄνευ πολέμων.

Παραλλήλως ἐγένετο τραχὺς πολιτικὸς ἀγὼν, ἐξελιχθεὶς μετὰ ταῦτα εἰς ἀκήρυκτον πόλεμον, διὰ τὴν διάσωσιν τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τὰς κατακτητικὰς τάσεις τῶν Βουλγάρων.

Εἶναι ὁ Μακεδονικὸς ἀγὼν, ὁ ὁποῖος διήρκεσεν ὀξὺς καὶ αἱματηρὸς μέχρι τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος.

Τὸ γεγονός τὸ ὁποῖον ὑπὲρ πᾶν ἄλλο συνέχει τὴν ψυχὴν τῶν Ἑλλήνων, ἀρχομένου τοῦ 20οῦ αἰῶνος, εἶναι ἡ ἡττα τοῦ 1897. Μεγάλῃ κρίσει, ὁμοιάζουσα πρὸς μαρασμόν, κατέχει τὸ σῶμα τῆς Ἑλλάδος. Ὁ μαρασμὸς οὗτος καὶ ἡ στρατιωτικὴ ἀδυναμία εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν πρώτην δεκαετίαν τοῦ αἰῶνος μας.

Ἐκ τῆς θλιβερᾶς ταύτης καταπτώσεως ἀνήγειρε τὴν Ἑλλάδα ἡ ἐπανάστασις τοῦ Γουδὶ τῆς 15 Αὐγούστου 1909. Συνεχιστῆς τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης ὑπῆρξεν ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος. Εἰς τὸ πρόσωπόν του εὗρε τὸ ἔθνος τὸν πολιτικὸν ἡγέτην, τὸν προωρισμένον νὰ μεταβάλῃ τοὺς διαχύτους πόθους τοῦ λαοῦ εἰς ἱστορικὴν πραγματικότητα. Αἱ ἐθνικαὶ βλέψεις τῶν Ἑλλήνων ἐπαυσαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Βενιζέλου ν' ἀποτελοῦν ἀφηρημένην ἔννοιαν καὶ ἔγιναν πρακτικὸν πολιτικὸν σχέδιον, διότι μέσα εἰς τὸ αἷμα τοῦ ἡγέτου ἐκείνου ἐκυκλοφόρουν συγχρόνως ὁ ἐθνικὸς ἰδεαλιστὴς καὶ ὁ πρακτικὸς πολιτικός.

Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου (1913), ἡ ὁποία ὑπῆρξε τὸ τέρμα τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, ἡ Ἑλλὰς ἐπέτυχε τὴν πρώτην σοβαρὰν σωμάτων καὶ συγκρότησιν τοῦ κράτους της. Αἱ συνθήκαι τοῦ Νεϊγὺ (1919) καὶ τῶν Σεβρῶν (1920) μετὰ τὸν Α' Παγκόσμιον πόλεμον ὑπῆρξαν τὸ κορύφωμα τῶν ἑλληνικῶν ἐπιτεύξεων. Εἰς τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν ἡ Μεγάλῃ Ἰδέα ἔλαβε, κατὰ τὸ μέγιστον μέρος, σάρκα καὶ ὀστέα.

Ἡ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ (1922) κατέστρεψε τὸ ὄραμα τῆς Μεγάλῃς Ἰδέας. Ἐνεκα τῆς καταστροφῆς ταύτης συνέβησαν γεγονότα κοσμοϊστορικῆς

σημασίας: ἡ ἐγκατάλειψις μιᾶς τῶν παλαιότερων πολιτιστικῶν ἐστιῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἡ ἀνατροπὴ τῶν ἐθνολογικῶν καταστάσεων τοῦ περὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος χώρου.

Διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης (1923) ἡ Ἑλλάς περιωρίσθη εἰς τὰ σημερινά της περίπου σύνορα.

Ἡ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ ἐσφράγισε βαθύτατα τὸν Ἑλληνικὸν δημόσιον βίον. Ὀλόκληρος ἡ περίοδος τοῦ μεσοπολέμου, ἐξαιρέσει τῆς τελευταίας δημιουργικῆς κυβερνήσεως Βενιζέλου (1928 - 1932), κατὰ τὴν ὁποίαν ἐθεμελιώθη ὀρθῶς ἡ Ἑλληνοτουρκικὴ φιλία, χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἀστάθειαν καὶ ἀβεβαιότητα, τὴν ὁποίαν ἠθέλησε νὰ ἀνακόψῃ ἡ ἐπάνοδος εἰς τὸν θρόνον τοῦ καλοῦ βασιλέως Γεωργίου Β' (1935) καὶ ἡ ἰσχυρὰ κυβέρνησις τοῦ Ἰωάννου Μεταξᾶ (4ης Αὐγούστου 1936).

Ὁ Β' Παγκόσμιος πόλεμος εἶχεν εἰς τὴν χώραν μας τραγικὰς ἐπιπτώσεις. Ἔδωκεν ὅμως εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιδείξῃ μίαν εἰσέτι φορὰν τὴν ἀρχαίαν ἀρετὴν του, τὸ ἡρωϊκὸν πνεῦμα του καὶ τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τὸ ἰδεώδες τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας.

Δεχθεῖσα ἡ χώρα μας τὴν βάρβαρον ἐπιδρομὴν τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας πρῶτον καὶ τῆς ναζιστικῆς Γερμανίας κατόπιν, ἀντέστη μέχρις ἐσχάτων, καὶ ἐπανελάβεν ἐνώπιον ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν δίδαγμα, κατὰ τὸ ὁποῖον «πᾶν πλῆθος καὶ πᾶς πλοῦτος ἀρετῇ ὑπείκει» (Πλάτων, Μενέξενος 240).

Τὸ ἔπος τῆς Ἀλβανίας ὑπῆρξεν ἡ ἀποκορύφωσις τοῦ ἑλληνικοῦ μεγαλείου, τὸ ὁποῖον ἐπέδειξεν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς καὶ κατὰ τὰ τραγικὰ ἔτη τῆς ὑποδουλώσεώς του εἰς τὰς ἀπολυταρχικὰς δυνάμεις τῆς Εὐρώπης, τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γερμανίαν (1941—1944).

Παραλλήλως πρὸς τὴν ξενικὴν κατάκτησιν ἔφθειρε τότε τὴν Ἑλλάδα ἡ κατ' αὐτῆς ἐπιδρομὴ τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ, ἡ ὁποία, συνεχισθεῖσα καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ἐπεσώρευσε μὲ τὴν σειρὰν τῆς τεραστίας καταστροφᾶς εἰς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἐπαρχιακὴν Ἑλλάδα.

Μετὰ νέον σκληρότατον ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἀγῶνα, αἱ ἐθνικαὶ δυνάμεις συνέτριψαν τὸν ξενοκίνητον ἀνατροπέα (1949) καὶ ἀποκατέστησαν τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην καὶ τὴν πολιτικὴν ὁμαλότητα.

Κατὰ τὴν δύσκολον ἐκείνην περίοδον ἐβοήθησαν τὴν Ἑλλάδα αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς διὰ τοῦ προγράμματος βοηθείας, τὸ ὁποῖον ἐξήγγειλεν ὁ Πρόεδρος Τρούμαν τὴν 12 Μαρτίου 1947 (Δόγμα Τρούμαν — Σχέδιον Μάρσαλ).

Μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον δὲν ἐδικαιώθη ἡ Ἑλλάς, παρὰ τὴν οὐσιαστικὴν τῆς συμβολὴν εἰς τὴν νίκην καὶ παρὰ τὰς τεραστίας θυσίας τῆς.

Μόνον ἡ Δωδεκάνησος ἀπηλευθερώθη, ἐνσωματωθεῖσα εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κράτος ἐπισήμως τὴν 7 Μαρτίου τοῦ 1948.

Ἔτερα ὅμως ἑλληνικὰ τμήματα παρέμειναν καὶ πάλιν ὑπὸ ξένον ζυγόν.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Βορείου Ἠπείρου ἐγκατελείφθησαν καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν Ἀλβανικὴν τυραννίαν, ἐνῶ τὸ μέγα ζήτημα τῆς Κύπρου παρέμεινε κατ' οὐσίαν ἄλυτον, διὰ νὰ ἀποτελέσῃ ἔκτοτε τὸν κύριον στόχον τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ θεώμενος ἐξ ἀπόπτου τὴν ἐξέλιξιν τῆς νέας Ἑλλάδος κατὰ τὸν ἕνα καὶ

ἤμισυν αἰῶνα τοῦ ἐλευθέρου πολιτικοῦ βίου της, δὲν δικαιοῦται νὰ εἶναι οὔτε μεμψίμοιρος, οὔτε ἀπαισιόδοξος.

Ἡ παλαιὰ «ψωροκώσταινα» ἐξέλιπε πλέον καὶ ἀντ' αὐτῆς μία νέα Ἑλλάς, εὐρωστος, ἀκμαία καὶ σταθερὰ δίδει σήμερον τὸ δυναμικόν της παρὸν εἰς τὸ παγκόσμιον θέατρον. Τὰ ἐπιτεύγματά της εἰς τὸν ἐθνικόν, τὸν κοινωνικόν, τὸν πνευματικόν καὶ τὸν οἰκονομικόν τομέα καταξιώνουν τοὺς μακροὺς ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων, ἐνῶ τὸ μέλλον διαγράφεται λαμπρότερον, ἐφ' ὅσον τὸ Ἕθνος παραμένει σταθερῶς προσηλωμένον πρὸς τὰς μεγάλας ἠθικὰς ἀξίας, τὰς ὁποίας ἐδημιούργησεν ἡ ἀρχαία Ἑλλάς, συνεπλήρωσε δὲ καὶ ἐτελειοποίησεν ἡ ἀθάνατος Χριστιανικὴ διδασκαλία.

**ΠΡΟΣΩΠΑ, ΚΕΙΜΕΝΑ,
ΣΚΗΝΑΙ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ**

Τὰ ἰχνογραφήματα τοῦ ν. Hess(*) παρεχωρήθησαν εὐγενῶς
ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος.

Ἀδαμ. Κοραΐς Ρήγας Φερραῖος Ἀλέξ. Ὑψηλάντης

Ἡ εὐχὴ τοῦ ὁσίου Πατριάρχου Γρηγορίου Ε΄

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος Ε΄

Ἰγνάτιος
Μητροπολίτης Ούγγροβλαχίας

Ὁ Μητροπολίτης Ούγγροβλαχίας Ἰγνάτιος

Ἄνθιμος Γαζής

Handwritten signature in Greek script.

Ὁ Ἐθνομάρτυς Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανὸς

Αλέξανδρος Ύψηλάντης

Αλέξανδρος Ύψηλάντης

3α 68 8786η 63α 6ω55α3α 636303ηα —
 4η23ω0878 3ω0ωη 7853487 4ωη/3ω0878 3α687 ηωη937 63α
 785343α 66ω03ηα 4ω637 39ω0ηα93α37. 6876ωωη587 3ω0ω87
 687 687ωα37287 687 6369853637 430387 73485η8 6365603ε
 6876888637 6876888637 7η85308α 6874η0η3ω87 608787
 603η76η 8α 2ω0687 39ω0ηα93α63α 63α 66ω03ηα 4ω63α 9η60
 388α 4η63732ω76η 4ω80482ω76η 9η0ω6ε: π: 6876ωω: 10: 6η06ε
 9ω76ω 687 7853487: — — —

Μακροβύτατοι καὶ σεβασμιώτατοι Ἀρχιερεῖς, εὐγενέστατοι
ἄρχοντες καὶ προεστώτες, καὶ πάντες οἱ προύχοντες τοῦ
ἔθνους, ἀπανταχοῦ ἐν ταῖς πόλεσιν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου
ἀγαθὰ ἔχοντες. Ἄνδρες φίλοι πατρίδες.

Ἐπεὶ περὶ τὴν ἀποστολὴν τῆς ἐπιστολῆς, ὅτε τὰ ἔθνη τῆς ἐκκλησίας
ἐκείνη ἀποστολὴν τῆς ἐπιστολῆς, τὰ ἔθνη αὐτῶν διέκρινον
καὶ τὰ παρρησιαστικὰ τῶν τυραννικῶν
χρὶς τὰ ἀνατολῆς καὶ τὰ χαρπυϊκὰ τῶν ἀνατολῆς τῆς ἐκκλησίας
μορφῆς τῆς ἐκκλησίας. Ἐταχθεὶς καὶ ἐνταῦθα διὰ τὴν
φύσιν εἰς ὅλας τὰς πράξεις τοῦ γένους μας διέκρινον
σκοτεινὸν νέφος, τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦδε κατεσκεπάζει
πνεύματα τῶν ὁμογενῶν μας. Ὁμοῦ οἱ ὀρθόδοξοι ἄνθρωποι
σαν, καὶ τώρα πρὸς παρασταίνονται ἐμπροσθεν αὐτῶν
ἡ δουλεία μὲ τὰ μυσταρώτατα καὶ αἰσχρὰ χρώματα
ἡμέρα ὅλοι κοινῶς, μικροὶ καὶ μεγάλοι συναισθάνονται
τὴν βαρεῖαν ἀτιμίαν τοῦ νὰ ὑποβιβάζωμεν εἰς τὸ ἐξῆς τὴν
καταδυσταστέουσα συγγένειά τῆς τυραννίας. Τὰ ὑψηλὰ ἔθνη
αἰσθημάτων, τὰ ὅποια παλαιὰ ποτὲ ἀνύφοναν τοὺς προπα-
τοράς μας ὑπὲρ πάντα τὰ ἔθνη καὶ τοὺς ἀπεκατε-
ναν. Ἡμεῖς ἐμψυχεύομεν ἡμέραν καὶ εἰς τὰς ψυχὰς
τῶν ὁμογενῶν μας. Ὁμοῦ οἱ καρδία καταρρέουσι
ἀπὸ τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτος ἔρωτος. Αὐτὴ τὴν
πατρίδα ἔχει κέντρον τῶν πράξεων τῶν, τὴν
τὴν ὁδὸν εἰς ὅλα τῶν τὰ ἐπιχειρήματα καὶ διὰ
εὐδαιμονίαν αὐτῆς ἀπαρνοῦνται πᾶσαν μερικὴν ἐν-
αν καὶ ἀνάπαυσιν, καταρρονοῦσι τοὺς μεμνημένους τοῦ
κινδύνου καὶ εἴτα εἴτοιμοι νὰ θυσιάσωσι.

Τοὺς μεγάλους τοῦτοι καὶ εὐγενεῖς ἐνδοξασμένους ὑπὲρ τῆς πα-
τρίδος ἡγεῖντες ἄνδρες φίλοι πατρίδες καὶ τὰ μέγιστα
ναύταις ὅχι μόνον μεταξὺ ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλ-
λων τῆς ἐκκλησίας ἔθνων, οἱ καὶ προεστώτες τῆς ἐκκλησίας
μας ἀπεράσισαν νὰ τοὺς διευδύνωσιν εἰς τὸν ὀρθόν
δρόμον καὶ νὰ τοὺς μεταχειρισθῶσιν ὡς ὄργανον τῆς ἐλευθε-
ρίας ἡμῶν καὶ κοινῆς εὐδαιμονίας, καὶ πρὸς τοῦτο τὸ
τέλος ἔδωκαν παντοῦ τὰ ἀνογκαίως καὶ προσηκούσας δια-
τάξεις. Ἀλλ' ἐπεὶ τοῦ κοινού ἡμεῶν ἡ ἀδέκτος ὁρμή, ὅτι
δὲν ὁδηγῆται ἀπὸ τὴν προνοίαν ἔμπορτι νὰ ἐπιφέρει μὴ
καὶ χάσιν παρὰ ἀρέτιαν, διὰ τοῦτο ἀπεράσισα καὶ
οἱ παριζούσιοι ὅλοι τούτω τῶν ἐπιχειρημάτων νὰ ἐμ-
πιστευθῶ εἰς τὰς ὑμετέρας χεῖρας τοὺς ὁλας τῶν κιν-
δύνων αὐτοῦ, εὐχαρίστων, ὅτι καὶ μέχρι τοῦδε διὰ τῆς
φιλογενείας Σας καὶ τῆς πατρικῆς στοργῆς καὶ κινδυνολογίας ἔδω-
κατε νὰ ἀποκτείνετε ἡμεῖς καὶ κοινῇ ὑπόχρην, δεχόμενοι
τὰ μεταχειρισθῶ ὅλους τοὺς δυνατοὺς τρόπους διὰ νὰ
δδμρῶ

ὀδυνώοντες φρονίμως τοὺς διακαὶς γῆλοι τοῦ ποταμοῦ Σαῦ καὶ
νὰ διοικήσαντες καλῶς τὰ κινήματα των. Στεγνὴ δὲ πρὸς ὑμᾶς
τοὺς παρουσιαζόμενον κύριοι Ἀθηναῖοι, θεμελιῶν ἀνδρᾶ φιλῶν
νέστατον ἐναρτέον καὶ διὰ τοῦ μεγάλου τοῦ πατριωτισμοῦ
γνωστοὶ καὶ εἰς ἐμὲ καὶ εἰς ἀνώτερος ἄλλους, ὅς τις εἶεν
προσταγμένος νὰ σὰς εἶπῃ τοὺς σκοποὺς μου καὶ νὰ ὁδη-
γήσῃ ἕκαστον εἰς ὅσα παρ' αὐτοῦ ζητεῖ σήμερον ὁ Πατρίς.
ἔχετε χοῖποι, φίλοι ὁμογενεῖς, εἰς αὐτοὺς πεπνυμένους! Ἀκούσατε
τοὺς λόγους μου, καὶ βαρύνετε τὰς ὁδηγίας μου εἰς πράξιν! Ὅ-
τι ἐξ αὐτῶν κρεμασται καὶ ἡ κοινὴ τοῦ γένους ἡμεῶν ἐν-
δαιμονία καὶ ἐνός ἑκάστου ἡμερικὴ εὐτυχία. Ἀς μὴ δει-
χῶσι τις ἀπὸ τὰ προβλήματα του! Ἐξεύρω, ὅτι εἰς ὅλοι
ταῖς καρδίαις εἶναι ριζωμένη ἡ ματαιὰ ἐκτὴν πρόληψις, ὅτι
ποτὲ μόνοι μας δεῖν ἔμποροῦμεν νὰ ἐλευθερωθῶμεν, ἀλλὰ
πρέπει νὰ προσμεύωμεν ἀπὸ γένους τῇ σωτηρίᾳ μας.
ἕκαστος νουνεχῆς ἔμπορεῖ νὰ γνωρίσῃ πόσοι φουδῆς εἶναι
ἡ πρόληψις αὕτη, ἄρκυ μόνοι νὰ βαδύνῃ εἰς τὰ πράγμα-
τα τῆς πατρίδος μας. Ρίψατε τὰ βεβρημένα Σας εἰς τὰς
θαλάσσας καὶ δέχετε τὰς ἰδὴ κατασκευασμένας ἀπὸ θα-
λασσοπόρους ὁμογενεῖς, ἐτοίμους νὰ ἀκολουθήσωσι τὸ παρὰ-
δειγμα τῶν ἡρώων τῆς Σαλαμίως! Κυττάξατε καὶ εἰς
τὴν Ζυράν, καὶ ἀπαταχοῦ θέπετε Λιωνίδας, ὀδυνώοντες
ριχοπατρίδας Σπαρτιάτας! Κυττάξατε τὴν ὁμοίωσιν ἧτις
συνδέει τὸν ἡρώον Ρούτιον τῆς ρυχᾶς! Κυττάξατε τὴν
προθυμίαν καὶ τοὺς γῆλοι αὐτῶν! Παραβάχετε τὰς ἐπι-
είους καὶ μεγάλας ταύτας ἀρετὰς μὲ τὴν κακίαν, ἀδύ-
ναμιαν καὶ ἐσωτερικὴν ταραχὴν τοῦ ἐχθροῦ μας, καὶ τό-
τε αὖ ἔμπορῆτε εἴτατε, ὅτι ἀπὸ ἄλλους πρέπει νὰ προ-
σμεύωμεν τὴν σωτηρίαν μας! Ναί, ἀδελφοὶ ὁμογενεῖς! ἔ-
χετε πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι ποτὲ γένος δεῖ βοᾷν
γένος χωρὶς μαχώτατα κέρδη! Τὸ αἷμα, τὸ ὁποῖον δέ-
χουσι χύσει οἱ γένοι δι' ἡμᾶς, δέχομεν τὸ πληρώσει ἀκρι-
βώτατα. καὶ ὁδοὶ εἰς τὴν ἐλπίδα, ὅταν συστηματικὴ
δεσποτεία ἐδρουιόθῃ εἰς τὰ σπλάχνα τῆς! Ὅταν ὅμως
μόνοι μας ἀποσειώωμεν τοὺς γυροὶ τῆς τυραννίας, τότε τῆς
Εὐρώπης ὁ πολιτικὸς θεὸς βιάσεται ὅσας τὰς ἰσχυρὰς δύ-
ναμεις νὰ χρίσωσιν μὲ ἡμᾶς συμμαχίας καὶ ἐπὶ μα-
χίας ἀδιαχώτους! χαίρετε. Ὁ ἄριστος ἰσχυρὸς καὶ ἡρώος

Ὁμογενεῖς
1820.

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης

Ἀδελφοὶ τῆς Ἑταιρίας τῶν Φιλικῶν .

Ερθασι τέλος πάντων ἡ ποθεμένη ἐκείνη λαμπρὰ στιγμή ! Τὸ ὁ σκοπὸς τῶν προ χρό-
νων ἐνεργειῶν μας καὶ αγῶν . Ἰαυτίσσεται σήμερον ! Ἡ φιλικὴ ἑταιρία ἔχοντο τρεῖς σκοποὺς
τῆς ἐλευθερίας μας ! Ἡ φιλικὴ Ἑταιρία θέλει διαμείνῃ καὶ αἰσώτως τοῦ αὐτοῦ ἔργου σινημα-
τὶς ὑδαιμονίας μας ! Σὺς φίλοι μὲ συνεταχοί , ἐδείξατε τὴν καθαρότητα καὶ θερμὸν πατριω-
τικὸν δύνανται . Ἀπὸ σᾶς ἐλπίδι καὶ μεγαλότερα εἰς τὴν ἀναστασιν τῆς τῶρα ἡ Ἑλλάς !
Καὶ δικαίως διότι ἂν διὰ μόνας ἐλπίδας ἐθυσιάζετε τὸ πᾶν , τί δὲν θέλετε πράξαι τῶρα
ὅτε ὁ φαινὸς ἀστὴρ τῆς ἐλευθερίας μας ἔλαμψεν , Ἄγετε λοιπὸν , ὦ ἀδελφοί , συνδρα-
μετε καὶ τὴν τελειότητα ταύτην φορὰν ἔκαστος ἐπὶ τὴν δυνάμιν τε , εἰς ὀπλισμένους ἄν-
θρώπους , εἰς ἔπλα , χρήματα , καὶ ἐκδίμνη ἔθνη , αἱ δὲ μεταγενέστεροι γενεαὶ θέλωσιν
ἐπὶ λογιεῖν τὰ ὀνέματά σας καὶ θάλλειν σᾶς καὶ ἔτι ως τὸς Πρωταγίας τῆς εὐδαιμονίας των .

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης

γενικὸς ἐπίτροπος τῆς ἀρχῆς .

Ἰάσιον . Τὴν 24^{ην} . Φεβρουαρίου 1821

Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος

Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος

T. COLOCO'TRONI.

Publié en 1824 par D. D. P. et F. Imp. Lib. Rue St-Louis N° 46 et rue de Richelieu N° 67

Θεόδωρος Κολοκοτρώνης

Προσφώνη Διομένου της γκάβας.

ὁ Πρόεδρος τοῦ ἐκτελεστικοῦ.
Προῖ ἀδελφὰς τοῦ ἡλίου.

გაბრიელ!

[illegible][illegible][illegible]

1. *Therapsid* *parapsid*.
 2. *Good* *dispar*. *Good*
 3. *Good* *dispar*. *Good*
 4. *Good* *dispar*. *Good*
 5. *Good* *dispar*. *Good*
 6. *Good* *dispar*. *Good*
 7. *Good* *dispar*. *Good*
 8. *Good* *dispar*. *Good*
 9. *Good* *dispar*. *Good*
 10. *Good* *dispar*. *Good*
 11. *Good* *dispar*. *Good*
 12. *Good* *dispar*. *Good*
 13. *Good* *dispar*. *Good*
 14. *Good* *dispar*. *Good*
 15. *Good* *dispar*. *Good*
 16. *Good* *dispar*. *Good*
 17. *Good* *dispar*. *Good*
 18. *Good* *dispar*. *Good*
 19. *Good* *dispar*. *Good*
 20. *Good* *dispar*. *Good*
 21. *Good* *dispar*. *Good*
 22. *Good* *dispar*. *Good*
 23. *Good* *dispar*. *Good*
 24. *Good* *dispar*. *Good*
 25. *Good* *dispar*. *Good*
 26. *Good* *dispar*. *Good*
 27. *Good* *dispar*. *Good*
 28. *Good* *dispar*. *Good*
 29. *Good* *dispar*. *Good*
 30. *Good* *dispar*. *Good*
 31. *Good* *dispar*. *Good*
 32. *Good* *dispar*. *Good*
 33. *Good* *dispar*. *Good*
 34. *Good* *dispar*. *Good*
 35. *Good* *dispar*. *Good*
 36. *Good* *dispar*. *Good*
 37. *Good* *dispar*. *Good*
 38. *Good* *dispar*. *Good*
 39. *Good* *dispar*. *Good*
 40. *Good* *dispar*. *Good*
 41. *Good* *dispar*. *Good*
 42. *Good* *dispar*. *Good*
 43. *Good* *dispar*. *Good*
 44. *Good* *dispar*. *Good*
 45. *Good* *dispar*. *Good*
 46. *Good* *dispar*. *Good*
 47. *Good* *dispar*. *Good*
 48. *Good* *dispar*. *Good*
 49. *Good* *dispar*. *Good*
 50. *Good* *dispar*. *Good*
 51. *Good* *dispar*. *Good*
 52. *Good* *dispar*. *Good*
 53. *Good* *dispar*. *Good*
 54. *Good* *dispar*. *Good*
 55. *Good* *dispar*. *Good*
 56. *Good* *dispar*. *Good*
 57. *Good* *dispar*. *Good*
 58. *Good* *dispar*. *Good*
 59. *Good* *dispar*. *Good*
 60. *Good* *dispar*. *Good*
 61. *Good* *dispar*. *Good*
 62. *Good* *dispar*. *Good*
 63. *Good* *dispar*. *Good*
 64. *Good* *dispar*. *Good*
 65. *Good* *dispar*. *Good*
 66. *Good* *dispar*. *Good*
 67. *Good* *dispar*. *Good*
 68. *Good* *dispar*. *Good*
 69. *Good* *dispar*. *Good*
 70. *Good* *dispar*. *Good*
 71. *Good* *dispar*. *Good*
 72. *Good* *dispar*. *Good*
 73. *Good* *dispar*. *Good*
 74. *Good* *dispar*. *Good*
 75. *Good* *dispar*. *Good*
 76. *Good* *dispar*. *Good*
 77. *Good* *dispar*. *Good*
 78. *Good* *dispar*. *Good*
 79. *Good* *dispar*. *Good*
 80. *Good* *dispar*. *Good*
 81. *Good* *dispar*. *Good*
 82. *Good* *dispar*. *Good*
 83. *Good* *dispar*. *Good*
 84. *Good* *dispar*. *Good*
 85. *Good* *dispar*. *Good*
 86. *Good* *dispar*. *Good*
 87. *Good* *dispar*. *Good*
 88. *Good* *dispar*. *Good*
 89. *Good* *dispar*. *Good*
 90. *Good* *dispar*. *Good*
 91. *Good* *dispar*. *Good*
 92. *Good* *dispar*. *Good*
 93. *Good* *dispar*. *Good*
 94. *Good* *dispar*. *Good*
 95. *Good* *dispar*. *Good*
 96. *Good* *dispar*. *Good*
 97. *Good* *dispar*. *Good*
 98. *Good* *dispar*. *Good*
 99. *Good* *dispar*. *Good*
 100. *Good* *dispar*. *Good*

o. t. Papp
a. Maronogodsky

Μερίδα, ε' Προσωρινή Γοιανός Πηξ' Ἑλλάδος.
αριθ: 653:

Οἱ ἐργασιοὶ ἔργα

Πλοῖς δ' ἑβραῖοι ἐκ χειρὸς ἑώρα. —

[illegible]

43: Propagator 1824:
to Har, Ho

o Arliap'ed
+ Beld'ed'ed'ed'ed'

α: παρεπαιδ
ρ: φαρμακείον

Περίοδος Β.
 Αριθ: 689.

Προσωρινή Διοίκηση της Εγγείας
 το Βουλευτικόν Εἶμα

Πρὸς τὸ Ἐκτελεστικὸν Βουλευτικὸν Εἶμα.

» Πολλὰς ἐγγείας ἰσχύας, καὶ ἐνθάδε ἐκτελεστικὰς ἐν τῷ Βουλευτικῷ ἐκτελεστικῷ
 βουλευτικῷ, ὅτι ἐκτελεστικὰ καὶ ὁ ἄλλος ἀποδεδειγμένος, ἐκτελεστικὸν τὰ συμπεριλαμβανόμενα
 τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ Ἀγνώστου, καὶ παλαιῶν Πατρίδα, καὶ ὅτι ἡ ἀποδεδειγμένη
 ἀναστασία καὶ ἡ ἐκτελεστικὴ, ἐκτελεστικὴ καὶ συμπεριλαμβανόμενα μετὰ ἡμῶν, δίδου
 ἀποδεδειγμένον Παράδειγμα καὶ ἐκτελεστικὸν ἡμῶν ἀποδεδειγμένων, καὶ ἐκτελεστικῶν
 ἐκτελεστικῶν ἡμῶν ἐν τῷ ἀποδεδειγμένῳ ἐκτελεστικῷ, ὅτι ἀποδεδειγμένον ὁμογενῶν.
 καὶ ἐκτελεστικῶν Πατρίδα, διὰ τὰς ἐκτελεστικὰς συμπεριλαμβανόμενα, καὶ τὸ ἐκτελεστικὸν
 ἐκτελεστικῶν Νόμον ὅτι ἀριθ: 12 ἐκτελεστικῶν ἀποδεδειγμένων Ποσειδωνίας.
 Καὶ δὲ γνωμοδοτῶν τὸ Βουλευτικόν, ὅτι καὶ τὰ ἐκτελεστικὰ ἐκτελεστικὰ —
 Μεσογείων, ἐκτελεστικῶν ἐκτελεστικῶν τοῦ Βουλευτικῶν, καὶ καὶ ἐκτελεστικῶν ἡμῶν.
 ἵσχυς τοῦ ἰδίου καὶ ἀποδεδειγμένου ἡ ἐκτελεστικὴ ἡμῶν, καὶ μετὰ ἐκτελεστικῶν
 ἡ ἐκτελεστικὴ ἡμῶν, καὶ τὸ ἐκτελεστικὸν καὶ τὸ ἐκτελεστικὸν καὶ τὸ ἐκτελεστικὸν
 διὰ δικαιοσύνης ἡμῶν ἡ ἐκτελεστικὴ ἡμῶν, ὅτι καὶ τὰ ἐκτελεστικὰ ἡμῶν,
 ὅτι ἐκτελεστικὴ ὁ ἐκτελεστικὸς.

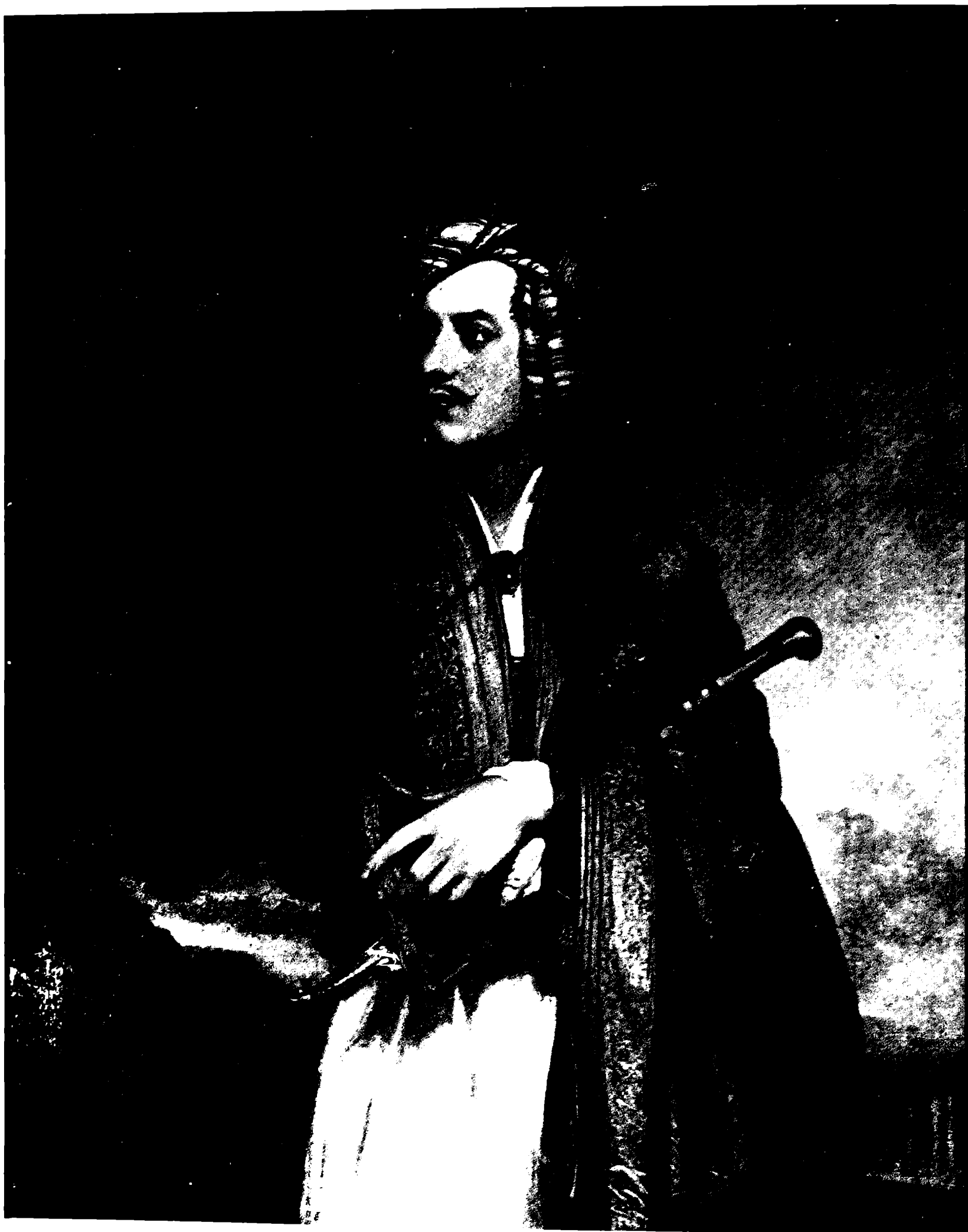
ἡ 28: φεβρουαρίου: 1824:

ἐκ Αἰωνιδίου

ὁ Ἀνδρ. ἐκτελεστικὸς
 + Βουλευτικὸν

ὁ Ἀνδρ. ἐκτελεστικὸς.
 ἡ. Μανδραλίου

Λόρδος Βύρων

Δημόσιος ἔρανος ἐν Παρισίοις ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος.

Ο Σατωβριάνδος τὸ 1823

Σαντόρρε Σανταρόζα

·Ο Ἀμερικανὸς Φιλέλλην Ἐντουαρντ Ἑβερετ

* Ὁ Ρήγας ἐξάπτει τὸν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ζῆλον τῶν Ἑλλήνων

* Ὁ Ἀλ. Ὑψηλάντης διέρχεται τὸν Προῦθον διὰ νὰ κηρύξῃ τὴν Ἐπανάστασιν εἰς
τὸ Ἰάσιον τῆς Μολδαβίας

* Ὁ Ἰάκωβος Τομπάζης πυρπολεῖ Τουρκικὸν πολεμικὸν

* 'Ο 'Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος ἐν Μεσολογγίῳ (1822)

* Ὁ Γ. Σαχτούρης εἰς ναυμαχίαν παρὰ τὴν Σάμον

* Ὁ Μακρυγιάννης μαχόμενος ἐν Πειραιεῖ

* 'Ο Ι. Κωλέττης ἀναγγέλλει εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ὀθωνος (1832)

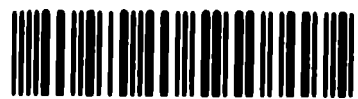

* Άφιξις τοῦ Ὁθωνος εἰς Ναύπλιον (1833)

ΤΟ ΑΝΑ ΧΕΙΡΑΣ ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΞΕΔΟΘΗ
ΥΠΟ ΤΗΣ ΠΑΝΤΕΙΟΥ ΑΝΩΤΑΤΗΣ
ΣΧΟΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
— ΠΡΥΤΑΝΕΙΑ ΠΑΝΑΓ. ΔΗΜΑΚΗ —
ΕΠΙ ΤΗ 150ΕΤΗΡΙΔΙ ΤΗΣ ΕΝΑΡΞΕΩΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ
ΤΟΥ 1821 ΕΙΣ 1500 ΑΝΤΙΤΥΠΑ
ΕΞΕΤΥΠΩΘΗ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ
ΟΙΚΟΥ «Ε Π Τ Α Λ Ο Φ Ο Σ» ΟΔΟΣ
ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ. 4 — ΑΘΗΝΑΙ

ΠΑΝΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

002000023935

